

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN
MODELLERİ**

Doktora Tezi

Tezi Hazırlayan
Çiğdem KOT SÖZDİNLEYEN

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN
MODELLERİ**

Doktora Tezi

Tezi Hazırlayan

Çiğdem KOT SÖZDİNLEYEN

Öğrenci No:

120781031

Danışman:

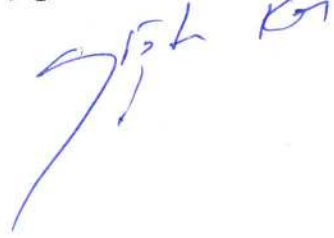
Prof. Dr. Ahmet Alkan Çelik

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum, “Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Finansman Modelleri” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve bu çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
19/04/2019.

Çiğdem KOT SÖZDİNLEYEN

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Çiğdem KOT', with a stylized flourish at the end.

TEZ ONAYI

Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **İşletme Yönetimi Doktora** öğrencisi **120781031** no'lu **Çiğdem KOT SÖZDİNLEYEN**'in hazırladığı **"Yatırım Ve Kalkınma Bankalarının Finansman Modelleri"** konulu **DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI** Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca 17/04/2019 günü saat 16:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin Kabulüne.....'ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU'yla karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Ahmet Alkan ÇELİK (Danışman) (Beykent Üniversitesi)	Basarılı	
Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ (Üye) (Beykent Üniversitesi)	Basarılı	
Prof. Dr. Selahattin SARI (Üye) (Beykent Üniversitesi)	Basarılı	
Doç. Dr. Kamil USLU (Üye) (İzmir Kavram MYO)	Basarılı	
Prof. Dr. Cevat GERNİ (Üye) (Doğuş Üniversitesi)	Basarılı	

Adı ve Soyadı : Çiğdem KOT SÖZDİNLEYEN
Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet Alkan ÇELİK
Türü ve Tarihi : Doktora Tezi 2019
Alanı : İşletme Yönetimi
Anahtar Kelimeler : Banka, yatırım ve kalkınma bankacılığı, finansman modelleri, veri zarflama analizi, etkinlik.

ÖZ

YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİ

Dünya ekonomisindeki finansal yerini, eski çağlardan günümüze kadar değişip gelişerek sürdüren bankacılık sektörü ve sektör faaliyetleri, bankaların kuruluş ve hukuki statülerine göre sınıflandırılmaktadırlar. Yatırım ve kalkınma bankaları, ülke ekonomileri üzerindeki etkileri bakımından ayrı konumda bulunmaktadır. Bu çalışmada, yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modelleri incelenerek, yatırım ve kalkınma bankalarının fon talep edenlere uyguladıkları istihbarat ve analiz yöntemleri belirtilmiş, önemli finansman modelleri örneklendirilerek açıklanmıştır. “Veri Zarflama Analizi” VZA ile uluslararası ve Türkiye’de faaliyette bulunan seçilmiş beş yatırım ve kalkınma bankasının 2011-2017 yılları arasında görelî etkinliği değerlendirilmiştir. Çalışmada analizler veri zarflama analiz bilgisayar programı DEA Solver ile gerçekleştirilmiştir.

Name and Surname : ıgdem KOT SÖZDİNLEYEN
Advisor : Prof. Dr. Ahmet Alkan ÇELİK
Type and Date : PhD. 2019
Area : Business Administration
Key Words : Bank, investment and development banking, financial models, data envelopment analysis, efficiency.

ABSTRACT

FINANCIAL MODELS OF INVESTMENT AND DEVELOPMENT BANKS

From the earliest time to present day, banking sector and sector activities are taking places involved in the world economy financially, are being classified according to their structure and legal status. Investment and development banks are in the various situation according to efficiency of country economies. In this thesis, financial models and analysis models of investment and development banks are studied and explained with sampling. The efficiency study of chosen five international development and investment banks that active in Turkey in years 2011-2017 are evaluated by method that “Data Envelopment Analysis” DEA. DEA Solver program is used to find the efficiency scores.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR.....	viii

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ TEORİK YAPISI

1.BANKA VE BANKA TÜRLERİ	4
1.1.Banka	4
1.2.Banka Türleri	5
2.YATIRIM VE KALKINMA BANKACILIĞI VE TARİHSEL SEYRİ	8
2.1.Yatırım Bankacılığı ve Özellikleri.....	8
2.2.Kalkınma Bankacılığı ve Özellikleri	9
2.3.Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Kuruluş Koşulları	11
2.4.Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Faaliyetleri ve Fonksiyonları	12
2.4.1.Kalkınma Bankalarının Faaliyet Alanları ve Fonksiyonları	17
2.4.2.Yatırım Bankalarının Faaliyet Alanları ve Fonksiyonları	19
2.5.Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Tarihsel Seyri	20
2.5.1.Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Tarihsel Statülerinin Belirlenmesi.....	25
2.5.2.Yatırım ve Kalkınma Bankaları Arasındaki Farklar	27

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE’DE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE BAŞLICA YATIRIM VE KALKINMA BANKALARI

1.BAŞLICA YATIRIM VE KALKINMA BANKALARI	29
1.1.Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD).....	29

1.1.1.Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)	33
1.1.2.Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID)	34
1.1.3.Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu (MIGA).....	34
1.1.4.Uluslararası Finans Kurumu (IFC)	35
1.2.Uluslararası Para Fonu (IMF).....	36
1.3.Avrupa Yatırım Bankası	40
1.4.Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası	41
1.5.İslam Kalkınma Bankası.....	42
1.6.Hollanda Kalkınma Bankası	43
1.7.Fransa Kalkınma Bankası	44
1.8.Japon Uluslararası İşbirliği Bankası	46
2.TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE FAALİYET GÖSTEREN BAŞLICA KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI.....	46
2.1.Kamu Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları.....	55
2.1.1.İller Bankası	55
2.1.2.Türk EximBank	56
2.1.3.Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	56
2.2.Özel ve Yabancı Sermayeli Başlıca Kalkınma ve Yatırım Bankaları	57
2.2.1.Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.	57
2.2.2.Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİ, TÜRKİYE'DE SEÇİLMİŞ YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİNİN VERİ ZARFLAMA ANALİZ MODELİ İLE GÖRELİ ETKİNLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1.YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİ	60
1.1.Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Fon Taleplerini Değerlendirme Kriterleri	61
1.1.1.Finansal Tablolar Analizi.....	62
1.1.2.İstihbarat	66
1.2. Finansman Modelleri.....	66
1.2.1.Sat Geri Al Modeli.....	68
1.2.2.Proje Finansmanı Modeli.....	70
1.2.3.Program Kredileri Modeli.....	74
1.2.4.Yapısal Uyum Kredileri Modeli	76

1.2.5.Sendikasyon Kredileri Modeli	78
2. VERİ ZARFLAMA ANALİZ MODELİ (DEA)	81
2.1.Veri Zarflama Analiz Modeli Teorik Yapısı	81
2.2.Veri Zarflama Analiz Modeli Matematiksel Yapısı	83
2.3.Veri Zarflama Analiz Modeli Temel Özellikleri	86
2.4.Veri Zarflama Analiz Modeli Literatür Taraması	87
2.5.Seçilmiş 5 Yatırım ve Kalkınma Bankasının Finansman Modellerinin Veri Zarflama Analiz Modeli İle Göreli Etkinliklerinin Karşılaştırılması	88
2.6.Veri Zarflama Modeli İle Göreli Etkinlik Analiz Sonuçları.....	97
2.7.Veri Zarflama Modeli İle Göreli Etkinlik Analiz Sonuçlarının Yorumlanarak Değerlendirilmesi	99
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	110

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo. 1. Dünya Bankası Türkiye Kredileri 1950-2018.....	33
Tablo. 2. 13.04.2018 Tarihli IFC Güncel Projeler Listesi	36
Tablo. 3. Avrupa Yatırım Bankası Türkiye Kredileri 1965-2018.....	41
Tablo. 4. EBRD Türkiye Kredileri 2004-2018.....	42
Tablo. 5. FMO 2014-2018 Türkiye Kredileri (milyon).....	44
Tablo.6. Türkiye Cumhuriyeti’nde Faaliyet Gösteren Yatırım ve Kalkınma Bankaları	54
Tablo.7. Karar Verme Birimleri.....	89
Tablo.8. Girdi Çıktı Seti 1.....	89
Tablo.9. Girdi Çıktı Seti 2.....	89
Tablo.10. Girdi Çıktı Seti 3.....	90
Tablo.11. IFC Türkiye 2000-2018 Krediler Listesi	90
Tablo.12. WB Türkiye 2009-2018 Krediler Listesi	92
Tablo.13. FMO Türkiye 2000-2018 Krediler Listesi	93
Tablo.14. PROPARCO Türkiye 2009-2018 Krediler Listesi	94
Tablo.15. EIB Türkiye 2009-2018 Krediler Listesi.....	94
Tablo.16. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Genel Sonuçları	97
Tablo.17. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Program Finansman KRE. Sonuçları....	98
Tablo.18. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Proje Finansman KRE. Sonuçları.....	99
Tablo.19. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları IFC Verileri.....	99
Tablo.20. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları PROPARCO Verileri.....	100

Tablo.21. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları WB Verileri.....	101
Tablo.22. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları FMO Verileri.....	103
Tablo.23. Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları EIB Verileri.....	104

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Grafik.1. Görelî Etkinlik Genel 2011-2017.....	98
Grafik.2. Görelî Etkinlik Program Finansman Kredileri 2011-2017.....	98
Grafik.3. Görelî Etkinlik Proje Finansman Kredileri 2011-2017.....	99
Grafik.4. Görelî Etkinlik IFC 2011-2017.....	100
Grafik.5. Görelî Etkinlik PROPARCO 2011-2017.....	101
Grafik.6. Görelî Etkinlik WB 2011-2017.....	102
Grafik.7 Görelî Etkinlik FMO 2011-2017.....	103
Grafik.8. Görelî Etkinlik EIB 2011-2017.....	104

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABS	Asset Backed Securities “Varlığa Dayalı Menkul Kıymet”
AFD	Agence Francaise De Developpement
AGE	Adı Geçen Eser
AGK	Adı Geçen Kitap
AGM	Adı Geçen Makale
AKFED	Aga Khan Fund for Economic Development
AŞ	Anonim Şirket
BBYPS	Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
BCC	Banker- Charnes- Cooper
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİAŞ	Borsa İstanbul A.Ş.
BK	Bankacılık Kanunu
CCFL	Caisse Centrale de la France Libre
CCR	Charnes- Cooper- Rhodes
DEA	Data Envelopment Analysis
DESİYAB	Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş
DFI	Development Financing Institutions
DYB	Devlet Yatırım Bankası
EBRD	The European Bank for Reconstruction and Development
EIB	European Investment Bank
ESAF	Enhanced Structural Adjustment Facility (Arttırılmış Yapısal Uyum Kolaylığı)
FKM	Finansal Kurumlar Birliği
FMO	Dutch Development Bank
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IBRD	International Bank For Reconstruction And Development

ICSID	International Center For Settlement Of Investment Disputes (Yatırım uyuşmazlıkları çözüm merkezi)
IDA	International Development Assosiciation “Uluslararası kalkınma birliği”
IDB	Islamic Development Bank
IFC	International Finance Corporation
IMF	International Monetary Fund
İVCI	İstanbul Risk Sermayesi Girişimi
JBIC	Japan Bank Of International Cooperation
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KVK	Karar Verme Birimleri
MIGA	The International Finance Corporation And The Multilateral Investment Guarantee Agency (Çok taraflı yatırım garanti fonu)
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
OECD	Overseas Economic Cooperation Fund
OIC	Organisation of Islamic Cooperation
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı
OTCA	Overseas Technical Cooperation Agency
PROPARCO	Societe de Promotion et de Participation pour la Cooperation Economique
SAF	Structural Adjustment Facility (Yapısal Uyum Kolaylığı)
SDR	Special Drawing Rights (Özle Çekme Hakkı)
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
THP	Tekdüzen Hesap Planı
TKB	Türkiye Kalkınma Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TSKB	Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VZA	Veri Zarflama Analizi
Y.Y.	Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüzde; fon fazlası olan ekonomik birimlerin fon talep edenler ile güvenle buluştuğu sistem olan bankacılık sektörü, geçmişinden bugüne faaliyetlerinde kanunlara bağlı olarak hizmet vermektedir. Tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen bankacılık sektörü faaliyetleri ile günümüz bankacılık sektörü faaliyetlerinin karşılaştırılmasının yapılabilmesi mümkün değildir. Değişen teknoloji, edinilen bilgi birikimleri ve ihtiyaç olgusundaki farklılıklar finansal sistemi pek çok defa yeniden şekillendirmiştir. Diğer sektörlerdeki gelişmişlik ve büyüme farklı banka yapılanmalarına duyulan ihtiyacı ortaya çıkartmıştır. Tarım, maden bankalarından, alt yapı yatırımlarına duyulan ihtiyaçla âtıl fonların toplanarak ekonomiye katılmasına destek sağlayan yatırım bankacılığına, yaşanan savaşların oluşturduğu izlerin silinmesi ve yeniden yapılanma döneminin başlatılması için kalkınma bankacılığına giden yolları açmıştır.

Uluslararası yatırım ve kalkınma bankaları, kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyet gösterirler. Kamuya yönelik fonlama için kullandıkları kredi tipleri genellikle ülkelerin kalkınma politikaları ile doğru orantılı olarak işleyiş gösterirken, özel sektöre sağlanan fonlamalar hem ülkelerin kalkınma politikalarını destekleyici hem de uluslararası ticaretin desteklenmesine yöneliktir. Uluslararası yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modelleri içerisinde; sat geri al, sendikasyon kredileri, yapısal uyum kredileri, program finansman kredileri ve proje finansman kredi öne çıkan finansman modellerini oluştururlar.

1944 yılında kurulan Dünya Bankası 189 üye sayısı, 170 ülkeden personeli ile hem özel sektöre hem de hükümetlere hizmet sunan bir profil çizmektedir. Dünya Bankası'nca özellikle az gelişmiş ülkelerde yer alan özel sektör girişimlerinin finansmanının desteklenmesi için 1956 yılında kurulan Uluslararası Finans Kurumu'nun günümüz müşteri profili 2000'in üzerindedir. 2900 personel ile 150 ülkede hizmet sunmakta olan Avrupa Yatırım Bankası ise 1958 yılında kurulmuştur. Girişimciliği destekleme ve yerel kalkınma da pozitif etki yaratma amacıyla Lahey'de 1970 yılında kurulan Hollanda Kalkınma Bankası, fonlama sağlarken para birimlerinde çeşitlilik sağlaması ile diğer yatırım ve kalkınma bankalarından ayrılmaktadır.

Uluslararası Finans Kurumu ile aynı statüyü taşıyan Proparco, Fransız Kalkınma Bankası'nca özel sektörün desteklenmesi amacıyla 1977 yılında kurulmuştur.

Çalışmada uygulanan araştırma metodu iki yönde olmaktadır. Birinci araştırma yöntemi; veri zarflama analizi ile gerçekleştirilmiş, matematiksel ve istatistiksel modellerden yapılmış konu ile ilgili bankaların çıktıları değerlendirmeye konularak çalışılmıştır. Veri zarflama modelinin çalışma için seçilme kriterini; karar verme birimlerinin etkinlik oranlarının ölçülebilmesi, verimli olan karar verme birimlerinin girdi çıktı hedeflerinin belirlenebilir olması, karar verme birimlerinde farklı ölçekli olanlar arasında analizlerin yapılabilirliği, bireylerin veri zarflama analizinde kontrol edilmeyen faktörler içermesi ile göreceli performans ölçümüne olanak tanınması ve adil ölçüm yapılabilirliği oluşturmaktadır. Bu özelliklerinin yanında veri zarflama modelinin seçiminde göz önüne alınan en önemli unsur, etkinlik sınırı bulmayı sağlayan bir model olması ve anlamlı ve geçerli bir yöntem olması dikkate alınmıştır. 1957 yılında Farrell'in bir girdi/bir çıktı teknik etkinlik ölçümlemesinin, birden çok girdi/birden çok çıktı göreceli etkinlik ölçümü şeklinde Cooper, Rhodes ve Charnes tarafından geliştirilmesi ile oluşmuştur. BCC, CCR ve toplamsal yöntem olarak üç farklı metodu bulunan veri zarflama analizi doğrusal temelli parametrik olmayan ve göreceli etkinliklerin karşılaştırılmasında uygulanan bir modeldir. Çalışmada CCR metodu kullanılarak göreceli etkinlik analizleri yapılmış ve değerlendirilerek yorumlanmıştır. İkinci araştırma yöntemi ise; konu ile ilgili literatürde yayınlanan kaynaklara başvurulmuştur. Burada konu ile ilgili yayınlanan kitaplar, makaleler, yayınlanmamış doçentlik ve doktora tezleri ile güvenilir internet kaynaklarından oluşmaktadır. Elde edilen bilgiler birbirleri ile uyumlaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı; Türkiye'de faaliyet göstermekte olan seçilmiş uluslararası yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modellerinin etkinliklerini ölçmek ve göreceli etkinlik oranlarının nasıl analiz edileceğini araştırmaktır. Çalışmanın sınırları; Türkiye'de 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında faaliyette bulunan, uluslararası seçilmiş 5 yatırım ve kalkınma bankası ile sınırlıdır. Seçim yapılırken, mali verilere ulaşılabilirlik birinci sıraya alınmıştır. Çalışmanın varsayımı; proje finansman modeli, program finansman modelinden daha etkin olarak belirlenmiştir.

Çalışmada seçilmiş yatırım ve kalkınma bankalarını; Uluslararası Finans Birliği “IFC”, Societe de Promotion et de Participation pour la Cooperation Economique “Proparco”, Dünya Bankası “WB”, Hollanda Kalkınma Bankası “FMO”, Avrupa Yatırım Bankası’nı “EIB” kapsamaktadır.

Çalışma yukarıdaki amaç, sınırlama ve varsayıma göre 3 ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; banka kavramı ve yatırım ve kalkınma bankacılığı ile ilgili olup, bankaların türleri, yatırım ve kalkınma bankaları, kuruluş koşulları, hukuksal olarak faaliyetlerinin sınırları ve çeşitleri, sunmakta oldukları hizmet ve ürünlere yönelik teorik bilgiler ile yatırım ve kalkınma bankacılığının başlangıcına dair izler ve tarihsel gelişim süreci ile amacı teorik bir çerçevede incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; seçilmiş başlıca uluslararası ve ulusal yatırım ve kalkınma bankalarının tarihsel süreçleri kuruluşlarından günümüze değin geçirdikleri değişimler, yönetsel yapıları, öncelikleri ve uygulamakta oldukları finansman modelleri incelenerek Türkiye ile olan ilişkileri belirtilmiştir. Uluslararası yatırım ve kalkınma bankalarından kullanılan finansmanlar genel olarak ülke yatırımlarına yöneliktir ve bu açıdan değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Aynı bölüm içerisinde Türkiye’de kurulmuş veya özel izinle hizmet veren, kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli başlıca yatırım ve kalkınma bankalarının tarihsel süreçleri ve Türk ekonomisine katkıları açısından incelenerek değerlendirilmiş ve literatüre yeni bir kaynak oluşturulmuştur.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde; yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modelleri incelenerek, yatırım ve kalkınma bankalarının fon talep edenlere uyguladıkları istihbarat ve analiz yöntemleri belirtilmiş, önemli finansman modelleri örneklendirilerek açıklanmıştır. Çalışmada analizler veri zarflama analiz bilgisayar programı DEA Solver ile gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada karar verme birimlerine yönelik seçim yapılmıştır. İkinci aşamada veri zarflama analizinde kullanılacak değişkenler ve sayıları belirlenmiştir. Üçüncü aşamada değişkenler analiz edilmiştir. Son aşamada ise analiz sonuçları yorumlanarak çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ TEORİK YAPISI

1. BANKA VE BANKA TÜRLERİ

1.1 Banka

Banka; likidite fazlası olan birimlerden mevduat kabul ederek fon arzını, likidite açığı olan birimlerin kullanımına yönlendiren kuruluşlardır.¹ Bireylerin, kendi öz birikimlerinden oluşan likidite fazlalarını kabul ederek, bu birikimleri ya kurum olarak veya birikim sahipleri namına, artı değer sağlayacak faaliyetler karşılığında belirli bir ek ücret ödeyerek veya ek ücretin kuruma ödenmesini talep ederek, topluma hizmet veren ve bu hizmetlerde çeşitlilik kullanan kuruluşlardır.²

Ufak değişikliklerle nerdeyse tüm dünya dillerinde “banka” olarak ifade edilen sözcüğün kökeninin İtalyanca “Banco” sözcüğünden türediği ve süreçte “Banca” olarak kullanıldığı varsayılmaktadır.³ Mevduat kabul eden ve bu mevduatlarla kredi yaratan finansal kurumlar olarak tanımlanan bankacılığın doğuşu ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır;⁴

- Kiliselerin güven unsurunu temsil etmelerinden dolayı insanların uzak yerlere seyahatlerinden önce para ve değerli madenlerini, emanet olarak eşyalarını, kiliselere bırakmaları ve bu süreçte toplanan meblağların kilise papazlarınca ihtiyaç sahiplerine borç olarak verilmesi.

- Orta çağda, kutsal topraklara hacı olmak için gitmek isteyenlerin, Vatikan’a bağlı kiliselere değerli eşyalarını koruma amaçlı emanet etmesi.

Bankacılığın doğuşuna yönelik farklı düşüncelerin her birini tek tek irdelediğimizde, ihtiyaç ve var olan değerleri koruma içgüdüğü karşımıza çıkmaktadır.

¹KAYA Feridun, Bankacılık Giriş ve İlkeler, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, 2012, ss.1,2

² TURANLI Rona, İŞGÜDEN Tamer, Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü, Bilim Teknik Yayınevi İstanbul, 1992, s.34

³ KAYA Feridun, DOĞAN Ebubekir, a.g.k. s.1

⁴ ÜSTÜNEL Besim, Ekonominin Temelleri, Alfa Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul, 1994, s. 11

Yaşam döngüsü içerisinde yer alan bütün sistemler varlıklarını sürdürebilme amacı güderler. Toplumdaki bireylerin yaşamlarını nasıl sürdüreceği, besin, korunma, örtünmek için kıyafet ve diğer gereksinimlerine nasıl sahip olabileceklerini ekonomi olarak tanımlanmaktadır.⁵ Bankacılığın maden ticareti ile başlayıp sarraflık ve poliçe yazımı ile devam eden bir süreçte gelişim göstermiş olduğunu söyleyebiliyoruz.

1.2. Banka Türleri

Bankalar; faaliyet konularına, yasal statülerine, mülkiyet durumlarına, örgütlenme alanlarına ve ekonomik faaliyetlerine göre beş gruba ayrılmaktadır;⁶

* Yasal statülerine göre banka türleri; bankaların kuruluş esasları ve görevlerine ilişkin hususlar, ülkelerin yasal düzenlemeleri ile belirlenmektedir. Yasal statülerine göre bankalar üçe ayrılır. Özel yasalar ile kurulan bankalar; kuruluşuna asıl teşkil eden amacına yönelik faaliyetlerde bulunan banka türüdür. Konut yapmak ve satmak, tarım sektörünün desteklenmesi, dış ticaretin finansmanı gibi. Şahıs şirketi şeklinde kurulan bankalar; 19. yy. da Avrupa da varlıklı ailelerce kurulan banka tipidir. Günümüzde, ekonomik yapıdaki etkilerinden dolayı kişilerin banka kurması yasaklanmış ve özel hükümler getirilmiştir. Sermaye şirketi şeklinde kurulan bankalar; limited, anonim, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık tipinde kurulurlar.

* Mülkiyet durumlarına göre bankalar; Bankanın kuruluş sermayesinin kaynağına göre bankalar dört grup içerisinde tanımlanmaktadır. Özel Bankalar; kamu payını sermayesi içerisinde barındırmayan banka türüdür. Ticaret, yatırım ve mevduat bankası tiplerinde kurulurlar. Kamu Bankası; tüm sermaye payının kamuya ait olduğu banka tipidir. Kamu yararı gözetilerek, gerçekleştirilmesi zaruri faaliyetlerin finansmanına yönelik faaliyet gösterirler. Karma Banka; sermaye yapıları içerisinde kamu payı ile gerçek ve tüzel şahısların paylarının bulunduğu banka tipidir. Yabancı Banka; Sermaye sahiplerinin yabancı kurum ve şahıslara ait olduğu banka tipidir.

⁵ BUCHHOLZ Todd G, Ölü İktisatçılardan Yeni Fikirler Modern Ekonomik Düşünceye Giriş, Çeviri; AKTAR İsmail, Adres Yayınları, Ankara, 2005. s.289

⁶ KAYA Feridun, DOĞAN Öznur, a.g.e. ss.72-74

* Örgütlenme alanlarına göre bankalar; Faaliyet alanı ve kuruluş yerlerine göre gerçekleştirilen sınıflandırma tipidir. Beş tür banka tipinden oluşmaktadır. Yerel banka; belirli bir yörede, bir il veya tek bir ilçede faaliyette bulunan banka tipidir. Bölgesel banka; ülke sınırları içerisinde sadece belirli bir coğrafi alanda hizmet veren banka tipidir, bölgesel ihtiyaçların yerinde giderilmesi için önem arz ederler. Uluslararası banka; Birden çok ülkede faaliyet gösteren, şube ağının dünyanın dört bir köşesine yayıldığı, işlem hacminin diğer banka tiplerine oranla çok yüksek olduğu banka tipidir.⁷ Ulusal banka; en yaygın banka tipi olmakla birlikte ülke genelinde faaliyet gösteren banka tipidir. Kıyı Bankaları (off-shore); kıyı ötesi anlamına gelen, serbest bölgelerde genellikle faaliyet gösteren, ülke dışından temini yapılmış fonların yine ülke dışında kullanımına olanak veren, vergilendirme ve denetim unsurlarının minimum düzeyde olduğu banka tipidir.

* Faaliyet konularına göre bankalar; Kuruluşlarında hizmet etmek istedikleri müşteri kesimi ve ekonomik alana göre gerçekleştirilen sınıflandırma tipidir. İki tip banka türü vardır. Uzman bankalar, tek amaçlı veya toptancı banka olarak da anılırlar. Az sayıda şube ve uzman personelle, uluslararası sermaye ve para piyasalarından büyük çapta fon sağlayarak, müşterilerine paket çözümler sunarak, özel istekleri karşılamaya yönelik rakamsal açıdan büyük olarak nitelendirilen kredi hizmeti sunan banka tipidir. Perakendeci bankalar, çok amaçlı olarak da adlandırılırlar. Tüm bankacılık hizmetlerini sunmaya yönelik faaliyet gösteren, çok sayıda şube ve geniş kredi yelpazesi ile hizmet veren, bankacılık tipidir.⁸

* Ekonomik faaliyetlerine göre bankalar; Bankalarca gerçekleştirilen ekonomik hizmetlere yönelik sınıflandırma türüdür. On bir farklı tipi bulunmaktadır. Halk Bankaları; Zanaatkar ve esnafların ihtiyaçlarına yönelik finansal çözümler getirmek üzere kurulan, yapısal açıdan özel bankalardır. Tarım Bankaları; tarım sektörünün desteklenmesi, fona ulaşımlarındaki sorunların minimize edilmesine yönelik olarak kurulmuş bankalardır.⁹

⁷ AYDIN Nurhan, Bankacılık Uygulamaları, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No:893, Eskişehir, 2006, s.58

⁸ ALTAN Mikail, Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık, Beta Yayınları, İstanbul, 2001 ss.49-58

⁹ ERDOĞAN Niyazi, Dünyada ve Türkiye’de Tarımın Finansmanı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2002, s.42

Maden Bankaları; doğal kaynakların işlenmesi ve araştırılmasına yönelik olarak, maden sektörünün ihtiyaç duyduğu finansman ihtiyacını sağlayan banka tipidir. Emlak ve İpotek Bankaları; orta ve uzun vadeli kredi tipinin taşınmaz mallar üzerine konulan ipotek karşılığında sunulmakta olduğu bankacılık tipidir. Genelde kamusal sermayeli olarak kurulurlar. Holding Banka; birden çok bankanın doğrudan veya dolaylı olarak ana yöneticisi konumunda olması hali veya var olan bankanın denetim ve yönetiminin bir holdinge bağlı olması şeklindedir.¹⁰

İnternet banka; teknolojik gelişmelerin bir sonucu ve genel ofis giderlerinin minimize edildiği bir yapı ile ortaya çıkan, istenilen her anda her yerden hizmet alınabilen bankacılık tipidir. Katılım bankaları; uygulanan bankacılık tipi zarar ve kara katılma ilkesinden adını almıştır. Faizsiz finansman prensibi ile oluşan kar ve zararı fon sahipleri ile paylaşımını gerçekleştirirler.¹¹

Merkez bankaları; kâr amacı gütmeyen, para arzının uygulanan para politikaları ile uyumlu hale getirilmesi ana sorumluluğu olan banka tipidir. Faiz politikalarından döviz kuruna kadar pek çok değişkeni piyasada bulunan likiditeyi yönlendirerek elinde bulunan emisyon gücü ile etkileyebilme gücüne haizdir.¹²

Mevduat bankaları; ticaret bankası olarak da adlandırılan, toplumun tüm kesimlerine, sundukları işlem çeşitliliği ile hizmet vermektedirler. Yurtdışı ve yurtiçi para dolaşımının en çok kullanıldığı bankacılık tipidir.¹³

Kalkınma Bankası; Ticaret ve merkez bankalarının aksine para oluşumu ile değil kredi kullandırmada etkili olan banka türüdür. Orta ve uzun vadeli yatırımlar olarak tabir edilen, alt yapı, konut, sanayi vb. yatırımların finansmanına yönelik olarak topladıkları iç ve dış kaynakların kredilendirilmesi asıl amaçlarıdır. Ucuz kredi temini ile kalkınma politikalarını destekleme görevini üstlenirler.¹⁴

¹⁰ ALTAN Mikail, a.g.e. s.60

¹¹ Türkiye Kalkınma Bankaları Birliği www.tkbb.org.tr (13.06.2017)

¹² DORNBUSCH Rudiger, FISCHER Stanley, Makroekonomi, McGraw-Hill-Akademi, İstanbul, 1998, s.419

¹³ TRESCOTT Paul, Money, Banking And Economic Welfare, Ny, McGraw Hill, 1965 s.305

¹⁴ ZARAKOLU Avni, Bankacılar İçin Para Ve Kredi Bilgisi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 10. Baskı, No.280, Ankara, 1993, s.86

Yatırım Bankası; şube ağını dar olan, mevduat toplama yetkisine haiz olmayan ve bankacılık hizmetlerini kısmi olarak ifa yetkisine sahip olan banka tipidir. Uzun vadeli finansman ihtiyacı içerisinde bulunan kamu kurumlarının ve özel şirketlere yönelik olarak finansal çözümler sunarlar, hisse senedi ve tahvil ihraç ederler.¹⁵

2. YATIRIM VE KALKINMA BANKACILIĞI VE TARİHSEL SEYRİ

Kuruluşların yaşam döngülerinin devamı, kaynaklarının etkin şekilde yönetilme kapasiteleri ile doğru orantılıdır. Finansman fonksiyonu ise kuruluşların devamlılığı için gerekli olan mali kaynaklara en uygun şekilde ulaşım ve kuruluştaki birikmiş bulunan fonların amaçlar doğrultusunda planlanması, örgütlenmesi, yönetilmesi ve kontrol edilmesi faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır.¹⁶ Finansal araçlar ve diğer finansal kurumlar olmak üzere, sermaye ve para piyasası kurumları ikiye ayrılmaktadır.¹⁷ Kalkınma ve yatırım bankaları, yasalar ile mevduat kabulüne izin verilmeyen finansal araçlar olarak yatırımcılara mali ve teknik destek sağlayan, yeni yatırım imkanlarının araştırılması ve projelendirilmesinde destek veren, menkul kıymet borsalarının gelişimine katkı sağlamak için kurulan finansal araçlardır.

2.1. Yatırım Bankacılığı ve Özellikleri

Yatırım bankacılığının genel tanımlaması gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından farklılık göstermektedir. Ortak tanımlama; mevduat kabulü yapmayan ve kalkınma bankacılığının faaliyetleri dışında kalan alanlarda hizmet veren bankacılık türü şeklindedir. Genel tanımı dokuz madde altında belirtilmektedir;¹⁸

- Para oluşturmayan,
- Mevduat kabul etmeyen,

¹⁵KAYA Feridun, DOĞAN Öznur, a.g.e. s.81

¹⁶ DİNÇER Ömer, İşletme Yönetimine Giriş, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2.Baskı, İstanbul, 1996, s. 220

¹⁷ ROSE S. Peter, Money And Capital Markets, Six Edition, McGraw Hill International Editions, Usa, 1997, s.36

¹⁸ HUBBARD Gulenn R, Money The Financial System And The Economy, Fourth Edition, Addison Wesley Co., New Jersey, 2002, ss.280, 281

- Danışmanlık hizmeti sunan ve bu hizmet sırasında aracılık faaliyetleri yürüten,
- Orta ve uzun vadeli kredilendirme ile finansman gerçekleştiren,
- Aracılık faaliyetleri sonucu çıkan menkul değerlerin satışını en yüksek değerden gerçekleştirmeye çalışan,
- Risk oranı çok yüksek olmadığı durumlarda, satış garantisi sunduğu değerleri fiyat dalgalanmalarına karşı korumaya alan,
- Sabit sermaye yatırımları ve bakım-onarım finansmanına yönelik faaliyet gösteren,
- Şube sayısı az olan,
- Personel sayısı az, dinamik ve uzman kişilerden oluşan

Ana hizmet alanı sanayi kuruluşlarına sermaye tedariki sağlamaktır. Gerçekleştirdikleri işlem hacmi ve sunmakta oldukları kredi hizmetlerinin vadeleri ve şube sayıları açısından ticari bankalardan ayrılan bankacılık türüdür. Hizmet türleri; yatırım danışmanlığı, proje finansmanı, idari danışmanlık, aracılık, portföy yönetimi, sat geri al, finansal kiralamadan mali danışmanlığa kadar çeşitlilik göstermektedir.¹⁹

2.2. Kalkınma Bankacılığı ve Özellikleri

Gelişmekte olan ülkelerde var olan yatırım sermayesi açığını ortadan kaldırmak, sanayinin gelişmesi için girişimcileri teşvik etmek, teknik ve mali danışmanlık yaparak ekonomik kalkınma sürecine hız kazandırmak amacıyla kurulan bankacılık türüdür. Ekonomik kalkınma ve gelişmeyi en üst noktaya çıkarma hedefi ile ihtiyaç duyulan sermaye eksikliğini gidermek amacını güderler.²⁰ Gelişmekte olan ülkelere özgü olmaları en belirgin özelliklerindendir. Beş farklı etaptan oluşan kalkınma dinamiklerini oluşturmaya odaklıdır; yeterli ve kendi kendine sürdürülebilir büyüme, tüketim ve üretim alışkanlıkların da köklü değişimler, beşerî koşullarda değişme, sosyo-politik gelişme, teknolojik yeterlilik.²¹

¹⁹ VAROL Alpaslan, Yatırım Bankacılığı, Bankacılar Dergisi, s.97, 1997, s.47

²⁰ DOĞAN A. Yalın, “50 Yılda Yatırım Ve Kalkınma Bankacılığımız”, Türk Bankacılığında 50 Yıl, Banka Ve Ekonomik Yorumlar, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1997, s.97

²¹ ADELMAN Irma, YELDAN Erinc, “Is This The End Of Economic Development?” Structural Change an Economic Dynamics 11, 2000, s.95

Kalkınma bankaları mevduat kabul etmemekle birlikte, genel özellikleri on bir madde de tanımlanmaktadır;²²

- Kalkınma sürecinde üstlendikleri misyon nedeniyle ayrıcalıklara ve özel yetkilere sahiptirler,
- Gelişmekte olan ülkelerde kurulan kalkınma bankaları kamu bankası statüsündedir,
- Kar beklentisi olmadan sadece kalkınmayı hedefleyen niteliktedirler, sosyal faydanın maksimizasyonunu öncelik alırlar,
- Uzman banka konumundadırlar, finanse ettikleri yatırım projeleri sebebiyle proje değerlendirme yeteneğinin gereği olan proje hazırlaması da uzmanlık alanlarındadır,
- Alt yapı projeleri, istihdam artırıcı projeler, teknolojik gelişmeye katkı sağlayan bölgesel-kırsal-kentsel kalkınmayı destekleyici projelerden, ihracatın desteklenmesine kadar geniş bir yelpazede hizmet sunarlar,
- Finansman aracı olarak risk sermayesi veya ortaklık yolu ile proje ve yatırımları kredilendirirler,
- Kredi türü, orta ve uzun vadeli olmakla birlikte işletme sermayesi finansmanı ve sabit sermaye yatırımlarının finansmanı kullandıkları enstrümanlardır,
- Mevduat bankaları ile karşılaştırıldıklarında ise, devlete ait olmaları ve sübvansiyonel krediler sunmaları, mevduat kabul etmemeleri ve özel görevler üstlenmeleri ile ayrılırlar,
- Hem kalkınma fonksiyonlarını hem de bankacılık fonksiyonlarını yerine getirmek üzere kurulmuş kuruluşlardır.

²² ADIGÜZEL Muhittin, Kalkınma ve Kalkınma Bankacılığı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s.169

2.3. Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Kuruluş Koşulları

Bankaların kuruluşu yoruma açık statüde değildir. Bankacılık Kanunu, banka hukukunun temel yasasıdır. Türkiye Cumhuriyet'in de ilk bankalar kanunu 2243 sayılı ve 1933 tarihli, üç yıl süreyle yürürlükte kalan "Mevduatı Koruma" kanunudur.²³ 5411 sayılı Bankacılık kanunu yürürlüğe giren son kanundur ve 171 ana maddeden oluşmaktadır. Bankaların; faaliyet konularını, kuruluş koşullarını, faaliyet için izin şartlarını, pay dağılımlarını, yönetsel yapılarının şekil şartlarını ve ticari statülerini, denetlenme ve raporlarına dair işlemleri için detayları belirtmektedir. 5411 numaralı, 19.10.2005 tarihli, 25983 mükerrer sayılı resmî gazetede 01.11.2005 tarihinde yer alan bankacılık kanunu madde 1 bankaların kuruluşuna yönelik düzenlemelerin amacına ilişkindir.

Bankalar, ticari işletme statüsünde bulunmaktadır. Ticari işletme tanımlaması "*Ticaret Kanunu'nda, ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler*"²⁴ olarak belirlenmiştir. B.K madde 7, a bendi gereğince; "*Türkiye'de kurulacak bir bankanın "Anonim şirket" şeklinde kurulması*" şartı bulunmaktadır.

Anonim şirketlerin ilk örneklerine 17. yy. başında İngiltere ve Hollanda'da deniz aşırı ticarete sınırlı sorumluluk esasına göre ticaret yapan şirketlerde görülmüştür. 1844'de ise İngiliz hukukunda yerini alan şirket tipi, 18. yy. da Fransa'da devletin izni ile, 1869'da Fransız kanunu ile serbest kurulum tipine geçerek yayılmıştır.

1926 tarihli TTK da 269-474 maddelerinde ilgili şirket tipine yönelik ilk düzenlemeler yapılmıştır. TTK da 1957'de gerçekleştirilen değişiklikler ile anonim şirketlere ilişkin düzenlemeler geliştirilerek modernize edilmeye çalışılmıştır. 28.07.1981 tarihli 2499 sayılı "Sermaye Piyasasının Teşvik ve Tanzimi" 'ne yönelik kanun ile halka açık anonim şirket türü ortaya çıkmıştır.

²³ TAŞCIOĞLU Abdullah, *Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları ve İlgili Yasal Düzenlemeler*, Türkiye Bankalar Birliği 208 Nolu Yayın, İstanbul, 1998, s.3

²⁴ BERZEK Nur Ayşe, *Türk Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri* Cilt I, Marmara Uni. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996 ss.8-14

İlgili kanun 29.04.1992 tarih ve 3794 sayılı kanun ile modernize edilerek, halka açık olan şirketlere yönelik yükümlülükler ve haklar getirilerek, yatırım alanlarına tasarruf sahiplerinin ellerinde bulundurdıkları fon kaynaklarını güvenle aktarması yönünde modernizasyon getirilerek daha güvenli hale getirilmiştir.²⁵

Ticaret Kanunu Madde 269 gereğince “anonim şirket; Bir unvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız malvarlığı ile, ortaklarının sorumluluğu, taahhüt etmiş oldukları sermaye payı ile sınırlı bulunan” şirketlerdir.²⁶

İktisat sisteminde anonim ortaklıklar için atalet mahkûm ve üretim sistemine girişlerinin yapılamadığı olarak nitelenen küçük tasarrufların toplanarak büyük kapitallerin oluşmasına ve sermaye oluşumuna olanak tanıyarak bunların üretim sistemine girdi olarak katılmasını sağlayan araçlar denir.²⁷ Anonim şirketlerin özel bir türü olan bankacılıkla uğraşan anonim şirketler özel hükümlere tabidirler. Bankaların kuruluş şartlarını 15 alt koşula bağlamıştır. Kuruluşlarının anonim şirket olması, nama yazılı ve nakit karşılığı hisse senedi çıkartmaları, ödenmiş sermayenin en az otuz milyon Türk Lirası olması, ana sözleşmelerin madde 7 ile uygunluğu, denetimleri engelleyici hususların bulunmaması ve şeffaf, açık ortaklık yapısı ile organizasyon şemasına haiz olması kuruluş şartlarının ana hatlarını oluşturur. Kalkınma ve yatırım bankaları için madde 7 içeriği tek bir alt madde ile ayrılmaktadır, ödenmiş sermaye şartı olan otuz milyon Türk Lirasının üçte ikisinden az olamaz.²⁸

2.4. Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Faaliyetleri ve Fonksiyonları

II. Dünya savaşı sonrasında, gelişmiş ülkelerde düzenli olarak devletlerin ekonomideki payları artış göstermiş, savaşın yaralarının hızla kapatılması amacıyla; daha önce devlet politikalarında büyük oranda yer almayan unsurlar önem kazanmıştır. Sosyal güvenlik hizmetleri, sanayileşme ve endüstrileşmenin gereksinimi olan alt yapı yatırımlarında devlet payı hızla arttırılmıştır.

²⁵ SOYGÜR Nevin, Ticaret Hukuku Cilt II Şirketler, Marmara Uni. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, ss.51, 52

²⁶ MOROĞLU Erdoğan, MOROĞLU Nazan, Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Ve İlgili Mevzuat, Filiz Kitabevi, 5.Baskı, İstanbul, 1997, s.164

²⁷ İMREGÜN Oğuz, Kara Ticareti Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, 1996, s.248

²⁸ Bankacılık Kanunu, Resmi Gazete, 01.01.2005, Madde 7

Gelişmiş ülkelerde kamu sektörü ve kamusal yatırımlar hızlı bir ivme ile büyürken gelişmekte olan ülkelerde bu süreç yavaş işlemektedir. Kamu harcamalarının artış nedenleri genel olarak; teknolojik gelişmeler, kötü yönetimler, nüfus artışları, sosyal harcamalardaki artışlar, ekonomik büyüme ve savaş finansmanına bağlıdır.²⁹

Özellikle ikinci dünya savaşı sonrası önemleri artan yatırım ve kalkınma bankaları, 1945 sonrası dönemin az gelişmiş ülkelerdeki hem siyasi bağımsızlık kazanma hem de iktisadi bağımsızlığı sağlama çabaları ile farklı bir boyuta geçmişlerdir. Az gelişmiş ülkelerin kalkınma arayışının önünde engel olan sermaye sorununu ticari bankalarla yenmek yerine yeni bir banka yapılanması ile çözüme yönelim öngörülmüştür.³⁰

Yatırım ve Kalkınma bankaları birlikte ifade edilmelerine ve benzer yönleri bulunmalarına rağmen farklı amaçları ve fonksiyonları bulunmaktadır. 19.10.2005 tarihli 25983 mükerrer sayılı, 5411 numaralı, BK 1. kısım madde 4 bankaların faaliyet konularına ilişkindir,³¹

- a) *“Mevduat kabulü”*
- b) *“Katılım fonu kabulü”*
- c) *“Nakdi, gayrinakdi her cins ve suretle kredi verme işlemleri”*
- d) *“Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri”*
- e) *“Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri”*
- f) *“Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştiraki işlemleri”*
- g) *“Saklama hizmetleri”*
- h) *“Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri”*
- i) *“Sermaye piyasası araçlarının alımı ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri”*
- j) *“Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri”*
- k) *“Efektüf dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı, kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri”*

²⁹ ŞENER Orhan, Kamu Ekonomisi, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998, ss.28-36

³⁰ ERTUNA Caner, “Bölgesel Yatırım ve Kalkınma Bankaları”, Değişen Dünya Koşullarında Türk Bankacılığı Sempozyumu (24-25 Ekim) Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No:2, 1997, İzmir, s.95

³¹ Bankacılık Kanunu, Resmi Gazete, 01.01.2005

- l) “Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit ve karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri”
- m) “Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla aslım satımının yürütülmesi işlemleri”
- n) “Yatırım danışmanlığı işleri”
- o) “Portföy işletmeciliği ve yönetimi”
- p) “Hazine Müsteşarlığı ve/ veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı”
- q) “Faktöring ve forfaiting işlemleri”
- r) “Bankalar arası para alım satımı işlemlerine aracılık”
- s) “Finansal kiralama işlemleri”
- t) “Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri”
- u) “Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler. Mevduat bankaları birinci fıkranın (b) ve (t), katılım bankaları (a), kalkınma ve yatırım bankaları (a) ve (b) bentlerinde belirtilen faaliyetleri gerçekleştiremezler.”

Mali aracılık yapmak olarak görünen temel ekonomik fonksiyonları ile bankalar, finansal piyasaların nitelik ve nicelik açısından gelişimine dolaylı olarak ülke ekonomisinde fon talep ve arzını arttırarak katkı sağlar. Bankalar gerçekleştirdikleri katkı ile milli gelir ve istihdam alanlarında olumlu etkiler yaratmaktadır. Ayrıca en yüksek katkıyı sağlamaya yönelik olarak kıt kaynakların toplanmasında ve yönlendirilmesinde üstlendiği rol ile ülke ekonomisi üzerindeki etkisi en fazla olan sektörlerdendir. Dokuz ana bölümde bankacılık hizmet ve ürünleri belirtilmektedir.

* Kredi hizmeti; Borç verme eylemi veya borç vermenin koşulu, borç verilen şeyin örneğin para olması³² özetle para veya malın ödünç olarak alınıp verilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Sistemsel olarak bankacılıkta, sahip olunan kaynakların, fon talep edenlere belirlenmiş bir vade ve belirlenmiş bir bedel karşılığında kullandırılmasına kredi denir. İki şekilde gerçekleştirilebilir, dolaylı ve dolaysız olarak. Dolaysız metot, piyasada fon talebinde bulunanlara elde bulunan kağıtların satılması ile, dolaylı metot ise finansal araçların kullanılması ile fon ihtiyacı olanların fona erişiminin sağlanmasıdır.

³² New Webster's Dictionary Of The English Language, Modern Desk Edition, Delair Publishing Company Inc. New York, 1989

Dolaylı metotta; eylemin taraflarının karşılaşmadan işlemin aracı kurum tarafından gerçekleştirilmesi önemlidir, fon fazlası olan tasarruf sahibi fonu aracıya aktarır, fon gereksinimi bulunan kredi kullanmak sureti ile ihtiyaç duyduğu fona ulaşım sağlayabilir.³³ Latince “credere” kelimesinden türetilen ve inanmak güvenmek anlamına gelen kredi kelimesi, eylemsel olarak kelimenin anlamı ile doğrudan iç içe geçmiş bir konumdadır. Objektif açıdan kredi, bir başkasına satın alma gücünün belli bir süre için bırakılması, sübjektif açıdan, krediyi kullandıranın krediyi kullanana karşı, kullanılan fon miktarını vadesi geldiğinde geri alacağına karşı olan güvenidir.³⁴ Krediler; uluslararası işlemler sonucu sağlanan gelirlerin en önemli kaynağıdır. Sürekli kendini yenileyen ve çeşitlilik gösteren uluslararası işlemler direkt olarak ekonomik ilişkilerde de değişikliklere neden olmakta ve bunun sonucu olarak da yeni kredi türlerinin doğmasına sebebiyet vermektedir.³⁵ Geçmişte kredi türleri;³⁶ “*Açıktan kredi, Musaddak (tasdik olunmuş) kredi, Vesikalı kredi, Poliçe kabulüne kefalet sureti ile kredi, Rehinli kredi*” olarak ayrılmıştır. Günümüz bankacılık sisteminde kredi hizmetini genel olarak; nakdi krediler “gerçek ve tüzel kişilere belirli bir süre zarfında genellikle ivaz karşılığında kullandırılan ödünç parayı ifade eder ve banka tarafından nakit ödeme yapılarak kullandırılan kredi tipi”³⁷ ve gayri nakdi krediler “banka tarafından karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulmak sureti ile ödünç alınan paranın zamanında ödeneceğini garanti altına almak için veya taraflar arası yükümlülüklerin yerine getirilerek bir işin yapılacağını beyan etme şekli”³⁸, olarak iki türe ayrılmaktadır.

* Hizmet Bankacılığı; bankacılık sistemin dinamik ve ihtiyaca yönelik yapısı gereği, zaman döngüsünde çeşitlilik göstermiş ve değişimine uğramıştır. Değişim dinamizmi bir tür rekabet şansı olarak değerlendirilmiş ve bankacılık hizmetlerinin var olan boyutları ile faaliyetlerini çeşitlendirmiştir.

³³ FREDERIC S. Mishkin, The Economics Of Money And Financial Markets. 3 Edition, Harper Collins Publisher, N.Y., 1992. s.39

³⁴ TEKİNALP Ünal, Banka Hukukunun Esasları, Beta Yayınları, İstanbul, 1988, s. 350

³⁵ APAK Sudi, Uluslararası Bankacılık – Finansal Sistemler, 2. Basım, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1995, s.15

³⁶ SAĞLAM Mehmet Hakan, Osmanlı’da Para ve Finansal Kredi, Hasan Ferid, Bankacılık, Cilt 3, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Mat. Genel Müd. İstanbul, 2008, s.93

³⁷ REİSOĞLU Seza, Bankalar Kanunu Şerhi, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 1997, s.360

³⁸ AKİPEK Şebnem, Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999, s.19

Bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı ilerleme ve yenilikçi akım, artan ivmede pazar etkinliğinde baskı oluşturarak çeşitlilik oluşturulmasına destek olmuştur.³⁹ Saklama hizmeti, bankacılık olgusunun çıkış noktası olarak kabul edilir ve bankaların destek hizmeti almalarına yönelik yönetmelik madde 4'te "*Kiralık kasa ve emanete alma işlemleri ile saklama hizmetleri*" olarak tanımlanır. Danışmanlık hizmeti;⁴⁰ özellikle uluslararası bankaların sunmakta olduğu hizmetler kapsamında bulunur, çokuluslu olarak nitelendirdiğimiz şirketlerin gerek finansal gerekse ihtiyaç duydukları diğer konularda aldıkları hizmet tipini ifade etmektedir. Bilgi aktarımıyla, şirketlerin uluslararası düzeyde kurdukları iş birlikleri sonucu ortaya çıkabilecek olan riskleri minimize etmelerine yardımcı olurken, farklı ulusların ticarete kullandıkları evrak sistemi üzerinde var olan bilgilerini müşterilerine aktararak firmaların uğrayabileceği zararları ortadan kaldırmakta ve firmalar için yeni iş birlikleri oluşturulmasında etken rol almaktadırlar.

* Asimetrik bilginin filtrelenmesi hizmeti;⁴¹ "Asimetrik bilgi", bilgi kaynaklı sorun olarak finansal piyasalarda tanımlanmaktadır. Müşteri tarafından finansmanının sağlanması için sunulan projelere ait bilgilerin tümüne proje sahipleri haiz iken bankaların bu bilgilerin tümüne sahip olmamasını ifade eden sorundur. Bankaların ellerinde bulundurdukları kaynakları verimli ve etkin olarak kullanabilmesinin ilk koşulu, asimetrik bilgi yapılanmasını engellemek üzere filtre görevini aracılık faaliyetleri ile beraber ifa etmesi gerekmektedir. Bankalar, ters seçim (bilgi eksikliği dolayısı ile öngörülen donanımdan yoksun olduğu anlaşılamayan müşteri ile kredi işlemi yapılması) denilen süreci ve piyasadaki ahlaki zafiyet esasını (müşterilerin kullandıkları kredinin amaç dışı kullanımı ile bankanın zarara uğratılması) engelleyerek hem kendilerini hem de mevduat sahiplerini koruyabilirler.

* Kaynakların etkin olarak dağılımını sağlama hizmeti; bankaların toplum ekonomisine sunmakta oldukları en önemli hizmet, kaynakların etkin olarak dağılımını sağlamaktır.

³⁹ USTASÜLEYMAN Talha, Bankacılık Sektöründe Pazar Yönlülük Kriterlerinin Önem Derecesinin Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci İle Belirlenmesi, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi, 2011, Sayı 79, s.4

⁴⁰ APAK Sudi, a.g.e. s.29

⁴¹ KARAPINAR Aydın, AYANOĞLU Yıldız, a.g.e., s.4

Fon arz edenlerden bankalarca toplanan mevduat, ekonomik sistem içerisinde fon eksikliği bulunan sistemin diğer alt elemanlarına dağıtılarak, atıl konumda bulunan sermaye miktarı ekonomik yapı içinde etkin konuma getirilmektedir.⁴²

* İdari ve ekonomik sisteme bağlı kalma hizmeti; bankaların asli görev ve hizmetinin özelliği, idari ve yasal düzenlemelere bağlı olmalarıdır. Sisteminde istikrarın korunması, fon arz ve talep edenlerin sisteme güven olgusunun temelidir. Mevduatın toplanması için güvenli bir yer konumunda olmaları, ihtiyaç halinde var olan mevduata güvenle erişim sağlama hali olarak tanımlanabilmektedir.⁴³ Bankaların, ekonomik sistem içerisindeki konumları ve piyasa içerisindeki hareketlerinin ülke ekonomisi içerisindeki etkileri diğer sistem bileşenlerine göre daha etkin olduğundan katı hukuki düzenlemelere tabidirler.

2.4.1.Kalkınma Bankalarının Faaliyet Alanları ve Fonksiyonları

Kuruluş amaçlarına göre bankaların fonksiyonları belirlenmektedir. Bazı görüşler, beklentiler ve gerçekleştirilen hizmetler göz önüne alındığında kalkınma bankalarının fonksiyonları; teknolojik, mali, ekonomik ve sosyal (kalkınma) dır. ⁴⁴ Uzun vadeli fon aktarımı sağlama amacı açısından ise sekiz farklı kategori de kalkınma bankası fonksiyonlarını açıklanmaktadır;⁴⁵

- Orta ve uzun vadeli kredi sunmak
- Sermaye piyasasının gelişmesine destek olmak
- Uluslararası ve ulusal piyasalardan kaynak temin etmek
- Yatırımcılara ve girişimcilere proje bazlı teknik yardımda bulunmak
- Yatırım alanları konusunda araştırma ve incelemeler yapmak
- Kalkınma planları çerçevesinde, planlanan hedeflerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak

⁴²AKGÜÇ Öztin, Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, Ankara, 1987, s.5

⁴³ANTOMERO M. ANTONY, “Bankacılık Düzenlemeleri Banka Müşterilerine Nasıl Yansır” Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, 2002, Aralık, Sayı 42, s.101

⁴⁴ KANDEMİR Ahmet, Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı, TKB Yayınları, Ankara 2002, ss.19-21

⁴⁵ KAYA Feridun, İSLAMOĞLU Mehmet, a.g.e. ss.115-118

- Ekonomik çerçevede yeni fikirlerin kabulüne destek vermek
- Yatırımcılara (yerli ve yabancı) ortak bulmaları konusunda destek vermek.

Faaliyetleri kapsamında, amaçları ve fonksiyonları ile doğru orantıda işleyen bir mekanizma ile karşılaşılmaktadır. Kapsam dahilinde girişimcileri ve kalkınmayı desteklemek; fizibilite raporları hazırlayarak yeni fikir ve projeler geliştirerek hizmete sunmak. Kırsal, kentsel ve bölgesel kalkınmayı desteklemek. İstihdam artırıcı çalışmalar yapmak. Sınai işletmelerin sermayelerine katılmak veya kendilerinin sınai işletmeler kurması sureti ile ekonomik ve sosyal açıdan önem arz eden projeleri desteklemek. Rekabet gücü ve ihracat potansiyeli yüksek sektörlerin kurulmasına destek vermek. Yatırımlara yabancı sermayenin akışını sağlamak, faaliyetlerini oluşturur.

Kalkınma bankaları, kaynaklarını yurtdışından temin edebildiği gibi yurtiçinden de temin edebilmektedir. Kalkınma Bankalarının kaynakları beşe ayrılır⁴⁶ Yurtiçi Kaynaklar; yurtiçine bono ve tahvil arz edilmesi ile kazanılan fonlar, sosyal güvenlik kurumlarından sağlanan kaynak birikimleri, hazineden, TCMB'dan veya reeskont kaynaklarından sağlanan krediler, özel tasarruflar kanalı ile sağlanan mevduat ve diğer kaynaklardır. Yurtdışı kaynaklar; uluslararası kurumlardan alınan krediler, uluslararası sermaye ve para piyasalarına tahvil satışlarından elde edilen gelirler, uluslararası yardım, kalkınma ve diğer fonlardan sağlanmış uygun koşullu krediler ve hibeler ve kalkınma finans kurumları, bölgesel ve ulusal kalkınma bankaları ile uluslararası kalkınma bankalarından temin edilen kaynaklardır. Kamusal finansman kaynakları; devlet kanalı ile bankanın sermayesinin bir kısmının veya tümünün karşılanması, TCMB'den veya devletten uzun vadeli finansman ile kredi sağlanması, yönetimi kalkınma bankalarına verilmek üzere kamu fonları, reeskont imkanının sağlanması, TCMB, emekli sandıkları ve sosyal sigortalar gibi kamu kuruluşlarına tahvil satışı. Bankanın fonlanmasında kullanılmak üzere hisse senedi satışlarından oluşan kaynaklar ve iç finansmanda kullanmak üzere faaliyet karıdır.

⁴⁶ TAKAN Mehmet, Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayıncılık, 2001, Ankara, s.89

2.4.2. Yatırım Bankalarının Faaliyet Alanları ve Fonksiyonları

Yatırım bankaları statüleri gereği diğer banka türlerinde ayrılmakta ve kendi yapılarına özgü fonksiyonlar taşımaktadırlar.⁴⁷ Yatırım bankalarının işleyişlerinin etkinliğinin en önemli özelliği sermaye piyasalarının gelişmesinin zorunluluğudur. Temel kriter; ticari ve sınai kuruluşlar tarafından çıkartılan hisse senetlerinin satın alınmasında aracılık faaliyetini yürütmeleridir. Hem dolaylı hisse senedi ve tahvil ihracına birincil sermaye piyasalarında aracılık ederken hem de ikincil piyasalarda tüccar veya komisyoncu olarak bu eylemleri gerçekleştirebilirler.⁴⁸ Yatırım bankalarının fonksiyonları yediye ayrılır. Yatırımlara tasarrufların yönelmesini sağlamak, geniş halk kitlelerine yeni ihracı yapılacak olan menkul değerlerin dağılımını sağlama, sermaye piyasasının gelişmesi yönünde katkı sağlama, fon sağlama, yüklenimcilik (underwriting), konsorsiyum oluşturma, danışmanlık hizmetleri yapmak, fonksiyonlarıdır.

Yatırım bankalarının faaliyetleri; yüklenimcilik (Underwriting) hizmetleri, komisyonculuk ve ticaret, varlık yönetimi (geleneksel ve alternatif) olarak üçe ayrılır. Yatırım bankaları, underwriting faaliyeti ile fon firmalarına yardımcı olmak için mali piyasalara menkul kıymet ihracı gerçekleştirirler. Aynı zamanda varlıklarını kullanarak firmaların borç sorunlarının çözümüne yardımcı olurlar. Sürece “*menkul kıymetleştirme*” (securitization) etiketli ve ihraç edilen menkul kıymetlere “*varlığa dayalı menkul kıymet*” (“*asset backed*” securities – ABS) denilmektedir.⁴⁹ Kaynakları; ortaklarının (holdingler, ticari bankalar veya hükümet gibi...) kuruluş aşamasında veya sonrasında koymuş oldukları öz sermaye ile çıkartılan uzun vadeli tahvil satışlarından veya dış kaynaklardan oluşur.

⁴⁷ KAYA Feridun, İSLAMOĞLU Mehmet, a.g.e. ss.118-123

⁴⁸ EREN Aslan, “*Sanayileşen Türkiye’de İmalat Sanayinin Finansmanında Kalkınma ve Yatırım Bankaları*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yayınlanmış Doçentlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İzmir, 1982, s.42

⁴⁹ IANNOTTA Giuliano, Investment Banking A Guide To Underwriting and Advisory Services, Heidelberg, Berlin, 2010, s.5

Ticari Bankaların kaynak yapısı gibi; varlıkları kredi, kaynakları mevduat değildir. Menkul değer ticaretine yönelik faaliyetleri aktif yapılarını, fonlar (sabit getirili menkul kıymetlere karşı gerçekleştirilen repo işleminden elde edilen) pasif yapılarını oluşturmaktadır. Kaynaklarını; öz sermayeleri, kendilerinde tevdi bulunan fonlar ve almış oldukları borçlar oluşturur.⁵⁰

2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Tarihsel Seyri

Genel politik ve ekonomik hedefleri, her toplum için sıralamak mümkündür. Ekonomik istikrar ve etkinlik, gelir dağılımında adalet, yüksek büyüme oranı bu hedeflerin bazılarıdır. Bu listeye güvenlik, demokrasi ve özgürlük gibi sosyal hedeflerin yanında her ekonominin, belirli dönemlerde somut olarak karşılaştığı spesifik sorunlara yönelik amaçlar da eklenebilir. Bölgesel dengesizliklerin en aza indirgenmesi, fiyat istikrarı sağlama, çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi.⁵¹ Yatırım ve kalkınma bankaları, toplumun ihtiyaçlarına yönelik olarak tarihsel süreçte şekillenmişlerdir. Neolitik (yerleşik düzen) öncesinde insanoğlu para kavramı ile tanışmamış, takas yaklaşımı ve mal değerini belirleme neolitik düzene geçiş ile ortaya çıkmıştır.

Mal değeri hesaplama ile değer düşüncesi ve ona özgü eşdeğer düşüncesi akla gelmiş ve değişim aracı ihtiyacını doğurmuştur. İlk dönemlerde para tanımı içerisinde hayvanları, aletleri ve tahıl ürünlerini kapsamaktadır.⁵² Ancak farklı nitelikteki bu malların takasında, net değer bilinmemesi veya arz olunan mal ile talep edilen malın birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmaması zorluklara sebep olmuştur. Bu nedenlerle zaman içerisinde coğrafi bölgelerin özelliklerine göre belirli bir mal üzerinde anlaşma sağlanarak bu mal ile mübadele bedeli oluşturulmuş ve değer ölçülerine göre bu mala “*hesap parası*” denmiştir. Hesap parasının temsil ettiği malın ödeme aracı olarak kullanılmaya başlanması ile paralı ekonominin temeli atılmıştır.

⁵⁰ KAYA Feridun, İSLAMOĞLU Mehmet, a.g.e. s.123

⁵¹ ÖLMEZOĞULLARI Nalan, Değişim, Dönüşüm Ve Sorunlarıyla İktisadi Sistemler, Ezgi Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, Bursa, 1998, s.6

⁵² TEKİN Oğuz, Eski Çağ’da Para Antik Nümanistiğe Giriş, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1998, s.3

“Halbuki yüz nev’ eşya arasında bi’l-hesab mümkün ve mutasavver olan mübadelat adedi beş bin raddesinde olduğundan kimsenin bunları belleyip de fiat-ı cariye takdir edebilmesi muhaldir. İşte bu müşkilatın ref’i için insanlar ilk defa cemiyet halinde yaşamaya başladıkları sırada bunca eşyanın aynen mübadelesi için eşyadan yalnız birisini **vahid-i kıyas** add ve i’tibar edip eşya-yı sa’irenin kıymetlerini ona göre takdir ve vaz’etmişlerdir. Mesela bir ölçek buğday vahid-i kıyasi add olunduğuna göre bir kıyye et yarım ölçek ve bir inek 100 ölçek ve bir kat elbise beş ölçek muadili add olunur ise bir terzi 20 kat elbise verip bir inek alır; bir kasab dahi 10 kıyye et verip bir kat esvab alabilir. Aynen mübadele usulünün her eşyaya takdir-i kıymet hususunda bir hadd-i mukayese bulunamaması müşkilatından başka daha pek çok mahzurları vardır. Ez-cümle herkesin ihtiyacının yekdiğerine âdem-i tevafulu ve bazı eşyanın bulunup parçalanmakla işe yaramaz hale gelmesi trampa için azim mevani’ teşkil eyler. Mesela elinde bir çift çarığı bulunan bir kimse bir kıyye ekmek almak isterse ekmekçinin kendisine çarığın âdem-i lüzumundan bahisle ekmek vermemek istemesi aaleb-i ihtimal olduğu gibi trampaya razı olduğu farz olursa dahi çarığının kıymeti bir kıyye ekmekten fazla olduğu için çarık sahibi kesip bir parçasını vermeye kalkışsa bir işe yaramayacağından ekmekçi bi’t-tabi’ kabul edemez. Bir de meyve, et ve süt gibi bazı eşya vardır ki bunların sahibi der-akab mübadele etmek mecburiyetindedir. Çünkü aradan bir iki gün geçince bu eşya bozulup çürüyerek bir şey’e yaramaz hale gelir kimse kabul etmez. Bu gibi ahvalde mübadele gayr-ı mümkün olur.”⁵³

Hasan Ferid’in Meskukat eserinde, vahid-i kıyasi tanımını daha net olarak dile getirir ve tezini bu şekilde savunmaktadır.

Ortak bir değişim aracına zaman içerisinde geçiş yaşanmıştır. Parayı genellikle işlevine göre tanımlayanlar, iktisatçılardır. Her şeyden önce bir takas aracı olan para, servet saklama aracı, hesap birimi ve bir ödeme aracıdır. Tüm bu işlevleri yerine getirebilen gerçek veya tam paradır. Oysa ki paranın tarihsel gelişim sürecinde pek çok para tipi, bu işlevlerden sadece bazılarını karşılamıştır.⁵⁴ Ticaretin varlığından söz edebildiğimiz veya topluluk halinde yaşamın varlığından bahsedebildiğimiz bütün süreçlerde bankacılığın çıkış noktası olan hizmetlerin izlerine (mal vesikaları, tacir senetleri) rastlanmıştır.⁵⁵

⁵³SAĞLAM Mehmet Hakan, Osmanlı’da Para ve Finansal Kredi Hasan Ferid, Meskukat, Cilt 1, Kayhan Matbaacılık, İstanbul, 2008, s.1

⁵⁴PAMUK Şevket, Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s.1

⁵⁵TARLAN Selim, Tarihte Bankacılık, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No: 1986/283, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986, s.7

Asur, Sümer, Babil, Hititler dönemlerinden günümüze ulaşan ve arkeolojik kazılar neticesinde elde edilen tabletlerde bankacılığın gelişimine dair izler bulunmaktadır. Tabletler ile Mezopotamya’da daha çok tapınaklar çerçevesinde sosyal hayatların, hayvancılığın, tarım, sanat ve ticaretin şekillendiği görülmektedir.⁵⁶

Orta çağda ise ticaret mevcut koşullar etrafında şekillenmiştir. İslam dünyasında ve Avrupa’da gerçekleştirilen ticarete nakit para taşımak olanaksız hale geldiğinden bankacılık işlemleri de gelişim ve değişim göstermek zorunda kalmıştır. Bu dönemde sarraf adı verilen tacirler, panayır ve pazar yerlerinde farklı ülkelere ait farklı değer taşıyan sikkelerin içerisindeki gümüşün ayarını saptarlar, ağırlığını ölçerler ve parasal değişimini gerçekleştirirlerdi. Sermeyesini değerlendirmek üzere, şahısların var olan borçlarını öderler, onlara ek borç verirler veya kredi mektuplarını değerlendirirlerdi.⁵⁷

“Champagne Panayırı”, dönem içerisinde gerçekleşen panayırların en önemlisi ve “Lettera di pagamento” adıyla anılan tediye mektuplarının çıkış yeridir. Eski çağa nazaran bankacılık faaliyetlerinde orta çağda oluşan çeşitlilikleri şu şekilde sıralanmaktadır.⁵⁸ Mevduat işlemleri (sarraf banker ayrımı açısından); mevduatın mülkiyeti açısından, mülkiyetin mudiye ait olması – mülkiyete asıl konu olan şeyin intikal edilmesi- ödemeye yönelik işlem ayrımlaştırılması (tediye- takas- virman), para nakli ve sarraflık. Sarrafların, havale işlemini keşfetmesiyle; ticaret için kullanılmak üzere fazla parasını bir bankere teslim eden tacir ondan aldığı mektup ile parasını bankerin başka şehir veya ülkede ki yetkilisinden alabilmekteydi.⁵⁹

Rönesans ve reform hareketlerinin etkisi ile faiz olgusu üzerinde ki bakış açısı değişime uğramış bu da bankacılığın hızla gelişmesine katkı sağlamıştır. Durgunluk ve ekonomik buhran dönemi olarak başlayan Yeni Çağ’da yaşanan ekonomik buhran, siyasal istikrarın olmayışı ve dar alana hapsolmuş tarımsal üretimden elde edilen hasadın, baharat olmadan korunamaması bankacılık sistemini şekillendirmiştir.

⁵⁶NİSSEN, Hans J. Ana Hatlarıyla Mezopotamya, Ç. İlkelen Zühre, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Tur.A.Ş. İstanbul 2004, s. 25

⁵⁷GÜÇLÜAY Sezgin, “Orta Çağda Ticari Müesseseler (Bankalar, Birlikler, Şirketler)”, Fırat Üni. S. B. Dergisi, 2001, C:11 Sayı:2 ss.295-304

⁵⁸BARDA Süleyman, Para Kredi Dersleri, Para Ekonomisi Kredi ve Bankacılık, İstanbul, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayınları, 1967 ss.148,149

⁵⁹ GÜÇLÜAY Sezgin, a.g.m. s.298

Öte yandan ticaret yollarının Müslüman, Cenevizli ve Venedikli tacirlerin eline geçmesi ile ticarete tekelleşme yaşanmasına sebep olmuştur.⁶⁰ Coğrafi keşiflerin artması, her keşfin aslında yeni bir pazar oluşu, alışveriş işlemlerine hız kazandırmış, bankacılık faaliyetlerinin çeşitlendirilmesine ve yaygınlaştırılmasına katkı sağlamıştır. Genişleyen sosyal ve ticari hayatla, kredi kurumlarının hızlı artışı yeni çağın en önemli karakteristik özelliklerinden biri olmuştur.⁶¹

Yeniçağ modern bankacılığa geçiş dönemidir. 15. yy. ve 17. yy ‘da İtalya, Almanya, Hollanda ve Fransa’da denetimlerinin ve kontrollerinin devletlerce sağlandığı mali kurumlar ortaya çıkmış ve günümüz bankacılık yapısının ana temeli oluşturulmuştur. Döneme ait önemli dört farklı banka yapılanmasını bulunmaktadır. Banco Di Rialto ve Banco Del Giro, (Venedik Bankası): Banco della Piazza Di Rialto 1587 yılında, mevduat toplama yetkisine sahip ve mevduatları devlet garantisi altında olarak küçük çapta borç verebilme yetkisiyle kurulmuştur. Banco del Giro ise 1619 yılında özel statüde, Venedik’te kısa vadeli borçların yönetimi ve ticarete depozit olarak kullanılan teminat mektubu verme yetkisiyle kurulan ilk bankadır.⁶² 1637 yılında Banco di Rialto ve Banco del Giro birleşerek, Venedik Bankası kurulmuştur. “Contadi di banco” sistemi denilen çek ve kâğıt para kullanımından oluşan yeni bir yapılanma geliştirilmiştir.⁶³

Amsterdamsche Wisselbank adı ile 1609 yılında madeni paralarda standartlaşma uygulaması yapmak için kurulmuştur. Amsterdam Bankası standartlaşma için “banka parası” kavramını ve uygulamasını ilk gerçekleştiren bankadır. Kuruluşuna yol açan olaylar zinciri coğrafi keşiflere dayanmakla birlikte, Güney Amerika’dan İspanyollarca getirilen altın ile basılan sikkelerde çeşitlilik ve ayar bozukluğu sebebi ile paraların birbirleri içerisinde ki değerlendirilmesinin yapılmasında yaşanan güçlüklerdir. Banka florini olarak bilinen sabit banka parasının yaratılması bu olaylar örgüsünün sonucudur.⁶⁴

⁶⁰ ŞENGÖZ Tuncer, Leonardo’nun Robotu, Sosyal Trendler ve Piyasa Uygulamaları, Cinius Yayınları, İstanbul, 2014, ss.65-72

⁶¹ İNANCIK Halil, Rönesans Avrupası, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.5

⁶² ALESSANDRİNİ Pietro, The Changing Geography of Banking and Finance, New York, 2009 s.257

⁶³ AYDIN Nurhan, COŞKUN Metin, BAŞAR Mehmet, a.g.e. s.22

⁶⁴ PARASIZ İlker, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Ezgi Yayınevi, İstanbul, 2000 s.5

1 Ocak 1876'da kurulan ve bilinen ilk merkez bankası yapılanması olan Reichsbank 'tan Hasan Ferid, Evrak-ı Nakdiye ve Bankacılık eserlerinde şu şekilde bahsetmektedir;

*“1871’de bi’l-cümle Almanya hükûmatının ittihadıyla Almanya İmparatorluğu teşkil olunduktan sonra meskukat tevhid olunduğu gibi banknotların dahi tevhibi arzu olunmuş idi. Bunun üzerinde Reichsbank yani imparatorluk bankası teşkil olunarak ba’de-ma Almanya’da banknot ihracı hakkı dahi mezkûr bankaya verildi.”*⁶⁵

Bank of England; “Psikoposlar savaşı” sonrası İngiltere-İskoçya ve İrlanda krallığının içerisinde kurulmuştur. Tacirlerin, Londra kulesinde sakladıkları altınlarının, I. Charles tarafından 1640 yılında el konulması ile, tacirler altınlarını ve kıymetli metallerini, goldsmith olarak bilinen sarraflara, saklama bedeli karşılığında vermeye başlamışlardır. Sarraflar, kabul ettikleri altın ve kıymetli metallerin bütün muhteviyatlarını içerir belge hazırlayarak, ilgili tacire vermişlerdir. Kıymetli evrak statüsüne geçen bu evraklarla banknot sistemi oluşturulmuştur. 1695 yılında İngiltere Bankası (Bank of England) kurularak; istek, mevduat veya kredi karşılığında, teminat mektubu ile özel banknot ihracı sınıflandırılmasında kabul edilebilecek olan, üzerinde yazan değeri gösteren, el yazısı ile hazırlanmış banknot sistemi geliştirilmiştir. Bank of England, banknot ihracı yapan ilk kurum olarak tarih sayfalarına geçmiştir.⁶⁶

Osmanlı İmparatorluğunda ise toplumum tüm sınıflarında, nakit olan zenginliği işleme hususunda yönelim bulunmaktadır. Tacirler bu konuda başvuru merci olarak görülmüştür. Nakit zenginliğe en fazla karın ticaret yolu ile geldiği ve küçük kabul edilen servetlerin dahi commenda (mudaraba, mukarada) ile ticari hayata katılımı olmuştur. Kitabü'l İşara'da (11. ve 12.yy. da) tacirler üç sınıfa ayrılmıştır; bazzan (depolayan) tacir, mucahhiz (techiz eden) tacir ve rakkad (seyahat eden) tacir. Osmanlı dönemi, ticarete ilişkin belgelerde ise iki tip tacir ile karşılaşılmaktadır; Tacir-i saffar: “deniz ve kervan ticareti ile meskul olan tüccar” ve Tacir-i mütamakkin veya mütekaid: “merkezde konumlanıp, işleyişi merkezden yöneten tüccar”⁶⁷

⁶⁵ SAĞLAM Mehmet Hakan. Osmanlı'da Para ve Finansal Kredi Hasan Ferid, Cilt 2, Evrak-ı Nakdiye, İstanbul, Kayhan Matbaacılık, 2008, s 97

⁶⁶ GÜNDOĞDU Aysel, Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış, Seçkin Yay. San. Tic. A.Ş. Ankara, 2016 s.87

⁶⁷ İNANCIK Halil, Devlet-i' Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014 ss.256-259

“Tabi’iyet-i Osmaniye’yi kabul ederek oralarda kalan birçok Venedikli ve Cenevizli bi’l-ahire yerli Rum ve Ermenilerle ve Hristiyan Arnavudlarla izdivaç ve imtizaç ederek Levantem yani ‘tatlı su frengi’ namıyla bir sınıf-ı halk teşekkül etti ki son vakitlere gelinceye kadar Memalik-i Osmaniye’nin Avrupa ile olan münasebat-ı ticariyesine bu adamlar tavassut ettiler. Memalik-i Osmaniye’de ilk banka mu’amelatını bu Levantenler te’sis ve icra ettiler... .. bilhassa Bank-ı Osmani’nin teşekkülünden evvel bir te’sir-i mühimm icra etmiş olan bankerlerden Lorando, Tubini, Korpi, Baltazza, Stefoboviç, Schilizzi, Negroponte, Coronio, Alberti gibi kısm-ı azamı bu Levantenlerden idi. Bunlardan başka Ahbak Kamondo, Fernandez gibi bir iki Musevi ve Eugenidi, Mavrokordato, Zarifi, Zafiroopulo, Vlasto gibi birkaç Rum ve Köçeoğlu, Mısırlıoğlu gibi bir iki Ermeni ve Aleon ver Barker gibi bir iki ecnebi banker var idi.”⁶⁸

Hasan Ferid’in eserinde bahsetmiş olduğu Osmanlı’da bankacılık faaliyetlerine ilişkin kişiler Galata civarında hizmet vermekteydiler. Osmanlı İmparatorluğu dönemi bankacılık faaliyet alanı, Osmanlı hazinesi için iç ve dış borç bulmak ve bu borçların ödenmesidir. Dönemler içerisinde; imparatorluğun bütçe açıkları, hazine rezervleri ve levantenler ile kapatılma yoluna gidilmiştir.

2.5.1. Yatırım Ve Kalkınma Bankalarının Tarihsel Statülerinin Belirlenmesi

Yatırım ve Kalkınma Bankacılığının, bankacılık tarihsel seyrinde statülerinin belirlenmesi ise 18. yy sonlarına tekamül etmektedir. 18. yy sonlarında ABD’de, demiryolu şirketlerinin menkul kıymet ihraçlarının artması ve hazinenin borçlanma kağıtları ile gelişen sermaye piyasası doğrultusunda yatırım bankacılığı ortaya çıkmıştır. Endüstriyel gelişmelerle birlikte özel sektörün menkul kıymet ihracı artmış, sermaye piyasasında ikincil piyasalar oluşmuş, şirketler arası birleşmeler ve el değiştirmelerin yoğunlaşmasıyla ABD’de yatırım bankacılığı gelişimi hızlı olmuştur. 1763 yılında İskoç asıllı James Watt’ın buhar makinesini bulması ile başlayan İngiliz sanayi devrimi, iktisadi dönüşüm olarak bankacılıkta köklü dönüşümlere sebep olmuştur. Özel ihtisas ve kamu bankalarının öncüleri iktisadi kalkınmayı ve özel sektörü finanse etmeyi yönlendirmek ve özendirmek gayesi ile devlet kanalı ve teşviki oluşturmuşlardır.⁶⁹

⁶⁸ SAĞLAM Mehmet Hakan, a.g.k. (Cilt 3), s.12

⁶⁹ KAYA Feridun, İSLAMOĞLU Mehmet, a.g.e. s.108

Yatırıma katkı sağlayan bankaların öncüsü ise Fransa’da 1852 ‘de kurulan Credit Mobilier ve Credit Foncier’dir. 1822 ‘de Belçika’da sermaye ortaklığına dayanarak kurulan Societe Generale Pour Favoriser L’Industrie Nationale ve Credit Mobilier; 19.y.y Avrupası’nda yatırım bankacılığının ve 1950’li yıllar dünyasında kalkınma bankacılığının örneği olmuşlardır. ⁷⁰

1929’da yaşanan büyük buhranın akabinde 1930’larda ABD’de bankacılık mevzuatında gerçekleştirilen düzenlemelerle birlikte ticaret ve yatırım bankacılığı faaliyetleri kesin çizgilerle ayrılmıştır. Bankalar; ticaret yatırım ve tasarruf bankaları olarak sınıflandırılmaya tabii tutulmuştur. Orta vadeli kredi kullanılması ticari bankalara yasaklanmış, menkul değer çıkarımı ve yatırım tröstleri gibi hizmetler özel bankerler olarak o dönem adlandırılan yatırım bankacılığı faaliyeti yapan kuruluşlara bırakılmıştır. Avrupa’da ise ticaret ve yatırım bankacılığına yönelik kati bir ayırma yapılmamıştır. ⁷¹ 1902 yılında Japonya’da devlet eli ile kurulan The Industrial Bank Of Japan kalkınma bankacılığının en başarılı ve ilk örneğini oluşturmuştur. 1930’lu yıllarda ise Latin Amerika’da yaşanan ekonomik sorunlar, yatırım ve yatırımcı eksiklikleri, bölge ülkelerinde kalkınma bankaları kurulmasına yönelim yaratmıştır. ⁷²

I. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ile Avrupa ülkelerinde kalkınma hedeflerine yönelik olarak devlet kanalı ile özel ihtisas bankaları kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından ise bağımsızlığını kazanmış gelişme yolundaki ülkeler kalkınma ve yeniden yapılanma çabasına girerken, gelişmiş ülkeler sınırları içerisinde bölgesel dengesizlikleri giderme ve barışı korumayı amaçlama hedefleri doğrultusunda hareket etmişlerdir. 20. yy da ise bankaların çoğu özel bankalar statüsündedir. ⁷³ Birçok ülkede savaş yıllarında para arzında gerçekleşen artış, devalüasyonlara sebebiyet vermiştir. II. Dünya Savaşı sırasında bile ABD ve İngiltere arasında uluslararası paranın nasıl olması gerektiğine yönelik görüşmeler yapılmış ve para sisteminin uluslararası yapısının yeniden düzenlenmesi önem kazanmıştır.

⁷⁰ SUIÇMEZ Halit, Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik, Milli Produktivite Merkez Yayınları, Yayın No:422, Alkar Matbaası, Ankara, 1990, s.33

⁷¹ “İSTANBUL TİCARET ODASI DERGİSİ”, 1997, s.5

⁷² SUIÇMEZ Halit, a.g.m. s.34

⁷³ KAYA Feridun, İSLAMOĞLU Mehmet, a.g.e. s.109

J.M. Keynes tarafından hazırlanan ve muhatapları farklılıklar gösteren ödemeler sisteminin hayata geçirilmesi için Kirling Birliği kurulumunu öneren İngiliz planı ilk plandır. H.D. White ve arkadaşları tarafından hazırlanan White Planı olarak adlandırılan, iki temel kurumun kurulmasını öneren ABD planı 07.04.1943’de açıklanmıştır. White Planı; Birleşmiş Milletler İstikrar Fonu ve Dünya Bankası’nın kurulumunu ve bu iki kurum için 500 milyon dolarlık fon oluşturularak sistemin çalıştırılmasını, üye olan ülkelerin bu fonda döviz rezervlerinin bir kısmını tutmasını ayrıca belli bir limitle üyelere kaynak oluşturulmasını önermiştir.⁷⁴

İkinci Dünya Savaşı sona ermeden, hem savaşın yaralarını en kısa sürede sarmak isteyen hem de ticari işlem hacimlerini genişletmeyi arzulayan ülkeler yeni bir para sistemi oluşturmak üzere ABD’de Bretton Woods kasabasında toplantı yapma kararı almışlardır.⁷⁵ 1944 yılında gerçekleştirilen Bretton Woods Konferansı ile Avrupa ülkelerinde savaş sonucu oluşan tahribatın giderilmesi ve tekrardan inşası için Dünya Bankası International Bank For Reconstruction And Development (IBRD) ve gelişmesini tamamlamamış ülkelere kalkınma desteği sağlamak üzere kalkınma bankaları, kalkınma finans kurumlarının (Development Financing Institutions – DFI) kurulumu için ilk adımlar atılmıştır.⁷⁶

2.5.2. Yatırım ve Kalkınma Bankaları Arasındaki Farklar

Yatırım bankaları; mevduat kabul etmeyen ve kalkınma bankacılığının fonksiyonu dışında kalan alanlarda faaliyet gösteren, özel şirketler ve devlet kuruluşlarının menkul kıymet ihracını başlatıp, bu kıymetlere garanti veren ve tedavülünü gerçekleştiren kuruluşlardır.

Kalkınma bankaları, amacı tabi kaynakların değerlendirilmesi olan, sanayi ve tarım alanlarında randıman arttırıcı yollar arayan, ticari kanalları etkin kılan, yatırım projelerinin gerçekleşmesini kolaylaştırıcı faaliyetlerle döviz geliri yükselten ve bu sayede milli gelirden artışa sebebiyet verirken bu gayelere ulaşımında en etkili projelerin

⁷⁴ KARLUK Rıdvan, Dünya Ekonomisinde Uluslararası Ekonomik Kuruluş Ve Birleşmeler, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1990, ss.227-229

⁷⁵ DİNLER Zeynel, İktisada Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 1995, s.492

⁷⁶ ATİK A. Hakan, DOLUN Leyla, “Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları”, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, TKB Yayınları, Ankara, 2006, ss.18,19

uygulanmasın da hizmet veren, teknoloji transferi projelerinden teknolojik araştırma projelerine kadar finansman sağlayan hatta direkt olarak kendisi bu projeleri hazırlayıp gerçekleştiren kurumlardır. Özellikle bu amaçlar doğrultusunda kurulmamış olmalarına hatta öncelikle ikinci dünya savaşı sonrası kalkınma stratejisi düsturunda doğmalarına rağmen milli ekonomik sistemlerde planlamanın hazırlanıp uygulamaya konulduğu, imtiyazlı dış kaynakların kurumca ekonomilere katıldığı bir dönemi de yaşayarak bugünkü konumlarına gelmişlerdir.⁷⁷

Yatırım bankaları gelişmiş ülkelerde hizmet verirken kalkınma bankalarını geliştirmekte olan ülkelerde hizmet vermektedir. Müşteri profili şahıslardan değil kuruluşlardan oluşur, sürekli yeni fikirler yaratırlar. A kuruluşunun kendini yeniden yapılandırmasını, hisselerini veya borçlarını arttırmasını, B, D ve R şirketlerini satın alması gibi öneriler getirirler. Sunmakta oldukları hizmetleri, üç aşamalı bir hizmet modelinden oluşur; yatırım bankacılığı, kurumsal müşteri hizmetleri (hisse senedi, sabit getirili emtia ve döviz), varlık yönetimi.⁷⁸

⁷⁷ ALTINOK Tefik, FINDIKÇIOĞLU Yaşar, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler Seminer Tebliğler Panel, “*Dünya’da Kalkınma Ve Yatırım Bankacılığı*”, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 1990, ss.25,26

⁷⁸ SMITH Dan, CONAGHAN Daniel, Çev. DURAN Cem, Para Kitabı, NTV Yayınları, İstanbul, 2014, ss.76,77

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE BAŞLICA YATIRIM VE KALKINMA BANKALARI

1. BAŞLICA ULUSLARARASI YATIRIM VE KALKINMA BANKALARI

Küreselleşmenin her geçen gün hız kazanması ile ülkeler birbirleri ile yaygın olarak ekonomik, ticari ve mali ilişkiler oluşturmaktadır. Ülkelerin ekonomi politikaları bu ilişki ağı ve üyesi bulundukları uluslararası kuruluşların koymuş oldukları kurallar ve yönetmekte olduğu politikaların etkileri sonucu doğmaktadır.⁷⁹ Uluslararası mali ve ekonomik kuruluşlar; üye ülkelerin ekonomik güçlerini bir araya getirerek, var olan mali ve ekonomik sorunlarının çözümü amacıyla kurulmuş olan kuruluşlardır. Ülkeleri genellikle hazineler temsil eder. Uluslararası mali kurumlar ve özel piyasalar tarafından verilen resmi krediler, uluslararası sermaye akımlarının bir bölümünü oluşturmaktadır, genel olarak da kalkınma amacı güderler. Uygulamada bunlar, kalkınma kredileri (development credits) veya dış yardım (foreign aid) olarak adlandırılırlar. Faizler; normal ticari kredilerde uluslararası piyasalardaki arz talebe göre belirlenirken, dış yardım niteliğinde bulunan uluslararası kurumların kredilerinde düşük faiz uygulaması yapılır, vadeleri daha uzundur, ana para ve faiz ödemelerinin başlamasından önce geri ödemesiz dönemlerle geri ödeme tabloları oluşturulur.⁸⁰

1.1. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)

Bretton Wood’s ikizleri olarak anılan IMF ve IBRD (Dünya Bankası) 1944 yılında, 44 üye ülke sayısı⁸¹ II. Dünya savaşında harabeye dönen ülkelerin yeniden imar ve inşası amacıyla kurulmuştur.

⁷⁹ EĞİLMEZ Mahfi, KUMCU Ercan, Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması, Remzi Kitabevi, 5.Baskı, İstanbul 2004, ss.73,74

⁸⁰ SEYİDOĞLU Halil, Uluslararası İktisat Teori ve Uygulama, Güzem Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, 1998, s.683

⁸¹ EĞİLMEZ Mahfi, KUMCU Ercan, a.g.e. ss.80-87

İlk zamanlarda ülkelerin özellikle alt yapısal sorunlarına odaklanmıştır. Zaman içerisinde gereksinimlere yönelik gerek alt kuruluşlar oluşturarak gerekse program çeşitlilikleri ile üyesi olan ülkelere destek olmuştur. Dünya bankasının kuruluş ana sözleşmesinde yer alan amaçları;⁸²

- Üye ülkelerin gelişimine yardım ve yeniden inşası için; üretime yönelik yatırımların desteklenmesi, tahrip ve bloke olan ekonomilerin yeniden düzenlenmesi, az gelişmiş ülkelerdeki üretim araçlarının geliştirilmesine destek olmak, üretim araçlarının dönüşümünü sağlamak,
- Kredilere destek sağlamak ve özel dış yatırımlara garantör olmak; üretime yönelik olma koşulu ile az gelişmiş ülkelere, aracılık rolü altında veya kendi kaynakları ile sağlamış olduğu fonları uygun koşullar çerçevesinde özel sermayenin yetersiz kaldığı durumlarda sunmak,
- Garantörü olduğu veya banka tarafından direkt olarak sunulan krediler ile diğer uluslararası kurumlarca sunulan finansman olanakları arasında eşgüdüm sağlayarak yararlılık ilkesi çerçevesinde boyutlarına bakılmaksızın ilk olarak en olanaklı ve yararlı projelere öncelik tanımak,
- Savaş ekonomisinden en az sorun ile çıkışı kolaylaştırma ve işlemlerin yürütülmesinde, uluslararası yatırımları üye olan ülkelerin ekonomik koşullarının dikkate alarak gerçekleştirilmesi,
- Uzun vadede uluslararası ticaretin dengeli gelişmesine destek vermek; üye ülkelerin üretken kaynaklarının gelişmesine katkı sağlayacak yatırımları desteklemek,

Yoksulluğun azaltılması amacı daha sonradan eklenmiştir. Dünya bankası birlik statüsündedir. Üyeler Güvernörler Kurulu tarafından temsil edilir. Genelde güvernörler, üye ülkelerin maliye ya da kalkınma bakanlıklarının en üst düzeydeki bürokratından oluşur ve yılda bir kez toplanırlar.

⁸² SÖNMEZ Sinan, Dünya Ekonomisinde Dönüşüm, Sömürgecilikten Küreselleşmeye, İmge Kitapevi, 2.Baskı, İstanbul, 2005, ss.313,314

Organizasyon yapısı IMF ile aynıdır.⁸³ Büyük beşli olarak isimlendirilen bankanın en büyük beş üyesi; Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD'dir ve birer icra direktörü ile temsil olunurlarken, diğer ülkeleri toplamda 20 icra direktörü temsil eder. Her beş yılda bir guvernör kurulunca bir başkan seçilir. Bankanın yönetim kurulu ise icra direktörlerinden oluşur, bu kurul teminat ve kredilerin onaylanması, idari bütçe, ülke yardım stratejileri, borçlanma ve yeni politikalar ile mali kararları kapsayan bankacılık işlerinin denetlenmesi için haftada iki kez toplanır.⁸⁴

170 ülkeden personeli bulunmakta ve 140 farklı lokasyonda bulunan ofisleri ile hizmet vermektedir. Bankanın mali kaynakları; öz sermayesi, borçlanma ve diğer gelirler “*menkul kıymet gelirleri, faiz, karlar*” olmak üzere üç ana kalem altında toplanmıştır. En önemli finansman kaynağı sermayesidir. Bankanın faaliyete geçtiği yıl sermayesi 7,67 milyar dolar iken, 1996'da 180,6 milyar dolar, 2009'da 423,4 milyar dolara ulaşmış ve 2017 yılı sermayesi 775 milyar dolardır. Üye ülkelerin sermaye katkı payları ile oluşan banka sermayesi, bu ülkelerin payları oranında oy güçlerini de belirlemektedir. 189 üye ülkenin ödemiş olduğu payları ile oluşan sermayenin borç verilmesi, banka gelirlerinin büyük kısmını oluşturmaktadır. Bankanın ikinci büyük gelir kalemi, faiz gelirleridir, faiz uygulaması piyasa rayicinin üzerindedir ki bu bankanın faiz politikasıdır. Bankanın üçüncü gelir kalemi ise banka mevzuatı gereği edinilen kar, pay sahiplerine dağıtılmayarak finansman kaynağına eklenmektedir. Banka var olan kaynakları bono, tahvil ve hisse senedi piyasalarında değerlendirmektedir.

Krediler ve diğer imkanlar olarak IBRD'nin imkanları ikiye ayrılır. Krediler;⁸⁵ yatırım kredileri; kamusal projelerin finansmanına yönelik, uyum kredileri; yapısal değişimlere veya belirli bir sektörü iyileştirmeye yönelik. (Mali, tarım sektörü kredileri, sosyal güvenlik sistemi uyum gibi.) ve karma krediler; yatırım ve uyum kredilerinin beraber etkileşimine yöneliktir. Dünya Bankası üç ana başlık altında kredi açmaktadırlar. Program kredileri, proje kredileri ve ulusal para kredileri şeklinde.

⁸³ EĞİLMAZ Mahfi, KUMCU Ercan, a.g.e. s.81

⁸⁴ “Dünya Bankası” <http://www.worldbank.org/en/about/leadership> (11.08.2017)

⁸⁵ EĞİLMEZ Mahfi, KUMCU Ercan, a.g.e. s.81

Ancak proje kredileri üzerine kurulu bir kredi politikasına sahiptir, diğer kredi tipleri yaygın değildir. Sağlanacak fonların kredi değerlendirilmesinde, borçlu ülkenin ekonomik verimliliği ve üretim kapasitesi üzerinde gerçekleştireceği katkılar esas alınır. Az gelişmiş ülkelerde program kredileri proje kredileri kadar yer almaktadır. 1987 yılı itibari ile bankanın uygulamaya soktuğu program kredisi (ülkenin ödemeler dengesine katkı sağlayan) önem kazanmış ve “Yapısal Uyum Kredileri”, “Yapısal Uyum Programları” (Structural Adjustment Programs) (SAF) olarak anılmıştır. Dünya Bankası’ndan kredi kullanabilmek için birinci aşama, kabul görebilir bir proje hazırlanmasıdır. Banka, ülkeye projenin hazırlanması hakkında öneride bulunabilir, danışmanlık hizmeti verebilir hatta kendisi doğrudan projenin hazırlanmasında görev alabilir. Hem mali hem de teknik yardım sağlayan bir statüye sahiptir. Kredi kullanabilmede ana kriter, ülkenin geri ödeme gücünün yeterliliğidir. Vadeleri açısından geri ödemesiz dönemli ve 20 yıla varan geri ödeme seçenekleri ile farklılık göstermektedir.

Bankanın müşteri profili; hükümetler, resmi kuruluşlar veya özel girişimlerden oluşur. Özel girişimlere kredi hizmeti sunarken, ilgili hükümetin Merkez Bankası veya yetkili resmi organından garantör olma şartı aranır.⁸⁶ Ortak finansman yönteminde ise banka, farklı bir kaynaktan kredi kullanımı gerçekleştirilmiş projenin finansmanında gözetmen konumunda bulunmaktadır. Uygulama iki şekilde gerçekleştirilmektedir; birincisi birlikte finansman yöntemidir. Banka ile diğer kreditor veya kreditorler, bankanın kuralları çerçevesinde proje veya program içeriğinde gerçekleşen gider kalemlerini finansmandaki payları oranında birlikte ifa etmektedirler. İkinci yöntem olan paralel finansman yönteminde ise projenin veya programın bölümleri banka ve kreditorlerce paylaşılmakta her bölüm için oluşan gider kalemleri ilgili kurumca karşılanmaktadır.⁸⁷ Toplam üye sayısı günümüz itibariyle 189’dur.⁸⁸

⁸⁶ SEYİDOĞLU Halil, a.g.e. ss.695,696

⁸⁷ EĞİLMEZ Mahfi, “Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası Grubu ve Türkiye” Dünya Bankası Yayınları No:2, 1996, s.84

⁸⁸ “Dünya Bankası” <http://www.worldbank.org/en/about/History> (11.08.2017)

Tablo.1. Dünya Bankası Türkiye Kredileri 1950-2018

Taahhüt Miktarı (Milyon \$)	
1950-1960	\$63,40
1960-1970	\$176,20
1970-1980	\$1.807,30
1980-1990	\$8.193,80
1990-2000	\$4.782,66
2000-2010	\$15.250,40
2010-2018	\$10.802,23
Toplam	\$41.075,99

Kaynak: www.worldbank.org'tan alınan veriler ile düzenlenmiştir.

Dünya Bankası ile Türkiye ilişkilerinin başlamış olduğu 1950 yılı itibari ile ilk on yıl içerisinde Türkiye tarafından kullanılan finansman miktarı 63 milyon dolardır. 2000-2010 yıllarını kapsayan o yıllık dönemde 68 yıllık işbiliği içerisinde en yüksek oranda finansman kullanımı sağlanmıştır. 2010-2018 yılları arasında ise 10 milyar 802 milyon dolarlık finansman kullanımı Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. Dünya Bankası'nın dört alt kurumu bulunmaktadır.

1.1.1. Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)

1960 yılında, az gelişmiş ülkelere uygun şartlar altında kredi hizmeti sunmak üzere Dünya Bankası'nca Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association: IDA), Dünya Bankası hizmet profiline dışında kalan veya yeterince yarar sağlayamayan ve gerekli koşulları yerine getiremeyen ülkelere yönelik yeni bir yapılanmanın gereksinimi altında kurulmuştur. Faaliyetleri, az gelişmiş ve en yoksul ülkelere yönelik kredi koşullarında vade ve faiz oranlarında en alt seviye ile hizmet vermeyi içerir. IDA kredileri çok düşük faizli olmakla birlikte çok uzun vadeli (50 yıl gibi) ve geri ödemesiz dönemlidir. Kredilerin kaynağını gelişmiş ülkelerin kuruluşu yaptıkları katkılar oluşturur. Özellikle alt yapı yatırımlarının finansmanında etkilidir.⁸⁹

1950 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve ABD hükümetince desteklenen fakir ülkelere borç verilmesine yönelik programla ilk tohumları atılmıştır. 1959 yılında gerçekleşen olağan IBRD toplantısında onaylanarak 1960 yılı ocak ayının başında üye ülkelerin imzasına sunulmuş ve 24.09.1960'de 15 imza ile kurulmuştur. 2018 yılı IDA üye sayısı 173'tür.

⁸⁹ SEYİDOĞLU Halil, a.g.e. 697

Dünyadaki en fakir 75 ülkeye destek sağlamaktadır. Son üç yılda sağladığı kredi ve hibeler toplamı 18 milyar doların üzerindedir⁹⁰ Türkiye Cumhuriyeti, 1960 yılında kurucu üye statüsü ile IDA'ya katılmıştır. IDA'dan kredi kullanabilme koşulu “fakirlik eşiği” adı verilen ülke bireylerinin kişi başına düşen yıllık gelirlerinin belirli bir eşik altında olma zorunluluğudur. Son üç yılda sağladığı kredi ve hibeler toplamı 18 milyar doların üzerindedir.

1.1.2. Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID)

Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi (International Center For Settlement Of Investment Disputes -ICSID); 1966'da üye ülke ile farklı bir ülkenin kurum veya kişileri arasında ortaya çıkabilecek uzlaşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Uluslararası tahkim, faaliyet alanının ağırlığını oluşturur. Uzlaşmazlık paneli ve tahkim paneli olmak üzere iki adet paneli vardır. 1987 yılında Türkiye ICSID'e üye olmuştur.⁹¹ ICSID, tahkim ve arabuluculuk imkanları yanında tamamen tarafsız ve güvenilir olarak, küresel yatırım ortamının işleyişinin pürüzsüzlüğü ve çıkan sorunların hızla ve suhuletle çözümü ile uluslararası yatırımların artmasına katkı sağlamaktadır. ICSID'in kuruluş dayanağı “*Devletler ve Diğer Devletlerin Uyuşmazlıkları Arasındaki Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Sözleşmesi*” “*Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States*” e dayanmaktadır. Sözleşmenin diğer ismi “*Washington Sözleşmesi*”’dir. 14.10.1966'da yürürlüğe girmiştir. Merkezi, Washington D.C. ABD'dedir. Kuruluşundan bugüne kadar 600 civarı dosyayı karara bağlamıştır. 162 üye ülkesi bulunmaktadır.⁹²

1.1.3. Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu (MIGA)

Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu (*The International Finance Corporation And The Multilateral Investment Guarantee Agency- MIGA*); Nisan 1984'te IBRD yürütme kurulunca hazırlanan “*Çok taraflı yatırım projesinin genel özellikleri*” taslak metni ile tohumları atılmıştır.

⁹⁰ Uluslararası Kalkınma Birliği <http://ida.worldbank.org/about/History> (11.08.2017)

⁹¹ EĞİLMEZ Mahfi, KUMCU Ercan, a.g.e. s.82

⁹² International Center For Settlement Of Investment Disputes <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/about/default.aspx> (11.08.2017)

Hazırlanan “*Çok taraflı yatırım garanti kuruluşu*” anlaşma metni ile 08.03.1985’te üye ülkelere gönderilmiştir. 11.11.1985’te imzaya sunulan sözleşme 1988’de yürürlüğe girmiştir.⁹³ MIGA’nın kuruluş amacı; gelişme aşamasında olan ülkelere yapılan yabancı sermaye yatırımlarını, ticari riskler dışındaki risklere karşı garanti altına akmaktır. Türkiye MIGA’nın kurucu üyelerindendir.⁹⁴

1.1.4. Uluslararası Finans Kurumu (IFC)

Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation-IFC); az gelişmiş ülkelerde özel sektöre finansman sağlama amacıyla 1956’da kurulmuştur. Kuruluş amacı, yabancı ve yerli kaynakları harekete geçirerek özel sektörün gelişmesini özendirmeektir. Doğrudan ve dolaylı, iki türde finansman desteği sağlar. Doğrudan destek; özel sektöre direkt kredi sağlama veya hisse senedi alımı ile finansman sağlama, dolaylı destek ise az gelişmiş ülkelerde bulunan kalkınma bankalarının sermayelerine katkı sağlamadır. IFC’nin açmış olduğu kredilerde garantör şartı bulunmamaktadır Türkiye 1956 yılında kurucu üye olarak IFC’ye katılmıştır. ⁹⁵ 1956’da 100 milyon dolar sermaye ve 12 personelle başlamışken, günümüzde 52 milyar dolar yatırım portfolyosu ve 2000’den fazla müşteri profili bulunmaktadır. ⁹⁶ Türkiye’nin IFC’deki oy oranı %0,62’dir. Kurum; 27.03.2000 tarihinde Işıklar Yatırım Holding’e (Ambalaj) 10 milyon dolar kredi kullandırmıştır. 27.09.2017’de Türkiye İş Bankası A.Ş.’ye yeşil mortgage kredilerinin ana kapitali olarak 150 milyon dolar hacminde finansman sağlanmıştır. IFC, ülke genelinde finansal kurumlardan, bankalara, eğitim ve sağlık sektörüne, sanayi kollarına, turizm sektörüne, tarıma dayalı sektörlerle kadar, özel sektörün ihtiyaç duyduğu finansmanı sağlayarak hizmet vermektedir.⁹⁷ 2000-2018 tarih aralığında IFC, 156 projede toplam 7.889.470.000,00 milyar dolar finansman sağlayarak Türkiye ‘de faaliyet göstermektedir. IFC 13.04.2018 tarihli son güncel projeler listesi ile toplam proje sayısı 161 olmuştur.

⁹³ “The International Finance Corporation And The Multilateral Investment Guarantee Agency” <https://www.miga.org/who-we-are/history/> (11.08.2017)

⁹⁴ EĞİLMEZ Mahfi, KUMCU Ercan, a.g.e. s.82

⁹⁵ SEYİDOĞLU Halil, a.g.e. s.696, 697

⁹⁶ “International Finance Corporation” <https://www.ifc.org> (12.08.2017)

⁹⁷ “International Financial Cooperation” <https://financesapp.worldbank.org/en/summaries/ifc/#ifc-isp/countries=TR/page=6> (12.08.2017)

Tablo. 2. 13.04.2018 Tarihli IFC Güncel Projeler Listesi

Proje Adı	Sektör	Durum	Onay Tarihi	Toplam IFC Yatırım Miktarı, US\$
DCM Is Green Mortgage DPR	Finansal Kurum	Aktif	12.20.2017	105.000.000,00
TSKB Sustainable Climate	Finansal Kurum	Aktif	12.07.2017	75.000.000,00
DCM Akbank Cbond	Finansal Kurum	Aktif	08.04.2017	150.000.000,00
Nobel Ilac San. ve Tic. A.Ş.	Sağlık ve Eğitim	Aktif	07.27.2017	25.000.000,00
Tupras	Üretim	Aktif	07.10.2017	100.000.000,00

Kaynak. IFC güncel projeler listesi www.ifc.org sitesinden alınan bilgiler ile derlenmiştir.

1.2. Uluslararası Para Fonu (IMF)

1944’de, Bretton Woods, New Hampshire, ABD’de gerçekleşen toplantı sonrası 27.12.1945’te ana sözleşme 45 ülke tarafından imza altına alınarak Uluslararası Para Fonu (IMF) kurulmuş ve 01.03.1947’de faaliyete geçmiştir. IMF’in kuruluş amacı; parasal iş birliğinin uluslararası düzeyde gelişimine ve ticaretin uluslararası düzeyde dengeli artışına katkı sağlama, çok taraflı ödemeler sisteminin kurulumunun yanı sıra, ihtiyaç duyulan geri ödeme önlemleri alınarak üye ülkelerden ödemeler dengesinde sıkıntı çekenlere maddi destek sağlama ve zamansal açıdan ödemeler dengesinde problem yaşayan üye ülkelerin üzerindeki baskı derecelerini düşürmektir.⁹⁸

IMF’in üye sayısı 189’dur ve merkezi Washington, D.C. ‘dedir. Yapısal olarak anonim şirketlere benzer. İcra kurulu 5’i atanmış (ABD, Japonya, İngiltere, Almanya ve Fransa) olmakla 19’u seçilmiş olarak toplam 24 kişiden oluşur. Atanmış üyeler sadece kendi ülkelerini temsil ederken, seçilmiş üyelerden sadece 3’ü kendi ülkelerini temsil eder (Çin, Rusya, Suudi Arabistan), diğer seçilmişler diğer üyeleri temsil eder. 148 farklı ülkeden 2700 civarı personeli bulunmaktadır. 13.09.2016 tarihi ile toplam kaynağı 668 trilyon dolardır. IMF’in misyonu, uluslararası para sisteminde istikrarı sağlamaktır. IMF, küresel ekonominin şekillenmesinde etkin rol almaktadır.⁹⁹

Bretton Woods’un sona ermesinden sonra da IMF faaliyetlerine devam etmiştir. IMF’in görevleri;¹⁰⁰ dış ödemelerinde açık veren ve ekonomik istikrarı sağlama da zorlanan ülkelere kısa vadeli kredi sağlama, uyum ve düzen içerisinde uluslararası parasal ilişkilerin gelişimi gözetme ve denetleme, üye ülkelerin resmi kuruluşlara ve

⁹⁸ EĞİLMEZ Mahfi, KUMCU Ercan, a.g.e. ss.74,75

⁹⁹“Uluslararası Para Fonu” <http://www.imf.org/en/About> (13.08.2017)

¹⁰⁰ SEYİDOĞLU Halil, a.g.e. s.563

uluslararası bankalara olan ve ödemesini gerçekleştiremedikleri borçları için aracılık yapma ve borç erteleme veya yeni ödeme planları yapma, yapısal uyum ve makro ekonomik politikalara finansal yardım sağlama, teknik yardım ve eğitim hizmetleri ile üye ülkelere kambiyo rejimleri ile dış ticaret liberasyonu ve rasyonelleştirilmesinde destek olma, özendirici çalışmalara ile üye ülkelerde dış ticaret politikalarında liberalleştirmeyi desteklemektir.

IMF'e katılımları esnasında ülkeler için bir kota belirlenir ve kota ile ülkelerin oy verme hakları, üyelik katkıları, kaynaktan çekebilecekleri miktar ve SDR (Special Drawing Rights-Özel Çekme Hakkı) dağıtımı belirlenir. SDR; 1970'te kaynak olarak var olan rezervlere ek ve uluslararası likidite gereksinimlerini karşılamak için fon tarafından oluşturulmuştur. Fon yasasına göre; üye ülkenin ödeme hacmi, dış ticaret hacmi ve milli geliri gibi ekonomik göstergelere bağlı olarak kotalar belirlenmektedir. SDR; bir ülkenin merkez bankasından başka bir ülkenin hükümetinin ulusal parasını çekme hakkıdır. Bir ülke sahip olduğu SDR' leri devredebilir. SDR' leri devir almış olan merkez bankası karşılık olarak dolar tutarını ülkeye transfer etmek zorunluluğundadır. Talebi yapan ülkenin elindeki SDR miktarı azalırken, kabulü gerçekleştiren ülkenin elindeki SDR miktarı artacaktır. Programa göre her bir ülke belirli limitler çerçevesinde talep olan SDR işlemini gerçekleştirmekle yükümlüdür. SDR rezerv aracıdır ve karşılıksız olarak altın veya döviz karşılığına gerek duyulmaksızın çıkartılırlar ve bir kere yaratıldıklarında sistem içerisinde varlıklarını sonsuz olarak sürdürürler.

Fon'a borçlanma; IMF ile üye ülke arasında oluşturulan bir anlaşma ile olur. Anlaşma içeriği daha önceden Fon'a yatırılan parayı geri almayı ve belirli bir süre içerisinde geri ödenmesini içerir. Süre 3 ila 5 yıl aralığında olabileceği gibi daha uzun olabilir. Kullanılan kredi ile orantı olarak Fon'da biriken ulusal para stokları üzerinden faiz ödemesi gerçekleştirirler.

Kredi politikası şartlılık ilkesine dayanır. Letter of intention niyet mektubu olarak tanımlanan ve içeriğinde kredi kullanım talebi olan ülkenin mali ve ekonomik politikalarını anlatan, istikrar programı olarak da tanımlanan ve dış ödemeler dengesinin sağlanmasına yönelik olan bir program ile IMF'e kredi talebi ile başvuru gerçekleştirirler.

IMF'in normal kredi kaynakları üçe ayrılmaktadır; Destekleme Anlaşmaları ve Kredi Tranşları, dört dilime (tranşa) ayrılmıştır. Ülke kotasının %25 i her bir dilime eşittir. Talep edilen yabancı paranın satın alım işleminin ulusal para ile alınmasıdır. Geri ödeme süresi 3 ¼ yıldan 5 yıla kadardır. Uzatılmış Fon Kolaylığı; (Extended Fund Facility) olarak anılan orta vadeli programdır. Dış ödeme dengesindeki güçlüklerin giderilmesine yöneliktir. Performans kriterleri kaynak kullanımında etkilidir. Geri ödeme süresi 4 ¼ ile 10 yıl aralığındadır.

Genişletilmiş Finansman Hesabı; Enlarged Access Policy ismini taşıyan ek kaynak unsur olan bir hesaptır. Dış ödeme açığının varlığı ve denkleşmeye yönelik çabaların olduğu durumlar çerçevesinde üye ülkelerce kullanılan bir kaynak tipidir. İkinci kredi modeline, özel kredi kaynakları denilmektedir. 2 farklı modeli vardır; Telafi Edici ve Olası Durumlar Hesabı, hizmet ve ihracat gelirlerindeki düşüşler ile tahıl ithalatındaki artışların karşılanması için sağlanan kredi tipidir. Tampon Stok Finansman Kolaylığı; Tampon stoklar programı denilen bazı ilkel tarım ürünlerinin küresel fiyat istikrarını korumaya yöneliktir. Üçüncü kredi kaynak modelinin ismi IMF ve Acil yardımdır. Daha önceden öngörülemeyen ve doğal afetlerin yaşanması ile ortaya çıkan dış ödemelerde yaşanan sorunların çözümlerine yöneliktir. Geri ödeme süreleri 3 ¼ ile 5 yıl aralığındadır. Dördüncü kredi kaynak modelinin ismi; Az gelişmiş düşük gelirli ülkelere özel kaynaklardır ve iki farklı tipi vardır; Yapısal Uyum Kolaylığı, SAF; (Structural Adjustment Facility), az gelişmiş ve dış ödeme problemleri ile sürekli karşı karşıya kalan ülkelere makro ekonomik denkleşme programlı orta vadeli politikaları ile yapısal reformlarını karşılayabilmek için uygun koşullar çerçevesinde sağlanan kredi tipidir. Arttırılmış Yapısal Uyum Kolaylığı; ESAF, (Enhanced Structural Adjustment Facility), olarak anılan 80'li yılların sonunda kurulan yapısal uyum kolaylığına benzer nitelikler taşıyan kredi tipidir. Beşinci kredi kaynak modeli teknik yardımdır. Var olan eğitim, beceri ve bilgi birikimlerinin aktarımı şeklinde sağlanan bir program şeklindedir.

1944'de Bretton Wood's da kuruluşlarına karar verilen ve sonrasında faaliyete geçen Uluslararası para fonu ve Dünya Bankası'nın kurucu üyelerinden olan Türkiye Cumhuriyeti, süreç içerisinde dünya bankası grubunun alt kurumlarının kuruluşlarında da kurucu üye olarak katılım sağlamıştır.

Kurucu üye olma sıfatı ile kurumların tarihsel süreçlerinde her daim yer almış ve kurumların sağladıkları teknik ve mali desteklerden yararlanmıştır. IBRD’ den Türkiye’nin talebi ile kullanılmış ilk kredi paketi 1950 yılında 12,50 milyon dolar olan “Liman Projesi- Port Project” ’tir. Sadece 1950 yılında, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası’nın kurulumunu da içeren teknik ve mali destek programı da dahil olmak üzere, toplamda 25,4 milyon dolar finansman için onay almıştır.

2018’de Sürdürülebilir Şehirler 2, Gaz Depolama Genişletme ve Finansman Kapsayıcı Erişim, başlıklarında, kadın girişimciliği ve dezavantajlı grupların girişimciliğinin desteklenmesinden, Hirfanlı su haznesinde 117 km’lik temiz su hattının yenilenmesi ve genişletilmesini ilk etapta içeren ve genel hedef olarak yer atlı gaz depolama kapasitesinin genişletilip daha güvenli hale yükseltilmesinin desteklenmesine kadar farklı kalkınma etmenlerine etki eden 1.094,54 milyon dolarlık finansman ve teknik destek işbirliği içerisinde. 1950 yılından 2018 yılına kadar IBRD ile Türkiye ortaklığında toplamda 209, IDA ile 10 ve IBRD grubun IFC hariç diğer alt kuruluşlarıyla 20, toplamda 239 proje ve program çerçevesinde 40.775,99 milyar dolar hacminde ortaklık gerçekleştirilmiştir.¹⁰¹ IMF’ ten borçlanma için kullanılan araçlar; stand-by anlaşmaları, ek rezerv kolaylığı (SRF), esnek kredi kolaylığı (FCL), uzatılmış fon kolaylığı (EFF), petrol kolaylığı, acil durum yardımı, dışsal şok kolaylığı (ESF) ve yoksulluğu azaltma ve büyüme kolaylığı (PRGF)’dir. 1947 yılından itibaren Türkiye, stand-by düzenlemeleri, acil yardım kredisi, ek rezerv, petrol kolaylığı ve uzatılmış fon kolaylığı olanaklarını kullanmıştır. 1958 yılında ilk istikrar programını IMF ile uygulanmaya konulmuştur. Türkiye IMF arasında gerçekleştirilen istikrar programlarının içeriğinde maliye, kur, para ve ticaret politikalarına dair önerileri kapsamaktadır. İlk stand-by düzenlemesi 01.01.1961 tarihinde, son düzenleme ise 11.05.2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Stand-by ve 1 ek rezerv kolaylığı olarak toplamda 20 düzenleme yapılmıştır. Petrol kolaylığı aracını 1970 yılında, acil durum yardımını 1999 yılında kullanmıştır.¹⁰²

¹⁰¹ Dünya Bankası <https://data.worldbank.org/country/turkey?locale=tr> (16.08.2017)

¹⁰²Uluslararası Para Fonu <http://www.imf.org/en/Countries/TUR> (16.08.2017)

1.3. Avrupa Yatırım Bankası

Roma Antlaşması hükümleri gereğince 1958’de Brüksel’de kurulan ve 1968’de merkezi Luksemburg’a taşınan Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank), 2020 hedefini Avrupa ekonomisine sağlanan katkının yanı sıra 2,25 milyon yeni iş olanağı yaratma amacına yönelmiştir. 1958’de 66 personelle hizmet sunarken, 2018’de 2900 personelle toplam 150 ülkede hizmet vermektedir.¹⁰³

1951’de imzalanan Paris Anlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile ilk adımı atmıştır. Akabinde 1957 yılı Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun kurulumunun; Almanya, İtalya, Lüksemburg, Belçika, Hollanda ve Fransa tarafından imza altına alınımı ile kurucu üyelik statüsünde bulunan ülkelere, 1979 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda katılmıştır. Avrupa Birliğinin finans kurumu konumunda olan EIB’nin kuruluş amacı birliğin hedeflerine ulaşımı noktasında yatırımların finansmanıdır. Dayanağı olan 308 numaralı AB’nin İşleyişine Dair Anlaşma uyarınca, tüzel kişiliğe haiz olan EIB üyeleri AB üyesi devletlerden oluşmaktadır. Madde 309’da görev tanımı; iç pazarın düzgün ve dengeli gelişimine birliğin çıkarları doğrultusunda hizmet vermek. Banka, kâr amacı gütmeksizin, öz kaynakları ve sermaye piyasasından yararlanarak bazı konulardaki projelerin finansmanını sağlamaktadır. Proje içerikleri; yapılandırma, teşebbüslerin modernleştirilmesine katkı sağlama veya iç pazarın oluşturularak yeni istihdam alanlarının yaratılması, gelişmesinin tamamlayamamış bölgelerin ıslahı, birden daha fazla ülkenin ortak menfaatine yönelik olup finansmanı gerçekleştirilemeyen projeleri kapsamaktadır. Finansmanda kullanmakta olduğu kaynak, birliğin yapısal fonları ve sahip olduğu diğer finansman kaynaklarıdır.

Banka genel hedef olarak; AB’nin dengeli gelişiminin yanı sıra, Trans-Avrupa telekomünikasyon ve ulaşım ağının gelişimi, sürdürülebilir enerji kaynaklarının ulaşımı, çevrenin korunması ve Avrupa küçük ve orta ölçekli işletmelerinin ve sanayinin de uluslararası düzeyde rekabet edebilir noktaya gelmesi için çalışmaktadır.¹⁰⁴

¹⁰³ Avrupa Yatırım Bankası http://www.eib.org/about/key_figures/index.htm (20.08.2017)

¹⁰⁴ Avrupa Birliği Bakanlığı <https://www.ab.gov.tr/45638.html> (20.08.2017)

Tablo.3. Avrupa Yatırım Bankası Türkiye Kredileri 1965-2018

	Toplam Krediler (Avro)
1965-1975	347.900.000,00 €
1975-1985	357.315.000,00 €
1985-1995	35.684.413,54 €
1995-2005	3.317.500.000,00 €
2005-2015	20.757.657.272,02 €
2015-2018	5.184.753.018,75 €
Toplam	30.000.809.704,31 €

Kaynak: <http://www.eib.org/en/projects/loan/list/index.htm?from=1959®ion=3§or=&to=2018&country=TR>
Alınan bilgilerle hazırlanmıştır.

1965 yılı ile finansal iş birliği içerisinde bulunan Avrupa Yatırım Bankası ile ilk on yıllık periyotta 347.900.000,00 Avro hacminde kredi kullanılmıştır. 2005-2015 döneminde hız kazanan Avrupa Birliği'ne üyelik çalışmalarının sonucunda Avrupa yatırım bankası ile iş birliği en üst noktaya ulaşarak 20.757.657.272,02 Avro hacmine ulaşmıştır. Son üç yıllık periyotun iş birliği hacmi ise tablodan görüleceği üzere 5.184.753.018.704,31 Avrodur.

1.4. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

“The European Bank for Reconstruction and Development” “EBRD” “Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası”, 1990 yılı mayıs ayında Avrupa Topluluğu ve Avrupa Yatırım Bankası arasında imza altına alınan anlaşma çerçevesinde kurulmuştur. En önemli özelliği çok taraflı kalkınma bankası statüsü ile tek olmasıdır. EBRD'ye eski SSCB ülkelerinin üyeliğinin bulunması yanı sıra ABD'nin de üye olması bu statüyü sağlamıştır. Ana faaliyet konusu; Avrupa'daki ekonomik yapıların yanı sıra geçiş ekonomisi olarak görülen Doğu Avrupa ekonomisi ile özel ilişkilidir. “Détente” olarak anılan batı- doğu gerginliğinin yumuşamasını veri şeklinde alır.¹⁰⁵ EBRD, Londra merkezli ve 38 ülkede ofisi bulunan 62 üyeli bir banka yapılanmasıdır. Alt yapıdan, küçük ve orta ölçekli işletmelerin performansının arttırılmasına, yenilenebilir enerji, tarımsal kalkınma, bilgi teknolojilerine kadar ekonomiyi güçlendirmeye yönelik alanlarda hizmet vermektedir. 5 ila 15 milyon Avro aralığında projelere direkt finansman sağlarken, 5 milyonun altında kalan projelerinin finansmanında yerel ticari bankaları köprü olarak kullanmaktadır. Proje finansmanı doğrultusunda nakit akım tablolarına yönelik vade belirlemektedir.¹⁰⁶

¹⁰⁵ KANDEMİR Ahmet, a.g.e, s.11

¹⁰⁶ The European Bank for Reconstruction and Development <http://www.ebrd.com/home> (26.08.2017)

Tablo.4. EBRD Türkiye Kredileri 2004-2018

	Toplam Finansman (Avro)
2004-2014	5.250.248.751
2014-2018	4.778.160.294
Toplam	10.028.409.046

Kaynak: <https://www.ebrd.com/where-we-are/turkey/data.html> alınan veriler ile düzenlenmiştir.

2004 yılı ile başlayan EBRD Türkiye ilişkileri toplamda 277 proje finansmanı ile 2018 yılı itibari ile halen aktif olarak devam etmektedir. 2004-2014 ilk on yıllık periyotta toplam kredi hacmi 5.250.248.751,00 Avro iken son dört yıllık periyotta ise 4.778.160.294,00 Avro toplamındaki hacimle artan oranda iş birliği içerisinde.

1.5. İslam Kalkınma Bankası

İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank- IDB), Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde 1974'de İslam Konferansı Örgütü'ne (Organisation of Islamic Cooperation OIC) üyesi ülkeler arasında imzalanan anlaşma ile kurulmuştur. Banka hizmete 20.10.1975'te başlamıştır. 57 ülke üyesi konumundadır. Ekonomik kalkınmanın Müslüman toplumunda İslami kurallar “şeriat” çerçevesinde desteklenmesi amacıyla kurulan banka, üye ülkelerin sunmuş oldukları veya ihtiyaç duydukları projelere hibe ve krediler ile fonlama sağlamaktadır. Bankanın merkezi Cidde'de olmakla birlikte, dört bölgesel ofisi (1994 – Fas- Rabat, 1994- Malezya – Kuala Lumpur, 1997- Kazakistan- Almaata, 2008- Senegal- Dakar), iki geçit ofisi (Endonezya – Jakarta, Türkiye- Ankara) ile 14 şubesi (Gine- Bangladeş- Burkina Faso, İran, Mali, Afganistan, Azerbaycan, Sudan, Pakistan, Libya, Özbekistan, Yemen, Türkmenistan, Moritanya) toplamda 21 merkezde hizmet vermektedir. IDB'nin öncelikli amacı; üye ülkelerin altyapı, tarımsal kalkınma, gıda yeterliliği, kırsal kalkınma, kanal- yol- okul- hastane gibi üst yapı yatırımları, ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteleyecek üyeler arasında ticareti ve özel sektörü geliştirecek projelere finansal destek sağlamaktır. Fonlamada kullandığı enstrümanlar ise hibe, teknik yardım, kredi, ortaklık, kar ortaklığı, finansal kiralama, sermaye katılımı, leasing, kâr payı, taksitli satış v.b.'dir, faiz yüksüz borçlanma ana kriteri oluşturur. Türkiye 22 kurucu üyeden biridir¹⁰⁷

¹⁰⁷ Islamic Development Bank <https://www.isdb.org/> (26.08.2017)

1.6. Hollanda Kalkınma Bankası

Hollanda Kalkınma Bankası (Dutch Development Bank -FMO); %49'u ticari bankalar, ticaret birlikleri ve özel sektör üyelerine ait ve %51'i Hollanda hükümetine ait olarak 1970 yılında kurulmuştur. Bankanın merkezi Lahey'dedir. 2018 yılı itibariyle bankanın günümüzdeki toplam yatırım sayısı 606'dır. Daha iyi bir dünya yaratmak için girişimciliği destekleyen misyonu olan banka, sürdürülebilir büyüme için iş fikirlerine, finansal kurumlara ve projelere finansman sağlamaktadır. FMO; 85 ülkede insanoğlunun yaşamlarını iyileştirerek dünyada fark yaratma amacıyla yatırımları desteklemektedir. Diğer kalkınma bankalarından farklı olarak yerel kalkınmada pozitif etki yaratma amacıyla özel sektörü ve girişimcileri hedef kitlesi olarak görmektedir.

FMO'nun yol haritası; bankanın özel sektörü ve girişimcileri desteklemesi daha yalın haliyle iş yaratma kapasitesi olan kurumları desteklemesinin sonucu yeni iş olanakları yaratılacak, bu işlerde çalışan bireyler aylık gelir kazananlar olarak vergilerini ödeyecekler bu da sağlık sektöründen vergiler ile devletin sağladığı olanakların finansmanı sağlanarak daha iyi ve güçlü bir yerel ekonominin oluşmasına katkı sağlanabilecek. İnsanı, insanın yeteneklerini destekleyerek bireylerin kendi hayat standartlarını yükseltme, çekirdek hedefin büyük etkisi olarak görülmektedir. Üç sektörün ayrı bir önemi olduğu öngörülmektedir, bunlar; finansal kurumlar, enerji, gıda ve sudur.

FMO, klasik kalkınma bankalarının desteklediği sektörleri dört farklı program çerçevesinde desteklemektedir. Bunlar; “*Infrastructure Development Fund*”- Alt yapı kalkınma fonu; uzun dönemli finansman ile düşük gelirli ülkelerin alt yapı yatırım sorunlarına çözüm getirmek, Sahara altı ülkelere yönelik olarak toplumdaki yoksul grupların sürdürülebilir ve ucuz enerji hizmetlerinden faydalanması için finansman programı, Know - How bilgi transferi ile iş gelişimini desteklemek üzere kapasite geliştirme programı ve son olarak, gelişmekte olan piyasaların desteklenmesi için gelişmekte olan piyasalar programıdır.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Dutch Development Bank, <https://www.fmo.nl/> (30.08.2017)

Tablo.5. FMO 2014-2018 Türkiye Kredileri (milyon)

2014	2015	2016	2017	2018
33.60 Avro	61.50 Avro	35.00 Avro	57.59 Avro	98.50 USD
128.00 USD	212.00 TRY	82.50 USD	45.00 USD	
			159.60 TRY	

Kaynak: <https://www.fmo.nl/worldmap?search=®ion=tr&year=&projects=allProjects&page=1> bilgilerle hazırlanmıştır.

Hollanda Kalkınma Bankası Türkiye ilişkileri 2014 yılında başlamış ve günümüze değin toplamda 21 finansman işlemi gerçekleştirilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere kredilerde üç farklı para birimi kullanılmaktadır. Finans kurumlarının yanı sıra özel sektör yatırımlarına, kamu kurumlarının alt yapı çalışmalarının desteklenmesine değin farklı sektörlerde finansman sağlayan bir yapılanma içerisinde. Dört yıllık iş birliği içerisinde 2017 yılı 57,59 milyon avro, 45.00 milyon Usd 159.60 milyon Try ile en büyük hacme sahiptir.

1.7. Fransa Kalkınma Bankası

Fransa Kalkınma Bankası, (Agence Francaise De Developpement- AFD); II. Dünya Savaşı sırasında 1941 yılı Eylül ayında Paris’te, Fransız siyasetçi ve asker olan Charles André Joseph Marie de Gaulle “General De Gaulle” tarafından Fransa’nın özgürlüğü için merkez fonu The Central Fund for Free France, Caisse Centrale de la France Libre- CCFL ‘in kurulması ile başlayan bir yapılanmadır. Kuruluş amacı; milli hazine, merkez bankası ve kurallar dahilinde kalkınma bankası görevlerini yerine getiren, özgür Fransa’nın yönetimini sağlamaktır.

Kurucu olan “General De Gaulle”, 1959- 1969 yılları arasında Fransa’da devlet başkanlığı yapmıştır. Zaman içerisinde hem Fransa topraklarında hem Afrika’da kalkınma amaçlı projelerin finansmanına destek olan bir kuruluş yapılanmasına geçilmiştir. CCFL, 1998’de uluslararası dengeler ve kalkınma konularındaki değişikliklerin etkisi ile kurumsal misyonlarını, iş birliği içerisinde bulunduğu ortaklarını ve eylemsel alanlarını da yenilenmeye gitmiş ve ismi Agence Française de Developpement olmuştur. Öncelikli konuları; 1946’da sadece Fransa ve Fransa’nın deniz aşırı topraklarında, elektrik tedariki, sosyal konut yapımı, 1990 yılında yoksulluk sınırı altında yaşayan Afrika ülkelerinin kalkınmalarını desteklemedir. 10.12.2003 tarihi ile Çin ve Türkiye’de faaliyetlerine başlamış, 2009 yılı itibari ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin finansmanına destek olma kararı almıştır.

AFD'nin hizmet verdiği sektörler; enerji, sağlık, dijital teknoloji, su, iklim, çevre ve alt yapıdır. AFD, bugün tüm dünyada 85 ofisi ile 108 ülkede 2500 ün üzerinde kalkınma projesinde hizmet vermektedir. 30 Haziran 2017 itibariyle AFD bir finansman şirketi statüsünü almış ve bu statü Avrupa Merkez Bankası'na onanmıştır. Yönetim kurulu 17 üye ile temsil edilir; bunların 6 tanesi hükümet yetkilisi, 5 tanesi ekonomik ve finansal problemlerde veya ekoloji ve sürdürülebilir kalkınmada yetkin bireylerden oluşurken, 4 tanesi parlamenter ve 2 tanesi de personel tarafından seçilenlerden oluşur. 2004 yılı itibari ile başlayan AFD Türkiye ilişkileri günümüze değin toplamda 44 projenin finansmanı için 2,2 milyar avro hacmine ulaşmıştır.¹⁰⁹

AFD'nin özel sektör yatırımlarını destekleyen alt kurumu olan "Proparco" (Societe de Promotion et de Participation pour la Cooperation Economique), 1977 yılında The Caisse Centrale de Cooperation Economique- CCCE, şimdiki yapılanmasıyla AFD'ye %100 ait olarak 10 m FF (1,5 milyon avro) sermaye ile kurulmuştur. Fransa iş birliği mekanizmasında ve AFD grup içerisinde anahtar role sahip olan Proparco; mikro finans kurumlarının, bölgesel banka gruplarının ve kobilerin projelerine finansal destek sağlayarak az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarına destek vermektedir.

Proparco; merkezi Paris'te olmakla birlikte, uluslararası finansal kuruluşlardan özel kuruluşlara kadar iştirakler sağlayarak risk paylaşımı da gerçekleştirmektedir. 1977'de kuruluş sahası olan Fransa topraklarında faaliyet gösterirken 1990'da statüsünde değişikliğe giderek finans şirketi modeline geçmiş ve eşitlik ilkesi altında kredi, garanti, yönetim, danışmanlık hizmetleri vermeye başlamıştır. Sermayesi bu değişikliklerle ve yeni hissedarları olan BNP Paribas, Aga Khan Fund for Economic Development (AKFED), GDF Suez and Natixis ve Coface'nin katılımı ile, 21 milyon avrodan 34 milyon avroya yükselmiştir. 2014 yılına gelindiğinde sermayesi 693 milyon avroya yükselirken 2017'de 40. yılını kutlamış ve yeni operasyon konularını; iklim değişikliği ve enerji, eğitim, alt yapı, girişimcilik, mikro finans, tarım ve sağlık sektörlerine odaklamış ve 80 ülkede hizmet vermektedir.¹¹⁰

¹⁰⁹Agence Francaise De Developpement, <https://www.afd.fr/en/agence-francaise-de-developpement>

¹¹⁰Societe de Promotion et de Participation pour la Cooperation Economique
<https://www.proparco.fr/en> (03.09.2017)

1.8. Japon Uluslararası İş Birliği Bankası

Japan Bank of International Cooperation (JBIC), merkezi Tokyo’da bulunan ve Mart 1961’de OECF (Overseas Economic Cooperation Fund)’in Güneydoğu Asya Kalkınma Birliği Fonunun yönetimini Japon İhracat -İthalat bankasından (Export-Import Bank Of Japan “JEXIM”) almak üzere kurulması ile JBIC yani OECF bankacılık tarihinde hizmete başlamıştır. Mart 1966’da Kore’ye ilk resmi kalkınma yardımını (ODA) vermiştir. JEXIM VE OECF’in 1999 yılı kasım ayında birleşmesi ile JBIC kurulmuştur. 2007 yılı mayıs ayı ile 100’den fazla ülkeye resmi kalkınma yardımına (ODA) erişimini sağlamıştır.¹¹¹

JBIC’in %100 sahibi Japon Devletidir. Amacı; Japonya için önem taşıyan kaynakların Japonya dışında (denizaşırı) yerlerde kalkınmasına destek olmak, Japon endüstrisi için küresel rekabetin desteklenmesi, küresel çevreyi korumak için deniz aşırı iş olanaklarını destekleme, küresel piyasalarda oluşabilecek dalgalanmalara karşı koruyuculuktur. Kullanmakta olduğu finansal enstrümanlar; İthalat ve ihracat kredileri, deniz aşırı yatırım kredileri, birleşik krediler, garantörlük, eşit iştirak, köprü kredileri ve diğer finansal enstrümanlardır.¹¹² Özellikle, altyapı, çevre, üretim ve diğer endüstriyel alanlarla, Asya tahvil piyasası, orta ve küçük ölçekli işletmeler, enerji ve doğal kaynaklar alanlarında destek sağlamaktadır.

2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NDE FAALİYETTE BULUNAN BAŞLICA KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

Türkiye Cumhuriyeti, 29.10.1923 yılında kurulmuştur. “Atatürk dönemi” olarak adlandırılan Cumhuriyetin ilk ekonomik dönemi, hükümet katılımı ve denetimi ile özel teşebbüs denemeleri sürecidir. Güç şartlar içerisinde kıt ulusal kaynaklar devlet eli ile iktisadi gelişme amacıyla harekete geçirilmiştir. 1923 yılı şubat ayında İzmir’de Birinci İktisat Kongresi gerçekleştirilmiştir. Alınması gereken önlemlerin tespiti ve izlenecek iktisadi kalkınma politikalarının ana ilkelerini oluşturduğundan ayrı bir öneme sahiptir. 1923-1931 yıllarında sürdürülen ekonomik atılımlar kurumsal ve yasal düzenlemeler şeklen bu kongrede oluşturulmuş ve uygulamaya geçirilmiştir.

¹¹¹ Japan Bank Of International Cooperation. <https://www.jbic.go.jp/en/about/index.html> (11.09.2018)

¹¹² Japan Bank Of International Cooperation. Annual Report of JBIC 2017 (11.09.2018)

1923-1929 aralığında kişi başına Türkiye GSMH 110 TL civarındadır. Kalkınma stratejisi sanayiye öncelik veren bir yapıda olmasına rağmen kırsal kesimde üretim olanakları devletçe desteklenmiştir. Sanayi sektöründe; teknik eleman, sermaye ve girişimcilerin eksiklikleri dolayısı ile tam olarak planlar dahilinde hareket sağlanamamış, 1927 yılı sanayi sayımında iş yeri sayısı 65245 dolaylarında tespit edilmiştir. Özel sektör kanalı ile sanayileşme için teşvikler uygulanmış bu işletmelerin sadece 1473'ü bu teşviklerden faydalanmıştır. Girişimci tecrübesi eksikliği ve sermaye yokluğu bunun en önemli nedenlerindendir. İlk 10 yıllık dönemde sanayileşmede alt yapı eksikliğinin etkileri gözlemlenmektedir. Kamu kaynaklarının demir yolu yapımı ve var olan demir yollarının yabancıardan satın alınmasına yönelik acil müdahalelerle kullanılması ve kıt kamu kaynakları devletin sanayileşme politikalarını büyük oranda engellemiştir. Bir prestij göstergesi olarak görülmüş olan paranın değerinin istikrarlı kalması ve enflasyonist bir ortamdan kaçınmak üzere para basılarak finansman sağlanmasından kaçınılmıştır. 1926 yılında toplam banka mevduatı 126 milyon TL, 1929 yılında ise 343 milyon TL'dir.¹¹³

Bankacılık sektör tarihinde “ulusal bankalar dönemi” olarak adlandırılan süreçte; devlet eli ile yatırımların desteklenmesi amacıyla ve kongrede getirilen öneriler doğrultusunda üç kamu bankası kurulmuştur. “1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası”, “1927 yılında Emlak ve Eytam Bankası” ve 1930 yılında kurulan “T.C Merkez Bankası”. Özel sektör bankası olarak ise tüccarlar için ticaret bankası şeklinde hizmet verecek olan İş bankası 1924 yılında Cumhuriyet'in ilk özel sermayeli bankası olarak hizmet vermeye başlamıştır.¹¹⁴

17.04.1934 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBYSP), mevcut şartlar altında sanayileşme için ülkede devletin sınai ve imalat tesisleri kurup işletmeye açmasından başka çare görülemediği için hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. İçeriği liste şeklinde hayata geçirilmesi planlanan projelerin yatırım maliyetleri, finansman yöntemleri ve milli gelire etkileridir.

¹¹³ ŞAHİN Hüseyin Türkiye Ekonomisi “Tarihsel Gelişimi- Bugünkü Durumu”, Ezgi Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, 1997, Bursa, ss.31-43

¹¹⁴ KESKİN Ekrem, İNAN A. Emre, MUMCU Melike, ERDÖNMEZ Pelin, “50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi” “1958-2007”, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2008, s.3,4

Büyük ölçüde ithalatı yapılan temel ihtiyaç maddelerinin üretimi göz önüne alınmış, bu sayede dış ticaret açığının döviz tasarrufu ile kapatılarak milli paranın değerinin korunması amaçlanmıştır. Toplam 23 fabrika kurulumu hedeflenmiştir. Plan dahilinde kurularak hayata geçen tesisler; “1938’de Ereğli Demir Çelik Fabrikası, Bursa Yünlü kumaş fabrikası, 1935’te Zonguldak sömük fabrikası, İzmit kâğıt fabrikası, İzmit Selüloz fabrikası, İstanbul’da Şişe-cam fabrikası, 1934’te Keçiborlu kükürt fabrikası, Isparta’da gülyağı fabrikası, Bodrum’da sünger işletme tesisi, 1939’da Ergani bakır izole fabrikasıdır.” 10 tanesi planlanan dönemde faaliyete geçmiş, 12 tanesinin alt yapı çalışmaları tamamlanmıştır.

1933 yılında kurulan ve Sanayi Ofisi ile T. Sanayi Kredi Bankası’nın görevlerini devir alarak yatırım ve kalkınma bankası statüsü ile Sümerbank yetkilendirilmiştir. Sümerbank, devlete ait olan kurumların işletmeciliğinin yanı sıra devletten sağlanan ek sermaye ile yeni işletmelerin kurulması ve mevcut sermaye çerçevesinde diğer sınai kuruluşlarına iştirakçi olarak hizmet vermiştir. 1939 yılında sanayi çıktılarının üretim noktalarının %80’i bankaya ait tesislerde üretilmiştir. İş Bankası ise, BBYSP çerçevesinde; “İstanbul Şişe cam, Keçiborlu kükürt, Isparta gülyağı, Bodrum sünger fabrikası, Etibank ve Maden teknik arama enstitüsünün, Alpullu ve Turhal şeker fabrikaları”, Zonguldak kömür havzasındaki madencilik işletmelerinin kuruluşlarında ve faaliyete geçmelerinde rol almıştır. 1934-1940 yılları için devletin kıt kaynaklarının başarı ile yönettiği bir dönem gözlemlenmektedir.¹¹⁵ Bankacılık sistemini büyük oranda etkileyen iktisatçı devlet stratejisi, dönem içerisinde 1933 yılında Sümerbank ve Belediyeler Bankası’nın, 1935’te Etibank’ın, 1937’de Deniz Bank’ın ve 1938’de Halk Bankası ve Halk Sandıklarının özel amaçlı banka statüsünde kamu eliyle kurulmalarını sağlamıştır. Bankacılık sistemini büyük oranda etkileyen iktisatçı devlet stratejisi, dönem içerisinde 1933 yılında Sümerbank ve Belediyeler Bankası’nın, 1935’te Etibank’ın, 1937’de Deniz Bank’ın ve 1938’de Halk Bankası ve Halk Sandıklarının özel amaçlı banka statüsünde kamu eliyle kurulmalarını sağlamıştır.¹¹⁶

¹¹⁵ ŞAHİN a.g.k. ss.51-57

¹¹⁶ KESKİN Ekrem, İNAN A. Emre, MUMCU Melike, ERDÖNMEZ Pelin, a.g.e. s.4,5

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1938 yılında vefatı ve Avrupa kıtasında filizlenen savaş esintisi T. Cumhuriyeti'nde sanayileşme hamlesini geçici olarak yavaşlatmıştır. Ülke tarafsızlık politikası izlemiş ve savaşın tahribatından korunmuştur. Süreç içerisinde bütçe gelirlerinin %60'ı savunma harcamalarına kullanılmıştır. Dış ticareti aksatan, yatırım malları ithalinde yaşanan daralma ile sınai sektörü, savaş ekonomisinden olumsuz etkilenmiştir. Bu nedenlerle ithalatın ve ihracatın devlet eli ile denetlenmesi ve kamu kuruluşlarının bazıları ile gerçekleştirilmesine yönelik olarak Ticaret Ofisi ve Petrol Ofisi 1941 yılında kurulmuştur. Savaş öncesi dönemler ile kıyaslandığında Türkiye daha fazla dış kaynak kullanımı gerçekleştirmiştir. 1938-1945 aralığında toplam 314 milyon dolar kredi kullanmış, bu miktarın 187 milyon doları hibe ve askeri kredi, 127 milyon doları ise ekonomik kredidir. Hali hazırda millileştirilememiş ve yabancıların ellerinde bulunan haberleşme tesisleri, demiryolları ve liman alt yapıları millileştirilmiştir. Millileştirilme 517 milyon TL tutmakla birlikte dış borç senedi verilerek takside bağlanmıştır.¹¹⁷

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye ekonomi politikası dış ve iç etkenlerde meydana gelen değişimler sonucunda dönüşüme uğramıştır. Savaş yıllarında ekonomi üzerinde devlet müdahaleleri artış göstermiştir. Ancak savaş sonrası liberal bir iktisat politikasına yönelim gerçekleşmiş ve 1946 yılında İvedili Sanayi Planı, 1947 yılında ise Türkiye İktisadi Kalkınma Planı hazırlanmış ancak uygulamaya geçirilememiştir. 1948 yılında İstanbul İktisat Kongresi'nde; özel kesime hükümetin daha fazla serbesti tanınması ve teşvik etmesi, devletin alt yapı yatırımlarına yönelmesi önerilmiştir. 19.02.1947'de Dünya Bankası ve IMF'e tam katılım sağlamış, 1948 yılı itibarıyla Marshall Yardım Planı çerçevesinde ekonomik yardım alan ülkelerden biri olmuştur. 1950-1960 döneminde hükümet; IMF, OECD gibi uluslararası kuruluşlardan 95 milyon dolar, Marshall Yardım Planı çerçevesinde 1112 milyon dolar program kredisi kullanmıştır. Genişlemeci para ve maliye politikaları uygulamaları neticesinde bütçe denkleğinin önemsenmediği bir süreç yaşanmıştır. Dönem başında liberal ekonomi politikaları ile özel girişimciliğe dayalı serbest piyasa ekonomisi kurma düşünceleri hâkim iken uygulamada yer bulamamıştır.

¹¹⁷ ŞAHİN Hüseyin, a.g.e, ss.75-85

Sermaye yatırımlarının %52,8'i özel kesim tarafından gerçekleştirilirken %47,2'si kamu tarafından gerçekleştirilmiş, devletin yatırımlar üzerindeki etkisi devam etmiştir.¹¹⁸

1933 yılında kurulan, 1945'te unvan değişikliği ile ismi Belediyeler Bankası'ndan İller Bankası olan banka, günümüze değin ülkenin yatırım ve kalkınmasında hizmetler vermiştir. 1950 sonrasında ise daha önceki yıllarda yatırım ve kalkınma bankaları uygulamalarına yönelik ancak yeterli olmadığı noktaları tamamlayacak, makul teminatlar karşılığında iç ve dış kredileri orta ve uzun vadeli olarak yatırım yapmak isteyen müteşebbislerin hizmetine sunabilecek bir finansal kuruma duyulan ihtiyaç ile kurulan Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, ülkede bulunan yatırım bankası eksikliğini uzun yıllar doldurmuştur.¹¹⁹ Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması için özel sektörün desteklendiği, iktisadi devletçilik stratejisinin yerini aldığı bir dönem yaşanmıştır. 1945-59 dönemi yatırımların, nüfusun, modern işletmelerin arttığı şehirlerin büyüdüğü bir süreçtir. Ekonomide kredi ve para talebinin artmasına sebebiyet veren gelişmelerle, özel bankacılık önem kazanmıştır. *"1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946'da Garanti Bankası, 1948'de Akbank, 1955'te Pamukbank, 1955'te ise Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası kurulmuştur."*¹²⁰

İthal ikameci sisteme Türkiye 1961 yılına kadar geçmemiştir. İnşaat malzemeleri, metalürji ve petrokimyada temel ara mallarının ithal ikamesine olanak sağlayan sanayiler kurulduğu dönemde ülke büyük oranda gelişme kaydedememiş, yatırım malları ve teknolojik içeriği olan ithalatla bağımlılığı azaltmaya yönelik yapılanma oluşturulamamıştır. 1970 yılına gelindiğinde %30 civarı olan sınai ürünlerin ihracatı, tarımsal ürünlerin ihracattaki payına yaklaşamamıştır. Uluslararası finans kurumlarından sağlanan krediler ve dış yardımlar ile cari işlemler açığı kapatılmaya çalışılmıştır. Petrol fiyatlarına, Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı (OPEC) tarafından uygulanan büyük zamla 1973 yılında uluslararası iktisadi daralma başlamıştır.

¹¹⁸ ŞAHİN Hüseyin, a.g.e. ss.88-107

¹¹⁹ KAYA Ferudun, İSLAMOĞLU Mehmet, a.g.e. ss.110, 111

¹²⁰ KESKİN Ekrem, İNAN A. Emre, MUMCU Melike, ERDÖNMEZ Pelin, a.g.e. s.6

Borçlanma politikaları ile sürdürülen sanayileşme politikası 1977 yılına kadar devam etmiştir. Enflasyon oranında, dış ödemeler açıkları nedeniyle oluşan yükselme, devalüasyon müdahaleleri, fiyat kontrol uygulamaları, IMF'in ihracatı arttırıcı ve yurtiçi talepleri daraltıcı telkinlerinin dinlenmemesi sonucunda 1977 yılında ülke dış finansman dahi bulamayacak konuma gelmiştir. Bu dönem sonunda Türkiye, IBRD'nin yapısal uyum programını uygulayan ilk ülkelerden olmuştur.¹²¹ 1962 yılında “T.C. Turizm Bankası”, 1963'te “Sınai Yatırım ve Kredi Bankası”, 1964'te “Devlet Yatırım Bankası”, 1968'de “Türkiye Maden Bankası” ve 1976'da “Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası” kurulmuştur. Planlı dönemde, bankaların açmış oldukları orta vadeli kredi miktarları teşvik sistemi ile arttırılmaya çalışılmıştır. Merkez Bankası; bankaların sektör yatırımları için uygulamaya açacakları kredi karşılığı olan mevduatlar için normalden daha düşük oranlarda munzam karşılık yatırılmasını kâfi görmüştür. Öncelikli sektörlerle kredi verilmesi için özendirici düzenlemelere devletçe gidilmiştir.¹²²

1989-90 yıllarında tamamlanan dünya pazarlarına Türk ekonomisinin açılma süreci içerisinde ithalat rejimi ticaret kotalarının korunması koşuluyla serbestleştirilmiş, dış pazarlara öncelikli mal piyasaları açılmıştır. Temel araç konumu ile döviz kuru esnekleştirilerek ve dolaylı teşviklerle birleştirilerek sanayi sektörü ihracata yönlendirilmiştir. 1990 yılına giriş ise tamamen dışa açık ekonomi ile olmuştur. İktisadi artığın yaratılma ve yeniden dağıtılma süreci yeniden yapılanmış, ulusal ekonominin bölüşüm ve birikim kaideleri etkilenmiştir. Yeni büyüme ve birim modeli; dolaylı bir kaynak aktarım ve transfer mekanizmasının devreye alındığı, devletin düzenleyici rol üstlendiği bir yapılanma içerisinde. Uluslararası mal ve para piyasaları ile bütünleşme hedefi ile serbestleşme politikalarına dair beklentilerin yüksek ancak bütün neoliberal beklentilerin tersi sonuçlarla karşılaştığı 1990'lar Türkiye ekonomisi yaşanmıştır.

¹²¹ ÖZER Mustafa, SOMEL Cem, Türkiye Ekonomisi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007, ss.11,12

¹²² KESKİN Ekrem, İNAN A. Emre, MUMCU Melike, ERDÖNMEZ Pelin, a.g.e. ss.13,14

Mali tasarruflar atmış, mali piyasalarda derinleşme sağlanmıştır ancak sabit sermaye yatırımlarında üretken sektörlerle yönelik artış oluşmamış, kredi hacminin genişlemesine toplanan tasarruflar hizmet etmemiş ve reel faiz yükü artmıştır. Kamu sektörü iç borç yükü altında kalmıştır.¹²³

Bankaların hem kaynak hem de plasman çeşitliliğinin arttığı bir duruma sebebiyet veren artan rekabet oluşumunun altında, bankacılık sektörüne yeni yerli ve yabancı girişlerin izin verilmesi ve faiz oranlarının serbest bırakılmasının etkisi ile olmuştur. Serbestleşmeye gidilen sermaye hareketleri ve döviz hareketleri neticesinde mevduat yanında artan bir kaynak olarak yer alan fonlar, yurtdışından borçlanma ile sağlanmıştır. Esnek döviz kuru ve serbest faiz uygulamaları, yeni banka kuruluşlarına izin verildiği, ithalatın serbest bırakıldığı ve ihracatın özendirilerek teşvik edildiği süreçte Türk lirası ve döviz piyasaları kurulmuştur. 2000’li yıllara yaklaştıkça bankacılık mevzuatında ve kanununda değişikliklere gidilmiştir. Bunlar arasında en önemlilerinden biri rekabet eşliğini bozan nitelikte olan özel sermayeli ve kamu sermayeli bankalar arasındaki düzenlemeler kaldırılmıştır. Avrupa Birliği düzenlemelerine yakın yeni kredi tanımlaması yapılmıştır. Bankaların mali bünyesinde oluşan zayıflıklara yönelik denetim kurumlarının yetkileri artırılarak, mali yapının güçlendirilmesine yönelik tedbirleri içeren düzenlemeler objektif kriterlere bağlanmıştır. 2000 yılında Etibank, Demirbank ve Bank Kapital, Tasarruf Mevduatı Sigorta fonuna devir edilirken, Park Yatırım Bankası’nın faaliyetleri sonlandırılmıştır. 2001 yılında ise şubat ayında hızla reel kesime yayılan ve başlangıcı finansal sistem olan kriz Türk ekonomisinde yaşanmıştır. Toplam zarar olarak bankacılık sektörüne etkisi öz kaynakların %77’sidir. Faiz oranlarının ve döviz kurunun hızla yükselmesi bu kayba sebebiyet vermiştir.¹²⁴

Yeniden yapılanma çerçevesinde uygulamaya Nisan 2001 tarihinde sokulan “Güçlü ekonomiye geçiş programı” birkaç kez revize edilerek uygulanmıştır. Bankacılık sektörünün güçlendirilmesi, enflasyonun düşürülmesi, mali disiplinin artırılması, yapısal reformların tamamlanması ve kamu borçlarının azaltılmasını hedefleyen program 2002-2007 sürecinde genel olarak hedeflerini gerçekleştirmiştir.

¹²³ ÖZER Mustafa, YELDAN Erinç, a.g.e, ss.191-196

¹²⁴ KESKİN Ekrem, İNAN A. Emre, MUMCU Melike, ERDÖNMEZ Pelin, a.g.e. ss.18,19

2001 krizi ile büyük oranda kaybedilen sermaye miktarları, özel bankalarca güçlendirilmiştir. Güçlendirme gerçekleştirmeyen özel bankalar ise fona alınmıştır. Yeni bir yapılanma oluşturularak kamu bankaları ortak bir yönetim altında toplanmıştır. Reel bazda bankaların kredi stokları artmaya başlamış, %75'e yükselen kredilerin toplam içerisindeki payı ile 2007 yılı kapatılmıştır. Kredi hizmetleri, kredi stokundaki büyüme ile kredi çeşitliliğinin artması ile sonuçlanmıştır. 2002-2003 yılları dışarda tutularak bankacılık sektörünün bilanço büyüklükleri GSMH'ye oranı yükselmiş, finansal ve ekonomik büyüme birlikte gerçekleşmiştir. 2002'de %77 düzeyinde olan toplam aktiflerin GSMH'ye oranı 2006 yılında %84'e çıkmıştır. Bu gelişmelere rağmen banka sayısı ülke genelinde 46 olmuştur. Yeniden bankacılık sektörünün yapılanmasının maliyeti toplamda 42,2 milyar dolara mal olmuştur.¹²⁵

Dokuzuncu kalkınma planının 2007-2013 aralığındaki sürece yönelik olarak hazırlanıp uygulamaya konulması ile başlayan yeni dönem, 2007 sonunda ABD'de başlayan ve tüm dünyayı sarması sadece bir yıl alan küresel ekonomik krizin 2009 yılı ortalarında en yıkıcı noktasına gelmesi ile devam etmiştir. Kriz düzenleyici eylemlere yöneliş ile finansal önlemlerin alındığı bir süreç yaşanmıştır. 2010 yılı ise toparlanmaya başlangıç yılıdır. Türkiye, cari açık ve kredi politikalarında değişikliğe giderek küresel krizin etkilerinden en hızlı toparlanan ülkelerden olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu verilerince 2010'da Türkiye %8,9'luk oranda büyüme gerçekleştirmiştir.¹²⁶ 2002 yılında başlayan küresel sermayenin bankacılık sektörüne karşı ilgisi ile dönem içerisinde faaliyet gösteren 36 bankanın sermayelerine katılımları gözlemlenmiştir. 2000 yılı sonrasında geçen süreçte bankaların sayılarında azalma gözlemlenirken 2011 yılına gelindiğinde küresel sermayeli mevduat bankası toplam banka sayısının 2/3'ünün yarısına tekâmül etmektedir. Küresel sermayeli banka kategorisine 3 katılım bankası ve 4 kalkınma ve yatırım bankası da dahil olmuştur. Dönemin bankacılık sektörü açısından dikkat çeken en belirgin özeliği özel sermayeli bankaların sayılarındaki azalmadır. Türk bankacılık sektörü, 2011 yılı aralık ayı itibarıyla bankaların toplam aktifleri 1.217,7 milyar TL'ye ulaşmıştır.

¹²⁵ KESKİN Ekrem, İNAN A. Emre, MUMCU Melike, ERDÖNMEZ Pelin, a.g.e. ss.20-56

¹²⁶ "Türkiye Katılım Bankaları Birliği", Katılım Bankaları 2010, s.6

Fonksiyonlarına göre aktif büyüklüklerini irdelediğimizde; toplam aktif büyüklüğün %92'sini mevduat bankaları, (31 adet), %4,6'sını katılım bankalarından (4 adet) oluşurken 13 adet olan kalkınma ve yatırım bankalarının ise sektör içindeki aktif büyüklüğün sadece %3,4'ünü oluşturduğu gözlenmektedir.¹²⁷

2017 yılına gelindiğinde bankacılık sektörü %14,7 karlılığı, 359 milyar TL öz kaynak ile elde etmiştir. Kredi talebini arttırıcı büyüme destekli uygulamalar ve düzenlemeler ile, hazinenin garantörlüğü ve Kredi Garanti Fonun kefaleti ile bankalarca kullanılan krediler kredi arzına olumlu etki sağlamıştır. Yabancı paralar karşısında Türk lirası değeri dalgalı seyir izlerken, hedefin üzerinde kalan enflasyon ve faiz oranlarının yurtdışında yükselmesi bankacılık performansını etkileyen gelişmelerdir. BDDK verilerine göre; 2016 yılı bankacılık sektör aktifleri %19 artış göstererek 2017 yılında 3,3 trilyon TL olmuştur.¹²⁸ Mayıs 2018 itibariyle bankacılık sektöründe; 34 mevduat bankası ve 13 kalkınma ve yatırım bankası, toplam 47 banka, yurtiçinde 10463 şube, yurtdışında ise 68 şube ile hizmet vermektedir.¹²⁹

Tablo.6.“Türkiye Cumhuriyeti’nde Faaliyet Gösteren Yatırım ve Kalkınma Bankaları”

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	53
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	32
İller Bankası A.Ş.	-	19
Türk Eximbank	-	12
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	-	1
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	17
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	9
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	2
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	-	1
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		

Kaynak: “Türkiye Bankalar Birliği” https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp

¹²⁷ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu 2011, https://www.bddk.org.tr/Websitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapisaal_Gelismeler/11085bygr_2011.pdf

¹²⁸ Türkiye Bankalar Birliği Başkanlığı, Bankacılık Sektörü Değerlemesi Aralık 2017, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7502/TBB_BN_Aralik_080218.pdf

¹²⁹ Türkiye Bankalar Birliği, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp (18.11.2018)

2.1. Kamu Sermayeli Kalkınma Ve Yatırım Bankaları

2.1.1. İller Bankası

“Belediyeler Bankası”, gerçekleştirilen kalkınma ve yapılanma çerçevesinde, şehir ve kasabaların yeniden imar ve inşası ile görevlendirilerek, 2301 sayılı kanunla, 15 milyon sermaye ile 11.06.1933’de kurulmuştur. 1944 yılına kadar belediyeler bankası adı altında, sadece belediyelerin imar işlerine yönelik faaliyetlerinin finansmanını sağlamak amacı ile hizmet vermiştir. 1945’te Bütçe Komisyonunca bankanın ismi “İller Bankası” olarak değiştirilmiştir. 13.06.1945’de kabul edilen, 4759 sayılı kanunun ile belediyeler bankasının görevlerini de içinde barındırarak, il özel idareleri ve köyleri de hizmet alanına almış olan “İller Bankası” kurulmuştur. 6107 sayılı kanun ile de bankanın ismi “İller Bankası A.Ş.” olmuştur. Banka; anonim şirket statüsünde, özel hükümlere tabi, tüzel kişiliğe sahip yatırım ve kalkınma bankasıdır.¹³⁰ 6107 sayılı kanun madde 3, bankanın faaliyet konuları ve amacını içermektedir. Belediyeler ve il özel idareleri bankanın ortaklarıdır. Bakanlar kurulu kararı ile arttırılabilmek koşulu ile bankanın sermayesi 18 milyar TL’dir.¹³¹

Bankanın gelir kaynakları, kredilerden alınan faiz, komisyon ve fon gelirleri, kontrollük ve danışmanlık gelirleri, kaynak geliştirme faaliyetleri sonucunda elde edilen gelirler, interbank piyasalarından fon transferi yoluyla elde edilen faiz gelirleridir. Tüzel kişiliğe haiz ve özel bütçeli bir kuruluş olan bankanın iki iştiraki bulunmaktadır. Bunlar; “Niğbaşı Niğde Beton San. ve Tic. Aş. Ve Emlak Konut Yatırım Gayrimenkul Ortaklığı A.Ş.” ’dir. Finansman faaliyetlerini; öz kaynaklardan finansman, yurtiçi ve uluslararası kaynaklardan finansman olarak yürütmektedir. Proje kredi konuları; arıtma, katı atık, deniz deşarjı, kanalizasyon, içme suyu, araç-gereç, kamulaştırma, gayrimenkul, terminal, iş merkezi, çevre düzenlemesi, yol ve hizmet binasıdır. Safi karın %51’i ise hibe olarak finansmanda kullanılmaktadır. Bankanın merkezi Ankara’da olmakla birlikte yurdun 18 noktasında bölge müdürlükleri ile hizmet vermektedir.¹³²

¹³⁰ İller Bankası A.Ş. <http://www.ilbank.gov.tr> (03.10.2018)

¹³¹ İLBANK Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, “İller Bankası ve Yerel Yönetimler”, Ankara, Ekim, 2016, s.16,17

¹³² İller Bankası A.Ş. <http://www.ilbank.gov.tr/index.php> (03.10.2018)

2.1.2. Türk Eximbank

1964’de kalkınma ve yatırım bankası olarak; kamu iktisadi teşebbüsleri, kamu özel iştirakleri ve ulusal ekonomiye katkı amacıyla “Devlet Yatırım Bankası”, kamu sermayesi ile kurulmuştur.¹³³ Liberal iktisat politikalarının 24.01.1980’de alınan istikrar kararları ile izlenmeğe başlanması ve ihracatın bu modeldeki önemi göz önüne alınarak, dış ticaretin finansmanını sağlayacak bir kuruma duyulan ihtiyaç neticesinde 21.08.1987’de 11914 sayılı karar ile “*Devlet Yatırım Bankası, Türk Eximbank /Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.*” olarak düzenlenerek faaliyetlerine başlamıştır. Banka; ihraç konusu malların ve hizmetlerin çeşitlendirilmesinden, ihracata yönelik yeni pazarların oluşturulmasına, uluslararası ticarette ihracatçıların paylarının artırılmasına, uluslararası piyasalarda ihracatçılara ve müteahhitlere güvence sağlanması yanı sıra rekabet güçlerini arttırıcı faaliyetlere destek olma, ihracatın geliştirilerek ülkeye döviz kazanımı sağlayacak yatırım ürünleri üretimi ve satışının teşvikini sağlama amacı ile görevlendirilmiştir. Banka; kredi, garantörlük ve risklere karşı sigortalama faaliyetlerinde bulunmaktadır.

İhracata hazırlık kredisinden, sevk kredilerine ve ihracat sonrası destek kredi modellerine kadar farklı programlar ile finansal destek sağlamaktadır. Bankanın İstanbul’da merkezi ve Ankara’da bir bölge müdürlüğü bulunmaktadır. Türkiye’nin en büyük dokuzuncu bankası konumu ile, ihracata yönelik kredilerdeki payı 2017 yılında %46’dır. 7422 firmaya 24,1 milyar dolar kredi desteği, 2961 firmaya 15,2 milyar dolar sigorta olanağı sağlayarak toplamda 39,3 milyar dolar tutarında finansman sağlamıştır.¹³⁴

2.1.3. Türkiye Kalkınma Ve Yatırım Bankası A.Ş.

Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş., (DESIYAB) ülke kalkınma planları çerçevesinde, özel kanunla 1975’de, sermayesine %51’i hazine, %20 işçi grubu, %29 özel girişimin katılımı ile kurulmuştur. 329 sayılı KMK ile 22.06.1988’de unvanı Türkiye Kalkınma Bankası AŞ’ye, sadece sanayi sektörüne değil tüm sektörlerle hizmet veren finansal kurum statüsü ile değişikliğe uğramıştır.

¹³³ ABAÇ Selçuk, Turkey’ Banks and Banking System, Euromoney Publications, London, 1986, s.312

¹³⁴ Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş., <https://www.eximbank.gov.tr/> (03.10.2018)

1955 yılında turizm sektöründeki yatırımların finansmanına yönelik 50 milyar TL sermaye ile kurulmuştur. Ortakları hazine ile diğer bankaların olduğu, merkezi İstanbul'da, yönetiminde 24 turist tesisin bulunduğu (TURBAN), T.C. Turizm Bankası A.Ş.¹³⁵, 'nin TKB'ye devredilmesi ile, bankanın faaliyet sektörlerine turizm de katılmıştır. Banka öz kaynakları 2015 yıl sonunda 500 milyon TL kayıtlı, 160 milyon TL ödenmiş sermaye ile 703 milyon TL'dir. Ödenmiş sermayenin %0,92'si KLMNA sembolü ile Borsa İstanbul'da İkinci Ulusal Pazar'ında işlem görmektedir, kalan ödenmiş sermayenin tümü T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'na aittir. 15.Kasım 2018 tarihli ilgili düzenleme ile bankanın ismi Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Kamu bankası olan TKB, enerji, eğitim, sağlık, turizm ve sanayi sektöründeki işletmelere iştirak yolu ile finansman, finansal kiralama ve proje bazlı kredilendirme yolları ile destek vermektedir. Ankara merkezi ve İstanbul'da bir şube ile hizmet vermektedir. Banka'nın dört iştiraki vardır bunlar; *"İstanbul Risk Sermayesi Girişimi (İVCİ), Kalkınma Yatırım Menkul Değerler, Arıcak Turizm ve Ticaret A.Ş., Maksan Malatya Makine Sanayi A.Ş."* 'dir.¹³⁶

2.2. Özel Sermayeli ve Yabancı Sermayeli Başlıca Kalkınma Ve Yatırım Bankaları

2.2.1. Türkiye Sınai Ve Kalkınma Bankası A.Ş.

1948'de Dünya Bankası'na 240 milyon dolarlık kredi talebinde bulunan Türkiye, ülkenin dış ödeme olanaklarının uyumlu olmaması sebebiyle sadece 50 milyon \$ kredi talebinin incelenebileceği yanıtını almıştır. 20.01.1949'da Dünya Bankası Heyeti "G. Stewart Mason, William Diamond, Eugene R. Black ve Robert Lee Garner", ülkeye ilk ziyaretlerini gerçekleştirmiş. Heyet, 28.02.1949'da İstanbul'a İstanbul Bölge Sanayi Birliği Başkanı Hilmi Nail Barlo, İhsan Altıok ve Şakir Zümre, R. Lee Garner'la "Sanayi Bankası" kurma fikrini görüşmek için ziyaret etmişlerdir. IBRD daha sonra banka kurulum çalışmalarına yardım etmeyi kabul etmiştir. IBRD aynı yılın ekim ayında Harold Johnson'ı görevlendirerek Türkiye'ye çalışmaları başlatması için göndermiştir.

¹³⁵ ABAÇ Selçuk, a.g.e. ss. 87-91,326,327

¹³⁶ Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. <http://www.kalkinma.com.tr/> (03.10.2018)

Harold Johnson yapılması gerekenler ile ilgili dört ay içinde bir rapor hazırlamış ve bu raporu İsmail Rüştü Aksal (Maliye Bakanı)'nın başkanlığında kurulan bir komiteye sunmuştur. Komite; TSKB'nin niteliklerine yönelik olarak, *"TSKB'nin sermayesi 12.500.000 TL olacaktır. T.C. Merkez Bankası TSKB'nin 12.500.000 TL'lik tahvillerini satın alacaktır. Dünya Bankası, TSKB'ye 9.000.000 \$'lık kredi verecektir. T.C. Hükümeti, TSKB'nin kurulumuna yönelik yasal düzenlemeleri hazırlayacaktır. TSKB, kaynaklarını var olan sanayinin tevsii veya yeni sanayi kurulması için yalnızca özel girişimcilere kullandıracaktır. TSKB, özel kesime mali desteğin yanında teknik ve idari yardımda da bulunacaktır,"* kararları vermiştir. 11.03.1950'de T.C. Merkez Bankası İstanbul şubesinde kurucu ortaklar toplanarak şirket ana sözleşmesini kabul etmişlerdir. TSKB sermayesi %77,86 özel bankalarca, %16'sı ticaret, sanayi odaları ve borsalarca, %6,14'ü özel sanayi kuruluşları ve kişilerce karşılanarak kurulmuştur. 24.03.1950'de TSKB'ye ilişkin 5560 sayılı yasa meclisten geçerek kanunlaşmış, 31.03.1950'de İstanbul Ticaret Siciline ana sözleşme kayıt edilmiş, 7046 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde 02.06.1950 yılında ilan edilerek, son kuruluş bürokratik işlemi tamamlanmış ve sonraki yıllarda 02.06.1950 tarihi kuruluş günü olarak kutlanmıştır.

Bankanın ilk çalışma ortamı; İstanbul, Galata Rıhtım Caddesi, Anadolu Sigorta Han'ın üst katıdır.¹³⁷ Banka merkezi İstanbul Fındıklı'dadır, İzmir ve Ankara'da iki tanede şubesi bulunmaktadır. 2018 yılı banka ortaklık yapısı üç ortaklıdır. Türkiye İş Bankası Grubu A.Ş. kurulduğundan beri en büyük ortak olma özelliğini koruyarak, bankanın %50,65 payına sahiptir. %8,38'i Türkiye Vakıflar Bankası ve TAO'nun, %40,97'lik payı halka açık ve diğer ortaklara aittir. Bankanın; altı finansal, üç sınai ve iki yabancı iştiraki bulunmaktadır. Finansal iştirakleri; *"İş Faktoring A.Ş. İş Finansal Kiralama A.Ş., İş Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş., İş Yatırım Ortaklığı A.Ş., İş Portföy Yönetimi A.Ş., Borsa İstanbul A.Ş."* 'dir. Sınai iştirakleri; *"Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş., Terme Metal Sanayi ve Tic. A.Ş., Kuzey Petrol Mobilya San. Nak. İnş. Tur. Tic. A.Ş."* 'dir. Yabancı iştirakleri ise; *Avrupa Yatırım Fonu, Turkish Growth and Innovation Fund* " 'dur.¹³⁸

¹³⁷ ÜYEPAZARCI Erol, TSKB'nin Öyküsü, TSKB Yayınları, Yerküre Tanıtım ve Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. İstanbul, 2005, ss.14-32

¹³⁸ Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, <http://www.tskb.com.tr/> (03.10.2018)

Banka, 375 personeli ile hizmet vermektedir. 2017 yılı kredi portföyünde %34 ile elektrik üretimine yönelik finansman kalemi birinci sırada yer alırken, %13’le finans, %9 ile lojistik, %8 ile elektrik/gaz dağıtımı, %6 ile konut harici gayrimenkul, %5’erlik payla metal- makine, kimya ve plastik, %4’erlik payla inşaat ve turizm, %3’erlik payla eğitim-sağlık, gıda ve içecek yer almaktadır.¹³⁹

2.2.2. Pasha Yatırım Bankası A.Ş.

Yatırım Bank A.Ş. ismiyle İstanbul’da 25.12.1987’de kurulan banka, farklı sermaye gruplarının yönetimi içerisinde 2015 yılına kadar, Türkiye’nin yabancı sermayeli ilk yatırım bankası olarak hizmet vermiştir. 2015’te banka çoğunluk hisseleri PASHA Bank OJSC tarafından satın alınmış, banka unvanı “*PASHA Yatırım Bankası A.Ş.*” ve işletme adı “*PASHABANK*” olarak değiştirilmiştir. Bankanın şubesi bulunmamakla birlikte merkezi İstanbul’da hizmet vermektedir. Ödenmiş sermayesi; 255.000.000 TL’dir. Banka ortaklık yapısı; “*Pasha Bank OJSC*” %99,9196 hisse oranı ve 254.795.121 TL’lik sermaye miktarı ile ana ortak konumundadır. “*Pasha Bank OJSC*”, Azerbaycan’da 2007 yılında kurulan AZN 333 milyon öz sermaye oranı ve AZN 986 milyon varlıkları ile en büyük ilk beş banka arasında yer almaktadır.

300 personeli ile; İstanbul, Bakü, Tiflis arasında ticaret ve işlemlerin hızlanarak gelişmesine katkı sağlamaya yönelik hizmet çeşitliliği sunmaktadır. Ticari finansman, varlık yönetimi ve yatırım bankacılığı faaliyetlerini sürdüren banka; perakende, tarım ve inşaat sektörlerinde hizmetlerini sunmaktadır. PashaBank’ın 2017 yılı öz kaynakları 261 milyon TL, toplam aktifleri ise 897 milyon TL’dir. 2017 yılı karı ise 16 milyon TL’dir.¹⁴⁰

¹³⁹ TSKB 2017 Yılı Faaliyet Raporu s.35-55

http://www.tskb.com.tr/i/content/3116_1_TSKB_FR_2017.pdf

¹⁴⁰ Pasha Yatırım Bankası A.Ş., <http://www.pashabank.com.tr/> (03.10.2018)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİ, TÜRKİYE’DE SEÇİLMİŞ YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİNİN VERİ ZARFLAMA ANALİZ MODELİ İLE GÖRELİ ETKİNLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1. YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ FİNANSMAN MODELLERİ

Dış ve iç kaynakların koordinasyonsuz, dengesiz kullanımı ile oluşturulmaya çalışılan kalkınma, sürdürülemez hatta ekonomik bunalımlarında temel nedenlerinden görülmektedir. Kamu ve özel kesimler için kalkınma planları aynı etkiyi gösterememektedir. İktisadi faaliyetler, özel kesim için dolaylı planlanırken, kamu kesimi için doğrudan, zorlayıcı ve emredici olarak planlanmıştır. Metodolojik yapıları, teknik özellikleri, gelişme amaç ve hedefleri bazı benzer özellikleri içerisinde barındıran kalkınma planları, dönemsel, bölgesel ve siyasi konjonktürlerin izlerini taşırlar. Milli gelirin (GSMH), istikrarlı büyümesi ve yükseltilmesi birincil amaç olan kalkınma planlarında, hedeflenen büyümeye ulaşmada, tasarrufların yetersizliği dolayısı ile planlanmış yatırımların gerçekleştirememesi hali en büyük engeldir. Bir diğer husus ise büyük ölçüde dövizle bağlı olan yatırımlar ekonomi açısından darboğaz teşkil etmektedir. Sanayileşme ise ikincil amaç konumunu taşımaktadır. Ekonomik ve toplumsal gelişmenin ana şartı ve ekonomik büyüme ile toplumun yaşam düzeyinin yükseltme gücüne haiz olan sanayileşme, yalnızca sınai hasılatı değil yapısal değişimini de ifade etmektedir. Tüketim malları sanayinden ara ve yatırım malları sanayine geçiş, devamlı teknolojik gelişime odaklıdır. Ödemeler bilançosu sorununun çözümü hedefi ile dış kaynaklara gereksinimin azaltılması, yeni istihdam alanları yaratılması, sosyal adaletin sağlanması ve süreç içerisinde değişikliklere uğrayan siyasi ve iktisadi konjonktüre göre hareket; kalkınma planlarının hedefleri arasında yer almaktadır. Yatırımların finansmanına yönelik olarak kamu kesimi ve özel sektör ayrımı finansmanda kullandıkları araçlar açısından yapılmaktadır.

Kamu kesiminde yatırımı gerçekleştiren kuruluşlar, işletme gereksinimlerini ve ek döner sermaye ihtiyaçlarını da yatırımları ile birlikte karşılamak üzere krediye ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle yeni kurulan devletlerin ilk yıllarında kamu yatırımları ile birlikte özel sektörün yatırımlarının da devlet eli teşviki ve hayata geçiş sürecinde yatırımların finansmanı daha özenle seçilmektedir.

Sermaye piyasası kuruluşları olan kalkınma ve yatırım bankaları, yatırım projelerine uzun ve orta vade de fon transferi gerçekleştirirler. Sınai ve yatırım projelerinin finansmanında aracı olarak sermaye piyasalarının az geliştiği ülkelerde hizmet sunarken, sosyal ve ekonomik kalkınmanın ileriki aşamalarında sermaye piyasası aracılığıyla dolaylı fon transferi işlevlerini doğrudan gerçekleştirirler. Kalkınma ve yatırım bankaları; merkez bankalarından, uluslararası kuruluşlardan fon temini sağlayarak, derlenen fonları uzun vadeli kredi açımı, tahvil ve hisse senedi alımı veya iştirake bulunarak, yatırım projelerine aktarırlar.¹⁴¹

1.1. Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Fon Taleplerini Değerlendirme Kriterleri

Fon, sermaye veya para anlamına gelen, kişi ve kuruluşların yarar sağlayacağı her enstrüman finans olarak nitelenir. Bu enstrümanların sağlanması ve maksimum fayda elde etmek üzere kullanımına ise finansman denir. Finansal yönetim ise; ihtiyaç duyulacak fon miktarlarının planlanması, temin edilmesi, yönetilmesi gibi işlemleri içerir. Finansman türleri, temin edilme şekilleri ve süreleri çerçevesinde kaynakları açısından üçe ayrılır; “Öz kaynak finansman, oto finansman ve yabancı kaynak finansman”. Öz kaynak ile sağlanan finansman, kuruluşların ilk etapta veya daha sonrasında kendi olanakları ile kullandıkları finansmandır.

Bankacılık sektörü açısından önemi ise kuruluşların kredi taleplerini değerlendirirken ana yapının sağlamlığı ve yeterliliğini gösteren kıstaslar içerisinde görülmesidir. Oto finansman ise; kuruluşların kendi yatırımlarını, faaliyetleri sonucunda elde edilen gelirlerinin dağıtımını yapmayarak finanse etmeleridir.

¹⁴¹ ŞAHİN Hüseyin, a.g.e. ss.117-313

Oto finansman, işletmelerin gücünün ve karlılığının göstergesi olduğundan finansal analizlerde artı bir değer olarak tanımlanır. Yabancı kaynak finansmanı ise; fon ihtiyacının fon arz edenlerden sağlanmasıdır.¹⁴² Fon arzı gerçekleştiren bankalar, uzun veya kısa vadeli fon temini esnasında kuruluşlara fon verme kriterleri arasında öncelikle kuruluşların başlangıçlarından itibaren kullanmış oldukları finansman türlerini ve mevcut yapılarına etkilerini değerlendirmektedirler.

Kredi analizi olarak nitelenen yöntem; taleplerin değerlendirilerek koşulların belirlenmesi ve kredi kararlarının verilebilmesi için araştırma soruşturma ve inceleme aşamalarını içerir. Temel olarak minimum kayıp maksimum kazanç çerçevesinde kar maksimizasyonu hedefinde risklerin küçültülerek operasyonda başarı elde edilme amacı güdülmektedir. Kredi analizi ana hatları ile fon talep edenlerin çevresinin ve mali durumların araştırılmasıdır. Araştırma ile cevap aranan sorular; fon miktarı, fonun talep edilme amacı, amacın yasal düzenlemelere uygunluğu, fonun talep edilme süresi ve fon talep edenin geri ödeme planlamasıdır.¹⁴³

1.1.1. Finansal Tablolar Analizi

Finansal kaynakların değerlendirilmesi denilen bu yöntem; edinilen fonların amaçlar doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığının göstergesidir. İşletmeler, edindikleri fonları değerlendirmede dört farklı değer kullanırlar. Bunlar; sabit değerlere yatırım “makine ve tesisler”, stoklara yatırım “hammadde, yarı mamul ve mamul içeriğinde üretim kapasitesi, dağıtım kanalları, rekabet edilebilirlik vb.”, alacaklara yatırım “kredili satış uygulamaları”, nakitlere yatırım “kısa süreli işletme döndürülebilir kapasitesine ayrılan kaynak” dır.¹⁴⁴ Finansal kaynakların değerlendirilmesinden, sermaye yapılarına ve talep olunan fonun kullanılacağı yatırım konularının değerlendirilmesi finansal analiz ile yapılmaktadır. Geçmiş verilerin geleceğe ışık tutma ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilen bu sayısal değerlendirme finansal tablolar kullanılarak, mevcut durum ve güçlü-zayıf yanlar daha net belirlenebilmektedir;

¹⁴² ÖZGEN Hüseyin, ÖZTÜRK Azim, YALÇIN Azmi, Temel işletmecilik Bilgisi, Nobel Kitabevi, Adana, 2001, ss.288-292

¹⁴³ KAYA Feridun, ŞEMSİ Aytaç, a.g.e. ss.313, 314

¹⁴⁴ ÖZGEN Hüseyin, ÖZTÜRK Azim, YALÇIN Azmi, a.g.e ss.294-300

- Bilanço “finansal ve ekonomik durumun belirli bir faaliyet dönemi içeriği”,
- Gelir tablosu “faaliyet sonuçlarının -maliyet-giderler-gelirler- göstergesi,
- Fon akım tablosu “edilen mali kaynakların ilgili dönemde nasıl kullanım gerçekleştirildiği”,
- Nakit akım tablosu “nakit akışları, kaynakları ve kullanım alanlarının göstergesi”,
- Net çalışma sermayesi tablosu “kullanımı, tüketimi ve paraya çevrimi mümkün olan varlıkların toplamının göstergesi”

Finansal tablolar analizi gerçekleştirilirken, üç ana analiz yöntemi kullanılmaktadır. Oran analizi, karşılaştırmalı tablolar analizi, faaliyet kaldıraç analizi olarak isimlendirilen analiz yöntemleri kendi içlerinde işaret ettikleri göstergelere yönelik ilişkilerin incelenmesi ve yorumlanması için farklı analizleri içermektedir.

* **Oran Analizleri:** Rasyo veya oran isimleri ile anılan analiz, ilişkisel durumun iki veri arasındaki sonucudur. Gelir tablosu ve bilançoda yer alan farklı verileri baz alarak yapılan analizde yorumlama ve yararlanma önem taşır. İşletmelerin geçmiş dönemlerdeki performanslarını gösterdiğinden gelecek dönemlere ilişkin ışık tutar.

Likidite oranları; kısa vadeli borçları ödeyebilme kapasitesi ile varlıkların paraya dönüş hızının göstergesidir. Cari oran, asit test oranı ve net işletme sermayesi kullanılmakta olan likidite oranlarıdır.

(I) Cari oran; işletmenin likidite durumunun göstergesidir. Cari varlıkların kısa süreli borçlara bölümü ile elde edilir. Çıkan sonucun büyüklüğü kısa vadeli borçları ödeme gücünün yüksekliğini gösterir. Birden küçük çıkan sonuçlar net çalışma sermayesinin yokluğu anlamı taşır.

(II) Asit-Test Oranı; Cari varlıklardan stokların çıkartılarak kısa vadeli borçlara bölünmesi ile elde edilir. 1/1 sonucu yeterli görülür. Hızlı paraya çevrilmesi güç kabul edilen stokların işletmenin likidite durum göstergesine etkisinin azaltılması işlemidir.

(III) Net İşletme Sermayesi; Güvenlik marjı olarak görülen, toplam cari aktiflerden toplam cari pasiflerin çıkarılması ile sahip olunan net dönen varlıkların kısa süreli borçları karşılandıktan sonra belirtmek için kullanılan yöntemdir.

(IV) Stok Devir Hızı; Satışların ortalama stoklara bölümü ile elde edilen sonuç belirli bir dönem içerisinde stokların devir hareketinin göstergesidir. Yüksek devir hızı stok yönetimindeki başarıyı gösterirken sıfır stok politikası izleyen işletmelerin rekabet güçlerinin yüksekliğini gösterir.

(V) Alacak Devir Hızı; Kredili satışların ortalama alacaklara bölünmesi ile elde edilir, likidite sorununa sebep olabilecek kredili satışların bilinmesi açısından önem taşır. Tahsilatların vadesini ve alacakların likiditeye dönüşüm hızını işaret eder.

(VI) Sabit Varlıkların Devir Hızı; Net satışların net sabit varlıklara bölünmesi ile elde edilir. Sabit varlıklara yapılan yatırımların etkinliğini gösteren oran, arttıkça kapasiteden yararlanma gücünü gösterirken, azaldıkça âtıl kapasiteye işaret eder.

(VII) Toplam Varlık Devir Hızı; Satışların toplam varlıklara bölümü ile elde edilir. Aktifler içerisindeki varlıkların kullanım tipinin rasyonel olup olmadığını işaret eder. Oranın yüksek çıkması varlıklar üzerinde gerçekleştirilen sermaye yatırımlarının etkin kullanıldığını işaret ederken, düşük çıkması âtıl konumda aktifleri gösterir.

*** Karlılık Oranları;** Toplam varlıklar üzerinden kar oranı, satışlar üzerinden kar oranı, öz varlıklar üzerinden kar oranı olmak üzere hesaplanan oranlardır. Finansman politikalarının yeterliliği ile elde edilen karlılığın göstergesidir.

(I) Satışlar Üzerinden Kar Oranı; Vergiden sonraki net karın satışlara bölünmesi ile elde edilir. Satış politikalarının oluşturulmasında önem taşır. Endüstri ortalamasında veya yüksek olması maliyetlerin düşüklüğünü veya fiyatlandırmanın yeterliliğini gösterir.

(II) Toplam Varlıklar Üzerinden Kar Oranı; Vergiden sonraki net karın toplam varlıklara bölünmesi ile elde edilirken karlılığın toplam varlıklardaki oranının göstergesidir.

(III) Öz Varlıklar Üzerinden Kar Oranı; Vergiden sonraki net karın öz sermaye bölünmesi ile elde edilir. Yatırımın karlılığının göstergesidir. ¹⁴⁵

* **Kaldıraç /Borç Oranları;** işletmenin finansmanında kullanılan borçlanmanın ölçüsünün ve borçlanmanın işletme üzerindeki yararının gösterir. Kullanılan başlıca üç kaldıraç oranı vardır. Bunlar, Faizin kazanılma sayısı, borç/öz sermaye oranı, toplam borç/toplam varlıklar oranıdır.

(I) Faizin kazanılma sayısı; ödenen faizlere, vergiden ve faizden önceki gelirlerin oranlanması ile hesaplanmaktadır. Faiz giderlerini gelirlerin karşılama yetkinliği ölçümü için gerçekleştirilir. Oran düştükçe faiz giderlerinin ödeme gücü ortaya çıkar.

(II) Toplam Borç / Toplam Varlıklar Oranı; işletme yatırımlarının finansmanında ne oranda borçlanma kullanıldığının göstergesidir. Oran birden büyük olduğunda yabancı sermaye ile varlık değerlerinin finanse edildiği anlaşılır.

(III) Borç /Öz Sermaye Oranı; işletmenin büyüme şeklini ve büyüme için kullanılan finansmanın göstergesidir. Oranın yüksekliği işletmeye ortaklarca yatırılmış sermayeden elde edilen kazancın yüksekliğini işaret eder.

* **Karşılaştırmalı Tablolar Analizleri;** İşletmelerin farklı dönemlerine ait mali tabloları üzerinde yer alan verilerin karşılaştırılarak incelenip yorumlanmasıdır. Mali tablo verilerindeki azalış ve artışlar, işletmelerin dönemsel olarak gelişme ve gerileme yönlerini ortaya çıkartır. Geleceğe yönelik tahminler açısından fikir sağlar.

* **Faaliyet Kaldıraç Analizi;** Giderlerin sabit statüde olmasından kaynaklanan faaliyet kaldıracı, sabit giderleri yüksek olan faaliyet konularında görülür. Sabit ve değişir giderler ayrımlaştırılması faaliyet kaldıracının etkinliğinin göstergesidir. Faaliyet kaldıracından söz edilemediği tek durum tüm giderlerin değişken olma halidir. Kardaki göreceli değişimin üretim veya iş hacmindeki göreceli değişmeye bölünmesi ile elde edilir. ¹⁴⁶

¹⁴⁵ APAK Sudi, DEMİREL Engin, Finansal Yönetim Cilt 1 Sermaye Piyasaları, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2009, ss.185-187

¹⁴⁶ ÖZGEN Hüseyin, ÖZTÜRK Azim, YALÇIN Azmi, a.g.e ss.298-306

1.1.2. İstihbarat

Genel olarak sayısal olmayan unsurların incelenerek değerlendirilmesidir. Fon talep eden kurumların ortaklık yapılarına, kurumların yönetim tarzlarına, ödeme ahlaklarına kadar sosyal yapılarının yanında kurum iştiraklerinin analizi, rekabet gücü, kurumun diğer banka ve yatırım kurumları ile olan ilişkileri, ortakların sektördeki deneyim ve itibarlarının araştırıldığı bir dizi incelemeyi içermektedir. Nitel inceleme teknikleri ile istihbarat çalışmaları ele alınmaktadır. Çok yönlü ve büyük çaplı olarak gerçekleştirilen istihbaratın; gizlilik, doğruluk, süreklilik ve tarafsızlık ilkeleri içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bankalar, fon talep eden kuruluşlardan bilgi ve belge talep ederler. Bunlar; son üç yılı içeren mali tablolar (bilanço, mizan, gelir gider tablosu), ana sözleşme, yetki belgeleri, dernek ve oda kayıt belgeleri, imza sirküleri, vergi levhası, ortakların kimlik fotokopisi, yeminli mali müşavir raporları, denetim raporları, teşvik raporları, marka tescil, tse gibi belgelendirmeler, TCMB bilgi beyannamesi, memzuç kayıtları, ekspertiz raporları, faaliyet raporları, hazirun cetveli, genel kurul tutanakları, fizibilite raporları vb. dir.¹⁴⁷

Talep edilen bilgi ve belgelerin içeriği bahsedilen şekilde olmakla birlikte fon talebinde bulunan kuruluşun sermaye yapısındaki farklılıklara, fon miktarına, fonun kullanım alanına, fonu temin edecek yapılanmanın önceliklerine göre değişiklikler göstermektedir.

1.2. Finansman Modelleri

Ekonomilerde, fon akımlarını düzenleyen kurumlar, fon arzını gerçekleştirenlerle fon kullanımını gerçekleştirenler arasında bulunurlar. Finansal yapı; akımı düzenleyen kurumlar, araçlar ve hukuki ve idari kurallardan oluşan bütünü temsil eder ve tasarruf sahipleri, yatırımcılar, yatırım ve finansman araçları, yardımcı kuruluşlar ve hukuki ve idari düzenlemeleri içeren beş unsurdan oluşur. Doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki türde finansal transfer gerçekleştirilir. Fonların dolaylı transferi; herhangi bir aracı kurum (yatırım bankaları vb.) vasıtası ile gerçekleştirilen fon transferidir.

¹⁴⁷ KAYA Feridun, ŞEMSİ Aytaç, a.g.e. ss.314-319

Hane halkları, devletler ve işletmeler fon fazlası olan ekonomik birimler olarak finansal aracı kurumlara fonlarını vererek karşılığında finansal varlıklar satın alırlar. İhtisas alanları doğrultusunda aracı kurumlar yatırım faaliyeti, ilk halka arz işlemleri, blok satış işlemleri, pozisyon işlemleri, arbitraj işlemleri, nakit yönetimi, şirket birleşmeleri ve satın almaları, danışmanlık hizmetleri, yatırım fonları (bono, hisse senedi, karma “hibrit” fonlar, para piyasası enstrümanları ve sermaye piyasası (tahvil, euro tahvil, gelir ortaklığı senetleri, varlığa dayalı menkul kıymetler, türev ürünleri, katılma belgeleri, gayrimenkul sertifikaları, hedge fonları vd.) enstrümanlarını” kullanarak finansal transfer gerçekleştirirler. Doğrudan fon transferi ise herhangi bir aracı kurumun fon arz ve talep edenler arasında aracılık gerçekleştirmediği fon transferi şeklindedir.¹⁴⁸

Yatırım ve kalkınma bankaları öncelikleri doğrultusunda fon transferi gerçekleştirirken belirli programlar uygulamaktadırlar. Sürelerine, kaynak noktalarına, kullanım tiplerine ve finansman talep edenlerin statülerine göre ayrılırlar. Sürelerine göre ayırma; bir yıldan az, bir yıl ve bir yıldan uzun olarak şekillenmektedir. Finansmanı bir yıldan az olanlara kısa vadeli, bir yıl ile üç yıl arasında olanlara orta vadeli, üç yıldan fazla olanlara ise genel ifade ile uzun vadeli finansman denmektedir. Kaynak yapılarına göre ise; yurt içinden temin ve yurtdışından temin olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hukuki statüye göre ayırma ise finansman talep eden ile finansman sağlayanların kamu veya özel kesimden olmalarına göre yapılmaktadır. Yatırım ve kalkınma bankalarının sağladıkları finansmanın kullanımına yönelik ayırma tezin ana konusudur. Program ve proje kredileri, tekrar finansman “re-finance”, savunma, ticari, ihracat, bağlı ve serbest krediler olarak isimlendirilirler. Sat geri al, yapısal uyum paketleri, kurumsal krediler (sanayi, çevre, eğitim, sağlık, alt yapı yatırımları, enerji ve kaynak verimliliği, iş güvenliği, arge, inovasyon vb.), proje finansmanı, teminat mektubu, akreditif, dış finansman kredileri, program kredileri ve hibe paketleri kullandıkları finansman araçlarıdır.

¹⁴⁸ APAK Sudi, DEMİREL Engin, a.g.e. ss.16-60

1.2.1. Sat Geri Al Modeli “Sale and Lease Back”

Leasing kelimesi, İngilizce “lease” kiraya vermek, kiralamak fiilinden türetilmiştir.¹⁴⁹ Bir leasing¹⁵⁰ türü olan sat geri al modeli, finansal kiralama sözleşmesidir. İkinci Dünya Savaşı ile Avrupa’da yaygınlaşan modelin kökeni ABD’dir. Tarihsel süreçte ilk olarak tarım araçlarının Finikeliler de kiralama metodu ile ihtiyaç sahiplerinin kullanımına sunulduğu görülmektedir. “Kullanım mülkiyeti” fikrini 18. yy. da Adam Smith’in önerisi ile ortaya çıkan ve günümüzde nerede ise tüm alanlarda kullanılan leasing sözleşmesi, Fransızca’ da “Credit-Bail”, Almanca’da “Leasinggeschäft” olarak geçmektedir. Sat ve geri kirala sözleşmesi, leasingin bir türüdür ve finansal zorluklar içerisinde bulunan işletmelerin, sermaye elde etmek için kendilerine ait olan bir mülkü finansal kiralama şirketine satış gerçekleştirerek ihtiyaç duyulan sermaye ye ulaşmalarıdır. Akabinde finansal kiralama şirketinden aynı mülkü kiracı statüsü ile kiralama yöntemi ile kiralayarak geri ödemelerini gerçekleştirmesidir. Geri ödeme süresi sona erdiğinde finansal kiralama şirketi mülkiyeti tekrar işletmeye devir etmektedir. Finansal kiralama, faktöring ve finansman şirketleri kanunu madde 18 birinci bendi; sözleşmenin ana hatlarını şu şekilde açıklar,

“Finansal kiralama sözleşmesi; kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir.”¹⁵¹

Finansal kiralama daha genel bir tanımlama ile, yatırım malı olarak tabir edilen; ofis binalarının, fabrikaların, imalat-iş ve inşaat makinalarının, deniz-hava ve kara taşıtlarının edinilmesinde finansman aracı olarak kullanılan uzun ve orta vadeli yatırım kredi modelidir. Orta ve uzun vadeli diğer yatırım modellerinden ayıran belirleyici özelliği; malın mülkiyetinin kiralama süresi sonuna kadar finansal kiralama şirketinde kalması ancak kiraya konu mal üzerindeki her türlü fayda ve riskin kiracıya ait olmasıdır.

¹⁴⁹ EREN Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s.457

¹⁵⁰ YILMAZ Ejder, “Leasing; yatırımların finansmanında ve üretim araçlarının karşılanmasında yararlanılan bir yöntem, finansal kiralama” Hukuk Sözlüğü, Seçkin Kitapevi, Ankara, 1986, s.432

¹⁵¹ 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu, Resmi Gazete Sayısı; 28496, Tarih, 13.12.2012

Sat geri al modelinde işleyiş şu şekilde gerçekleşir; işletme mülkiyetinde bulunan yatırım malı karşılığında sermaye tedariki sağlamak isteyen ancak aynı malın kullanımına ve mülkiyetini belli bir süre sonra tekrar edinmeyi talep eden işletme, bu koşullar ile bir finansal kiralama şirketine başvurur. Finansal kiralama şirketi, gerekli gördüğü incelemeleri (mali analiz, değerlendirme, istihbarat) gerçekleştirerek işletmeye bir teklifte bulunur. Anlaşma sağlanır ise, işletme ile finansal kiralama şirketi arasında sat geri al sözleşmesi imzalanır. Mal bedeli işletmeye finansal kiralama şirketince ödenir, malın mülkiyeti süreli olarak finansal kiralama şirketine geçer, işletme malı kullanmaya devam eder, sözleşmede belirlenen kira olarak nitelenen taksitlerin ödemelerini gerçekleştirir. Sözleşme bitiminde önceden belirlemiş sembolik bedel (yaklaşık 100 TL) karşılığında malın mülkiyeti işletmeye devir edilir.¹⁵²

Sat geri al yönteminin özellikleri; %100 finansman sağlama metodudur, esnek ödeme planı (fon akışına paralel) yapısına sahiptir, faiz oranlarında ve para dalgalanmalarından etkilenmez, bilançoyu daha likit hale getirir, satış- kiralama ve geri satış işlemlerinde kdv istisnası uygulanır ve bu işlemler esnasında tapu da alım satım harcı yoktur.

“Sat Geri Al Modeli”ni bir örnek ile açıklamak gerekir ise;

X şirketinin, aktif tutarı 20.000,00 TL ve birikmiş amortismanı 10.000,00 TL olan taşınmaz malının (hotel) piyasa değeri 24.000,00 TL olarak değerlendirilmiştir. Sat geri al talebi ile başvurmuş olduğu finansal kiralama şirketi de inceleme sonunda aynı değere ulaşmıştır.

Finansal kiralama şirketi ekspertiz değerinin %90 ‘ı ile sat ve geri al sözleşmesi yapabileceğini belirtmiş ve taraflar anlaşma imzalamıştır.

Satış Tutarı: 21.600.000 TL (24.000.00 x %90)

Net defter değeri: 10.000.000 TL

Satış Kazancı: 11.600.000 TL

¹⁵² Finansal Kurumlar Birliği <https://www.fkb.org.tr> (12.10.2018)

Bu satış ile işletme bilançosuna 21.600,00 TL giriş sağlanmıştır. İşletme bu rakam ile, borçlarını ödeyebilir, yeni yatırımlara sermaye olarak kullanabilir ve aktifinde oluşan yeni giriş ile stok alımı yapabilir. Likiditenin kullanımında işletme tamamen özgürdür. Satış işlemi KDV'den istisna olduğu gibi 11.600,00 TL'lik satış kazancının tamamı kurumlar vergisinden istisnadır. 11.600,00 TL'lik satış kazancı beş yıl süre ile bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında tutulacaktır. Cari oran ve likidite oranlarında aktifte gerçekleşen iyileşme ile kredibilitesi artacaktır. Taşınmaz finansal kiralamaya devir olunurken ve işletmeye tekrar devri yapılırken her iki taraf tapu harcı ödemeyecektir. Şirketin sözleşme sonunda taşınmaz malı geri alarak, herhangi bir mülkiyet kaybına uğramadan dönemsel likidite problemini çözümlemiş olacaktır.

1.2.2. Proje Finansman Modeli

İşletmeler için genel finansman kaynakları vadeleri açısından uzun, orta ve kısa vadeli olarak tanımlanmaktadır. Sermaye maliyetleri üzerinde vade süresi uzadıkça artan bir maliyet yükü getirme eğiliminde bulunan finansman kaynakları, hacimleri büyüdükçe ve kullanılan kaynağın yönetiminde yaşanabilecek olumsuzlukların etkisi ile işletmelerin teminat altında bulunan varlıklarını kaybetme riskini de beraberinde taşımaktadırlar. Proje finansmanı modeli bu unsurlar ışığında daha önemli bir konuma gelmektedir. Genel bir tanımlama ile proje finansmanı; uzun vadeli olarak, sermaye yoğun ve büyük çaptaki projelerin finansmanıdır. Proje nakit akımlarına odaklı, bölümlere yaparak veya tümünden her bir işlem için özel paket programlardan oluşan bir yapıdadır. Kapsamı içerisinde finansal ürünlerin çeşitliliğini, sayısal teknikleri ve süreçleri barındırmaktadır.¹⁵³ En büyük farkı, önerilen projenin nakit akım tablosuna dayanmasıdır. Projeyi sunan proje sahiplerinin genel kredibiliteleri ikinci plandadır. Ana esas nakit akım tablolarına dayanması olmasının yanında, projenin başlangıcından faaliyete geçiş sürecine ihtiyaç duyulan finansmanın planlanması ve buna müteakibül sözleşmenin imzalanması gerekmektedir. Nakit akımı ile kaynak maliyetleri doğru orantıda planlanmalıdır.

¹⁵³ KOLBVE W. Robert, BEDER S. Tanya, MARSHALL M. Cara, Financial Engineering: The Evolution Of A Profession, Hoboken, NJ, USA: Wiley, 2011, s.3

Proje finansmanında, genel görünüş olarak proje finansmanını talep eden işletme ile proje finansmanını sağlayan kuruluş bulunmaktadır. Ancak proje finansmanında taraflar ikiden çoktur; taahhüt şirketleri, tedarikçiler, potansiyel müşteriler, sigorta şirketleri, sermayedarlar, bankalar vb. kuruluşlar proje konusu ile doğru orantılı olarak aslen proje finansmanında taraf konumundadırlar. Proje fikri ve bu fikrin hayata geçirilmesine yönelik planlama ve ihtiyaç duyulan finansman miktarının belirlenmesi ile başlayan süreç, kaynağın en uygun ve kâfi boyutta nereden sağlanabileceğinin araştırılması ile devam eder. Genel işleyiş; planlama, tasarım, tedarik, organizasyon, yönetim, operasyon ve başlangıç şeklinde devam eder. Finansmanı sağlayan her bir yatırım ve kalkınma bankası açısından belirli nüans farkları ile süreç hemen hemen aynı adımlarla ilerler. Standart bir aşamalar serisinden veya tek tip fonlama yönteminden proje finansman modelinde bahsetmek imkansızdır. Sektöre göre değişkenlik gösteren projelerin yanı sıra aynı sektör içerisinde de her bir proje birbirinden ayrı dinamikleri ile farklı ön hazırlıklara ve fonlama tipleri ile finanse edilir. İşletmeler, kaynak ihtiyaçlarını farklı modeldeki krediler ile temin etmek istediklerinde karşılığında teminat göstermek zorundadırlar ancak proje finansmanında teminat projedir yani projeye özgü varlıklardır. Finansmanın sağlandığı proje ana teminatı oluşturur. Proje finansmanı genel finansmandan ayıran bir diğer nokta ise kaynağın kullanım alanıdır. Genel finansmanda kaynağın kullanım alanı üzerinde kaynak kullandırmanın söz hakkı yok iken burada kaynağın sadece proje konusu dahilinde kullanılabilirliği söz konusudur.¹⁵⁴

Fizibilite raporları, ön hazırlık ve uygulamada daha önemli konumdadır çünkü; kullanılan kaynakların başarı oranları, süreç, nakit akım tablolarının başlangıç dönemi ve kaynak geri ödeme dönemlerinin hesaplanmasında ön görüş sağlamaktadırlar. Alternatif bir fonlama yöntemi olarak, tasarruf ve sermaye açığı bulunan gelişmemiş veya az gelişmiş ekonomi için yatırımların hayata geçirilmesinde çözüm olarak görülen proje finansmanının ortaya çıkışının atik çağlara dayandığını ileri süren görüşlerin bulunmaktadır.

¹⁵⁴ TÜRK ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ, “Proje Finansmanı Kapsamında Proje Bankacılığı ve Türkiye Üzerine Öneriler Araştırma Raporu 2013”, Stateji Rapor No: 49, www.tasam.org, ss.9-15

Bunun yanı sıra günümüzdeki uygulamaya en yakın yapılanma demiryolu inşaatlarının Amerika’da 1840 ve 1870 yıllarında hız kazanması ile ortaya çıkmıştır. Oklahoma ve Teksas’ta, petrol aramaları ve sondaj açma faaliyetlerinde 1930’lu yıllarda kullanılan fonlama yöntemi ile uzun dönemde geri ödeme ve garanti anlaşmaları şeklinde kullanılmıştır. Petrol araştırmalarında kullanımı Avrupa’da 1970’li yıllarda özellikle İngiltere ve Kuzey denizde finansman tekniği olarak yer almıştır. “Forties Field” adı ile geçen Kuzey Deniz projesi için 1970 yılında 945 milyon dolarlık fonlama Britanya Petrol’lerince yapılmış ve fon kaynağı olarak proje finansmanı kullanılmıştır. 1978 yılında “*Purpa*” olarak bilinen ve “*Public Utility Regulatory Act*” teşvik yasasının Amerikan Kongresi’nce enerji fiyatlarının sürekli yükselmesi sonucu çıkartılması ile uzun vadede enerji üretim hizmeti veren kurumlardan yerel otoritelerin enerji alımı yapması sağlanmıştır. Alım anlaşmaları proje finansmanında ek garanti oluşturmuş ve proje finansmanına eğilimi arttırmıştır. Enerji yatırımlarının finansmanı ile eş anlamalı olarak 1990’lı yıllara kadar kullanılan proje finansmanı, daha geniş alanlara yayılma imkânı bulmuştur.¹⁵⁵

Yerel yönetimlerin kaynak yetersizliği ve hizmet alanlarının genişliği çerçevesinde gerçekleştirmek istedikleri faaliyetlerine uzun vadeli fonlama ile çare aramalarının akabinde proje finansmanı uygulama alanı içerisine alt yapı “kanalizasyon, boru hatları”, arıtma tesisi, hizmet binaları, sosyal donatların inşası 1990 yıllarla girmiştir. “*Public Private Partnership, PPP*” Özel sektör ve kamu sektörünün işbiliği olarak şekillenen yeni yapılanma ile 1992 senesi ile alt yapı yatırımlarının finansmanına yönelim güçlenmiştir. Heatrow Havaalanı ulaşım alt yapısı için 320 milyon sterlinlik demir yolu projesi 1996 yılına kadar proje finansmanı ile fonlanan en büyük yatırımdır. Proje içeriğinde sadece ulaşım etmenlerini değil, bir hapisane, bir okul ve birkaç hastaneyi de kapsamaktadır. Başarı ile tamamlanan Heatrow Havaalanı proje finansmanının akabinde 1000 projenin daha önü açılmış ve komplike projelerin finansmanı sağlanmıştır. 1998’de asya finans krizi ve sanayileşme hamlelerinin artışı ile OECD ülkelerinde kullanımı yaygınlaşmıştır.¹⁵⁶

¹⁵⁵ ESTY BENJAMIN C., CHRISTOY L, Irina, “An Overview Of The Project Finance Market”, Harward Business School, Usa, 2002, s.4

¹⁵⁶ ESTY BENJAMIN C., CHRISTOY L, Irina, a.g.m., ss.5, 6

Proje finansmanı modelinin uygulanmasına yönelik örnekleme;

X belediyesi, bölgesindeki doğal kaynakları değerlendirerek hizmet sunmak istemektedir. Bölgede var olan termal su kaynaklarının analizi için üniversiteye başvuru yaparak termal suyun etkilerinin değerlendirilmesini ister. Üniversite yaptığı analizler sonucunda termal suyun romatizmal rahatsızlıklar üzerindeki etkilerine yönelik olarak bir rapor sunar. İlgili rapor ve kamu yararı gözetilerek, X belediyesi yetki alanı içerisinde bir termal oteli hizmete açma fikrine varır. Böylece hem belediye gelirleri için ek bir iştirak oluşturulacak hem de doğal kaynakların kullanımı gerçekleştirilecektir. İlgili belediyece hazırlanan ön fizibilite raporunda; projeye ilişkin yapılan ön hazırlık çalışmaları, “analiz raporları, mimari-statik- elektrik ve mekanik projeleri” ve beklenen tahmini nakit akım tabloları yer almaktadır.

Kamu ve özel sektör yatırımlarında proje finansmanı başvuru mercileri değişmektedir. Her bir yatırım ve kalkınma bankasının kuruluş ana sözleşmelerinde ve daha sonra alınan kararları ile değişikliğe uğrayabilen bir hizmet alanı vardır.

Türkiye Cumhuriyeti’ndeki belediyeler yatırımlarının finansmanı için öncelikle İller Bankası’na başvuru gerçekleştirirler. Genel düstur gereği ilk başvuru merkeze değil bağlı olunan şubelere olmaktadır. İller Bankası merkezi Ankara’da yer almasına rağmen ilk başvurular merkeze değil belediyenin bağlı bulunduğu bölge müdürlüğüne yapılmaktadır. İlgili kurumun prosedürleri gereği istenilen ilk başvuruya özgü belgelerin temin edilmesi ile başvuru aşaması tamamlanmış olur. Başvuru sürecinin tamamlanması ile, banka teşkilatındaki birimlerin incelemeleri başlar.

İkinci aşama olarak, proje finansman departmanı incelemeleri başlar; “yerel yönetimin iller bankası nezdindeki paylarını ödemiş olması, diğer kamu kurum ve kuruluşlara olan borçlanma durumu, ana teminat olarak kabul edilen su tahsilatlarının akımı, projenin nakit akım tabloları, inşası gerçekleştirilecek üst yapının ilgili kanun ve yönetmeliklere uygunluğu gibi” sonucunda projeye onay veya ret verilmektedir. Onay verilme sürecinde projenin sağlayacağı katkılarda göz önüne alınarak projenin %100’üne fon sağlanabileceği gibi yerel yönetiminin bilanço yeterliliği çerçevesinde %90’ı veya %80’i de finanse edilebilir.

1.2.3. Program Kredileri Modeli

Bir niyet veya bir programa yönelik çalışmalar ve gerçekleştirilen eylemleri ifade eden proje finansmanın, kesin hatlarla sınırlandırılmış ve bilanço açıklarının giderilmesine veya kalkınma amacıyla hazırlanmış eylemlerin finansmanı için uluslararası finans kuruluşları ve diğer ülke hükümetlerince, hükümetlere sağlanan finansman, kredi türüdür.¹⁵⁷

Kalkınma planları ana hattı oluşturmaktadır. Kalkınma planı içerisinde birden çok proje bileşeni bir arada bulunabildiği gibi, tek bir büyük proje de olabilmektedir. Proje kredileri ile kıyaslandığında, fonun kullanımında hükümetlerin serbest bırakılması yönünden daha avantajlı konumdadır. Tarafların ikisi de kamu kurumu niteliğinde ve hükümet şeklinde olduğunda bu modele, resmi kredi de denmektedir. Taraflardan biri gelişmiş diğeri gelişmekte olan statüsünde bulunmaktadır. Birinin elinde plase edilmek üzere fon fazlası var iken diğeri kaynaklara ulaşımında güçlük çektiği görülmektedir.

En büyük özelliği faiz oranının düşük olması ve finansmanın geri ödeme vadesinin uzunluğudur. %100 finansman yerine anlaşmalar ile program ve içeriğindeki projelerin finansında sadece belli bir oranda fonlama gerçekleştirilmektedir.

Taraflardan birisi özel diğeri kamu kurumu veya ikisi de özel kurum niteliğinde de olabilen program kredilerinde, finansmanı sağlayan kurumun niteliği belirleyici olmaktadır.

Dünya Bankası, Fransız Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma bankası, Japonya İş birliği Ajansı... özel statüde olan ve program kredisi sunan kurumlara örnektir. Program kredisi sunmalarının genel amacı, ikinci dünya savaşı sonrası yeniden yapılanma ile ortaya çıkan az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarına destek sağlamak, uluslararası ticareti desteklemek ve serbestleşmesine katkı sağlamak, likidite sorununun uluslararası düzeyde ortadan kaldırılmasına etki etmektir.

¹⁵⁷ Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr> (18.10.2018)

X finans kurumu, örneğin Dünya Bankası veya Japonya İş birliği Ajansı; belirli bir bölgedeki alt yapı aksaklıklarının giderilmesi ve toplumun daha iyi şartlar altında yaşamını sürdürmesine yönelik olarak içeriğinde bir veya birkaç etmenin bulunduğu program hazırlar. İlk aşama; finans kurumu tarafından veya bölgedeki yetkili mercilerce belirlenen eksikliklerin raporlanması ile başlar. Raporlama sonrası, çözüm niteliği de denilen finanse edilmek istenen niyet veya program olarak adlandırılan yapılanmaya ilişkin kriterler belirlenir. Öncelikle programın ana hatları oluşturulur. Kapsam alanı olan bölge, finansmanın tipi “kredi modeli, hibe şekilleri vb.”, içeriğindeki projeler, uygulama dönemi, başvuru yapabilecek kuruluşların hukuki statüler, ana faydalanıcıların özellikleri, desteklenecek bütçe kalemleri, başvuru tarihleri ve başvuru için istenilen belgeler gibi ana hatlar belirlenir.

Finansman tipi hibe olduğunda değerlendirme tipi iki aşamalıdır. Ön değerlemede ilk aşamada belirlenen başvuru esaslarına uygunluğa bakılırken, son değerlemede ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan unsurlar ele alınır. Program kredileri metodunda finansman şekli hibe, %100 uzun vadeli kredi veya belli bir oranda uzun vadeli kredi olabilmektedir.

Uzun vadeli finansmanda yurtdışı kaynaklı program kredilerini sağlayan kuruluşlar finansmanın büyüklüğü ve program içeriğine göre ilgili bölgedeki hükümetlerin hazinelerinin garantör olma şartını talep edebilmektedir. Dünya bankasının hazırlamış olduğu “*Belediye Hizmetleri Projesi I-II, Sürdürülebilir Şehirler Projesi I-II*” gibi. Belediyelerin alt yapı ve atık su arıtma tesislerinin geliştirilmesi programı açan bir finansman kurumuna başvurular direkt olarak yapılamayacaktır. İlgili program finans kurumu tarafından açılmış olsa dahi programın işleyişinde ilgili ülkenin yetkili mercii başvuru noktasıdır. İlgili merciinin ek kriter talep etme saklıdır. Nüfusu on binin altında veya on bin ila elli bin arasında olan belediyelerin başvurularının kabulü şartı eklenebilir. Sonrasında proje finansmanında olduğu gibi süreç işleyecektir.

1.2.4. Yapısal Uyum Kredileri Modeli

Belirli bir bölgedeki veya finansman kuruluşunun ana kuruluş sözleşmesi kapsamında hizmetlerini sunmayı taahhüt ettiği alan içerisinde yer alan ve farklı hükümetlerce yönetilen ülkeler arasında eşitsizliğin ortadan kaldırılması amacı güderek hazırlanmış olan faaliyetlerin fonlanması olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ve ekonomik eşitliği baz alan bir yapısı vardır. Farklı projeler kanalı ile kaynak aktarımı sağlayan metot, ana amacına yönelik olarak eşitsizliğin en aza indirgenmesine yönelik çalışmaları desteklemek üzere kullanılmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, girişimciliği arttırarak istihdam yaratma örnek olarak gösterilebilir.¹⁵⁸ Belirli bir coğrafi bölgede yaşamlarını sürdüren toplulukların sosyal ve ekonomik açıdan birbirlerine yakın standartlarda yaşamlarını idame ettirmelerine olanak sağlayacak her türlü eylem kapsamı içerisinde yer almaktadır.

Genel bakış ile program kredilerine benzer bir yapı içerisinde görünen yapısal uyum kredi metodu, belirli bir coğrafya ya ve o coğrafyanın dinamiklerini aynı doğrultuda yapılandırmaya yönelik olması bakımından ayrılmaktadır. Sosyal dengeye ekonomik denge kadar önem vermekte, bölgedeki hukuksal yapıdan eğitim yapısına kadar eşitlik ilkesine dayanan yapısal uyum kredileri oluşturulmaktadır. Orijinal adı “*structural adjustment loan, SAL*”, olan yapısal uyum kredileri; 1980’de Dünya Bankası tarafından ilk kez uygulanmaya başlatılmış ve geri ödeme süresi üç ile beş yıl arasında değişiklik gösteren, mikro ve makro iktisat programlarının, iktisadi dengeyi onarmak üzerine oluşturulan kalkınma politikaları ve yapısal konulara odaklanan, belirli zamanlarda ve etaplarla serbest bırakılan finansman modelidir.¹⁵⁹

Dış borç yükümlülüklerini Meksika’nın 1982 senesinde karşılayamayacağına dair açıklaması ve akabindeki iki yıl içerisinde dış borç yükümlülüklerini otuz ülkenin daha karşılayamayacağını ilan etmesi ile “*şirketler batır, ülkeler batmaz*” fikrinin tamamen çöküş süreci yaşanmıştır.

¹⁵⁸ KAVCIOĞLU Şahap, “Yurtdışı Kaynaklı Krediler ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri”, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, S.1, Cilt 21, 2013, ss.144-147

¹⁵⁹ TÜRK DİL KURUMU <http://www.tdk.gov.tr> (19.10.2018)

7,3 milyar dış kamu borcu ile 11 milyar dolarlık toplam borcu ile 1973 senesini kapatan Meksika dış kamu borcunu 55 milyar dolara 1982 yılında çıkartmıştır. “*Meksika krizi*” ile alacaklılar birliğinin örgütlenme gereksinimi doğmuş ve borçluların birlikte örgütlenme olanakları tamamen kapatılmıştır. Bu kriz, yeni bir modelin oluşturulmasına yol açmıştır. Model ile esnek ve sistemli olarak borç alacak ilişkisinin denetim altına alınması amaçlanmıştır.

Borçların koşullarını ve vadesini yeniden düzenleyerek net sermaye akışının sanayileşmiş ülkelerde aksamamasını Meksika akabinde Venezuela ve Filipinler ve diğer borçlular takımı öğrendi. “*Kemer sıkma*”, “*disiplin*” ve “*istikrar*” önerileri 1980-1985 aralığında sıkça gündeme gelen öneriler arasında yer alırken genel reçete olarak IMF’in istikrar programları klasikleşmiştir. 1985 yılında Seul’de gerçekleşen Dünya Bankası- IMF senelik toplantıda “*Baker Planı*” denilen ve Amerikan bakanı James Baker tarafından hazırlanan plan önerilmiştir. Plan; büyüme amacı içeren ve arz taraflı ekonomik politikaların izlenerek en çok borcu olan on beş ülkeye üç yıl içerisinde 29 milyar dolarlık ek bir kaynağın tahsis edilmesini içeren yapısal uyum politikalarını içermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin uzun süreçte artı bir değer üretme kapasitelerini artırıcı bir unsur olarak görülen kısa süreli istikrar programlarını tamamlayıcı unsur olarak yapısal uyum programları görüldü. Sonrasında Dünya Bankası, IDA ve IMF dönemler içerisinde farklı yapısal uyum kredileri hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

Yapısal uyum kredileri modelinde temel içerik restoranların her şey dahil menülerine benzemektedir. Develüasyon, kamu harcamalarının azaltılarak bütçe açıklarının kapatılması, piyasalarının tarafsızlaştırılması yoluyla fiyatlar üzerindeki kontrolün kaldırılması, gelirlerin azaltılmasıdır. “*Klasik*” olarak nitelenen uyum programlarının içeriği ise daha reformist; koruma duvarlarının kaldırılarak daha rekabetçi ve serbest ticari yaklaşım yapılanması oluşturulmasına dayanmaktadır.

Özelleştirme ve serbestleştirmenin hem bankacılık sektöründe hem de kamu iştiraklerinde uygulanması, eğitim ve sağlık sektöründe kamu üstünlüğünün kaldırılması böylece hazine yükünün azaltılması gibi ¹⁶⁰ kamuya yük olan diğer masraf kalemlerini ortadan kaldırma amaçlarını içermektedir. Yapısal uyum kredileri modelinde önemli olan hedeflenen sosyal ve ekonomik sonuçlara ulaşmaktır. Uzun dönemde halkların refahını öngörerek hazırlanan modelde öngörü altına düşen her bir hedef, kişi başına gelirin düşmesi gibi refah artışı beklentisi sonuçsuz kalacaktır.

1.2.5. Sendikasyon Kredileri Modeli

Benzer koşul ve hükümler çerçevesinde en az iki kredi temini sağlayan kuruluşun ortaklığında, tek bir bağlantı kullanarak, geniş hacimli fon ihtiyacın içerisindeki borçluya temin edilen fonlama yöntemidir. Oluşturulan konsorsiyum için tek tip ve ortak bir dokümantasyon sisteminin varlığının yanında ajan olarak adlandırılan üçüncü bağlantı noktasının olması modelin en belirgin özelliklerini oluşturmaktadır. Bağlantı noktası yönetici rolü ile ilişkiler arasındaki dengeyi sağlarken kredi riski paylaşılan bir yapılanmadır. Diğer modellerden farkı, fonlama için oluşturulan iş birliği ve bu iş birliğinin her bir elemanının sadece katılım oranında yükümlülükleri gerçekleştirmeyi taahhüt ederek sorumluluklarının da aynı oranla sabitlenebilmesidir. İşbirliğini oluşturanlardan biri yükümlülüklerini yerine getirmezse diğeri veya diğerleri kendilerinin dahil olmadığı herhangi bir yükümlülükten sorumlu tutulamazlar. Alacaklılar kulübü içerisinde sendikasyon kredisi sağlayanlar öncelik taşırlar, teoride birinci derece alacaklı konumdadırlar ve ilk ödemeler onlara yapılır. Var olan fonların daha etkin ve verimli kullanılması amacıyla Avrupa ve Amerika’da bulunan büyük hacimli bankalar, bu model ile gelişmekte olan ülkeleri fonlamakta ve kredi risklerini coğrafi ve sektör bazlı paylaştırmaktadırlar. ¹⁶¹

¹⁶⁰ ERDOĞDU Seyhan, “*Gelişmekte Olan Ülkelerde İstikrar Ve Yapısal Uyum Programları Ve Uluslararası Çalışma Standartları*”, Toplum Ve Hekim Dergisi, Cilt 9, Sayı 62 ,1994, Ankara, ss.44-46

¹⁶¹ ÇETİNTAŞ UMUT, “*Alternatif Fonlama Kaynağı Olarak Sendikasyon Kredileri ve Türk Bankacılık Sistemine Yönelik Bir Uygulama*” Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2008, ss.4, 5

İngiltere, Londra’da bulunan ticari bankaların 19 ve 20. Yüzyılın başlarında büyük hacimli kredi taleplerini karşılamak için oluşturdukları iş birlikleri ile günümüzdeki sendikasyon kredilerinin ana yapılanması oluşturulmuştur. Kurumsal müşterilere hizmet sunmak için ABD’deki bankaların II. Dünya Savaşı sürecinde orta vadeli olarak sunduğu ve savaş sonrası büyüme ile sabit yatırımların özendirilmesi amacıyla hazırlanan programlar çerçevesinde yatırımcıların fonlama ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik orta ve uzun vadeli sunulan bankacılık hizmeti olarak gelişmiştir. “*Kredi zorlaması*”, ismi ile literatüre 1960’ların sonu ve 1970’lerin başında, bankalara büyük hacimli kredilerin sunulması olanağı sağladığı ve farklı kalemler altında bankalarla katılımcılara komisyon sağladığı için geçmiştir. 1968’de Bankers Trust’ın 100 milyon ABD Doları olarak Avusturya için sağladığı kredi ilk Euro kredi olarak Avrupa piyasasında hayata geçmiştir. Ödemeler dengesi fonlaması için hükümetlere ve özel sektör dışındaki bankalara sunulan birinci sendikasyon kredisi ise 1970 yılında İtalyan I.M.I tarafından 200 milyon ABD dolar değerinde ve beş yıl vadelidir.¹⁶²

Sendikasyon kredilerinde diğer modellerde olduğu gibi bir alacaklı ve bir borçlu olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Alacaklı tarafı birden fazla alacaklı oluşturuyor olsa bile fona iştirakleri oranında farklı fonksiyonları yerine getirirler. Genel olarak görünüş şu şekildedir;¹⁶³

- Düzenleyici, Lider Yönetici (Arrangers / Lead Manager); Borçlu tarafından yetkilendirilen, fon talebinden bulunan hakkında bilgileri derleyen ve sendikasyon kredisi için alacaklılara davet ederek danışman gibi hizmet verendir.
- Yüklenici (Underwriter); Ana bankayı temsil eden bir terimdir. Kredi paketinin tamamını taahhüt altına alarak daha sonra diğer katılımcılara satışını gerçekleştirirler.
- Yönetici (Manager); Belirlenen minimum katılım miktarının akabinde en fazla katılımı gerçekleştiren fonlayandır.

¹⁶² PARASIZ İlker, YILDIRIM Kemal, Uluslararası Finansman Teori Ve Uygulama, Dışa Açık Makro Ekonomiye Giriş, 1. Baskı, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 1994, ss.376-381

¹⁶³ APAK Sudi, a.g.e. ss.75,76

- Yardımcı Yönetici (Co- Manager); Yöneticiden daha az fonlamaya katkı sağlayanlardan oluşur.
- Katılımcı (Participant); Ana kredi yüklenicisi tarafından tahaütün satışının yapıldığı bankalar grubudur ve pay oranları düşüktür.

Sendikasyon kredileri yapısal olarak diğer modellerden bazı temel farklılıklara sahiptir. Proje finansmanında olduğu gibi finansman konusu nettir ve fonlama finansman konusu dışında talep sahibi tarafından kullanılamaz. En önemli unsur finansman miktarıdır. Bir bankanın veya iki bankanın bir araya gelerek finanse edebileceği bir fonlamaya “*kulüp kredisi*” denilirken, meblağ büyüdükçe konsorsiyum oluşturularak sunulan finansman sendikasyon kredisi olarak anılır. Tek bir dokümantasyon oluşturulur, katılımcı sayısının miktarı dokümantasyonda artış gerektirmez ve içeriği yönetiminin nasıl yapılacağından karşılaşılabilecek sorunlara getirilebilecek çözümlere kadar vade süresini içerir.

Uzun ve orta vadeli olmak üzere vade sürelerine göre ikiye ayrılırlar. Her bir kredinin maliyet hesaplamaları kredi modeline göre yapılmaktadır, sendikasyon kredi modelinde kredinin borçluya maliyeti içeriğinde yönetim ücretini, taahhüt ücretini, aracı (acenta) ücretini de kapsamakta ve libor artı spread bulunmaktadır.¹⁶⁴ Maliyet kalemleri diğer modellere nazaran daha fazla olsa da getirisi borçlu yani talep sahibi açısından bir sendikasyon kredisi ile yatırımlarını finanse etmek ek itibar kazandırmaktadır. Bilinen finans kuruluşlarının yatırımcının finansmanı için bir araya gelmesi ve kendisini fonlamak istemesi, yatırımcının güvenilirliğinin bir işareti olduğu gibi akabindeki çalışmaları içinde referans niteliği taşımaktadır.¹⁶⁵ Sendikasyon kredisi modelini kullanarak finansman sağlayanlar sadece sanayi kuruluşları, girişimciler veya hükümetlerle sınırlı değildir. Bilinirliği arttırıcı yanı, güven olgusundaki artı değeri ile ticari bankalarda sendikasyon kredileri ile finansman sağlamaktadırlar.

¹⁶⁴ APAK Sudi, a.g.k. ss.71,72

¹⁶⁵ PARASIZ İlker, YILDIRIM Kemal, a.g.k, s.378

Irak Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasında 27.08.1973 tarihinde imza altına alınan “Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması”nın akabinde 15.08.1974’de İskenderun Körfezi’ne Irak ham petrolünün taşınması faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere “BOTAŞ” kurulmuştur.¹⁶⁶ Kuruluş faaliyeti ilk etapta petrol taşımacılığı ve boru hatları olarak belirlenen ve yeni kurulmuş bir yıllık bir işletme olarak beş yıl vadeli ve Libor artı 1,5 ana maliyeti ile ek masrafları ile 150 milyon dolarlık sendikasyon kredi modeli ile finanse edilerek, Türk finans tarihine ilk sendikasyon kredisi ile borçlanma örneği olarak geçmiştir.¹⁶⁷

2. VERİ ZARFLAMA ANALİZ MODELİ (Data Envelopment Analysis-DEA)

2.1. Veri Zarflama Analiz Modeli Teorik Yapısı

Planlanan ve amacı olan bir eylemin akabinde ulaşılan nitel veya nicel sonucu ifade eden performans teriminin tanımlanmasında literatürde farklı kullanımlar mevcuttur. Belirlenen bir zaman sonunda oluşan çıktı veya sonuç bize herhangi bir sistemin performans ölçütünü vermektedir. Genel tanımlama ile ulaşılan ölçüt bize ilk etapta amaçlanmış hedeflere ne derece ulaşılabildiğinin göstergesidir. Kapasite kullanma derecesi olarak denetlenmiş eyleme ulaşmada, tutumluluk, verimlilik ve etkinlik çerçevesinde kaynakların kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesidir. Burada parantez açarak etkinlik ve verimlilik kavramlarının tanımlanmasına yer verilmesi elzemdir. Literatürde eş anlamlı gibi kullanılan iki terim aslında performans ölçümlenmesinde farklılıkların ortaya konmasını sağlamaktadır.

Çıktı / Girdi → Verimlilik; Şeklinde ifade edilmekte iken, etkinlik şu şekilde ifade edilir; $(A. \text{Çıktı} / A. \text{Girdi}) - (B. \text{Çıktı} / B. \text{Girdi}) \dots = \rightarrow \text{Etkinlik}$

Burada A ve B’nin ortak özelliği aynı sektöre ait olmalarıdır. Verimlilik içerisinde doğrudan etkinliği “*Efficiency*” taşımakla birlikte dolaylı olarak da etkililiği “*Effectiveness*” barındırmaktadır.¹⁶⁸

¹⁶⁶ BOTAŞ “BORU HATLARI VE PETROL TAŞIMA A.Ş.” <https://www.botas.gov.tr/> (21.10.2018)

¹⁶⁷ APAK Sudi, a.g.e. s.88

¹⁶⁸ DİKMEN Cengiz, “Veri Zarflama Analizi ile Üniversitelerin Etkinliğinin Ölçülmesi”, Kocaeli Üniversitesi, İkt. ve İd. Bil.Fak. Dergisi, Yıl: 3-4, Sayı: 3-6, 2008, s.3

$$\text{Verimlilik} = \text{Etkinlik} + \text{Etkililik}$$

$$\text{Verimlilik} = (\text{Min. Girdi ile Max. Çıktı}) + \text{Amaca Ulaşım}$$

Hizmet, mal veya farklı neticelerle tanımlanmış çıktılarla, bu çıktıları üretmede kullanılmış girdilerin birbirleri ile ilişkilerini ifade eden verimlilik, en az girdi ile en çok çıktıya ulaşmayı ifade eder. Talep olunmuş olan etki ile ulaşılan etki arasındaki ilişki ile hedefe ulaşma derecesinin ifadesi ise etkinliktir. Oran analizi, parametrelili yöntemler ve parametresiz yöntemler adı altında üçe ayrılan performans ölçüm analizlerinin her biri ayrı öneme sahiptir. Oran analizi; en yaygın olan ve en basit yapılanmadaki analiz türüdür. Bir tek girdi ve bir tek çıktıdan oluşan yapısı ile bilgi ihtiyacı en az olanıdır. Finansal tablolar analizinde kullanılan rasyo analiz olarak da isimlendiren analiz türü karlılık, faaliyet, likidite gibi belirli bir dönem içerisindeki eylemlerin yorumlanması için kullanılmaktadır.

Parametrik yöntemler ile gerçekleştirilen etkinlik ölçümünde ise üretim fonksiyonlarının analitik bir yapısı olduğu varsayılarak fonksiyonun parametrelerinin belirlenmesi amaçlanır. Regresyon tekniklerinin kullanımı ile gerçekleştirilen tahminlerde farklı adette girdiler ile tek bir çıktının ilişkilendirilmesi ile performans ölçümü yapılır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında var olan neden sonuç ilişkisindeki nedensellik yapısının belirlenmesine yarayan bir yöntemdir. Parametrik olmayan yöntemler parametrik yöntemlere alternatif olarak, matematiksel programlama tipini çözüm metodu olarak ortaya çıkmıştır. Daha esnek, birden fazla girdi ile birden fazla çıktı eylemlerde kullanılmak üzere uygun bir yapı içerisindedir.

“*Data Envelopment Analysis- DEA*”, veri zarflama analizi; parametrik olmayan bir yöntemdir. Bir başka ifade ile nonparametrik bir yöntem olan “DEA”, benzer çıktılara ulaşmada benzer girdileri kullanan karar verme birimlerinin etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılır. Sürece bağlı olarak “çıkıya yönelik” (output oriented) veya “girdiye yönelik” (input oriented) şeklinde oluşturulabilir.¹⁶⁹

¹⁶⁹ YÜCEL İ. Leyla, Veri Zarflama Analizi, Der Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2017, ss.1- 9

Carnegie Mellon Üniversitesi'nde doktora sürecindeki Edwardo Rhodes'un tez çalışması süreci, veri zarflama analizinin ortaya çıkışının ilk adımlarıdır. 1957 yılında Farrell'in bir girdi/bir çıktı teknik etkinlik ölçümlemesinin, W.W. Cooper, Rhodes ve Charnes tarafından birden çok girdi/birden çok çıktı göreceli etkinlik ölçümü şeklinde genişletilmesi ile oluşmuştur.

2.2. Veri Zarflama Analiz Modeli Matematiksel Yapısı

Karar verme birimlerinin göreceli etkinliklerinin karşılaştırılmasında uygulanmakta olan veri zarflama analizi, doğrusal temelli parametrik olmayan bir yöntem türüdür. Etkinlik ve verimlilik analizlerinin uygulanmasında yönetim aracı olan DEA, çözüme yönelik geniş olanakları ile birçok faktörlü bir verimlilik ölçüm modeli olarak göreceli etkenliği ölçmeye yarar.

$$\text{Etkinlik} = \text{Ağırlıklandırılmış Çıktı} / \text{Ağırlıklandırılmış Girdi}$$

Şeklinde tanımlanan etkinlik skoru ile DEA'nın uygulama alanı içerisine, finans, hizmet ve üretim sektörlerinin yanı sıra rekabet koşulları taşıyan tüm üniteler girmektedir.¹⁷⁰

CCR (Charnes- Cooper- Rhodes) yöntemi, BCC (Banker- Charnes- Cooper) yöntemi ve toplamsal yöntem olmak üzere veri zarflama analizinde üç yöntem ana olarak kullanılmaktadır. “CCR dayanağı, ölçeğe göre sabit getiri varsayımdır. Eğer j . karar biriminin etkinliği h_j ise amaç bu değer in maksimizasyonu olmalıdır.

Bu durumda girdi odaklılık varsayımı çerçevesinde amaç fonksiyonunun ifadesi şu

$$Enbh_j = \frac{\sum_{r=1}^n u_r y_r}{\sum_{i=1}^m v_i x_i}$$

şekilde olacaktır;”

¹⁷⁰ GÜLCÜ Aslan, COŞKUN Akın, YEŞİLYURT Cavit, COŞKUN Sibel, ESENLER Timur, “Cumhuriyet Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi' nin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Göreceli Etkinlik Analizi”, Cumhuriyet Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Der. Cilt 5, Sayı 2, 2004 s.90-95

$$\begin{aligned} \frac{\sum_{r=1}^n u_r y_r}{\sum_{i=1}^m v_i x_i} &\leq 1 \\ u_r &\geq 0 \\ v_i &\geq 0 \end{aligned}$$

“Kısıtlar ise; bu şekilde gösterilir.”

“Doğrusal programlamaya göre kesirli programlama setlerinin çözümleri güçtür. Kesirli programlama formüllerinin gösterimi girdi odaklı durumlar için şu şekildedir;”

$$\begin{aligned} Enbh_j &= \sum_{r=1}^n u_r y_r & \sum_{i=1}^m v_i x_i &= 1 \\ \sum_{r=1}^n u_r y_r - \sum_{i=1}^m v_i x_i &\geq 0 \\ u_r, v_i &\geq 0 \end{aligned}$$

Kesirli programlama formüllerinin gösterimi çıktı odaklı durumlar için ise şu şekildedir;”

$$\begin{aligned} Enkg_j &= \sum_{i=1}^m v_i x_i & \sum_{r=1}^n u_r y_r &= 1 \\ -\sum_{r=1}^n u_r y_r + \sum_{i=1}^m v_i x_i &\geq 0 \\ u_r, v_i &\geq 0 \end{aligned}$$

CCR yöntemi kullanılarak karar noktalarının etkinliğine karar verilmek istendiğinde yukarıda belirtilen modeli tüm karar noktaları için uygulanmalıdır. Karar noktaları için çözümleme yapıldığında toplam etkinlik ölçütüne ulaşılacaktır. Karar noktaları için etkinliği bu ölçütlerin 1’e eşit olması, etkinsizliğini ise 1’den küçük olmaları gösterir.¹⁷¹

¹⁷¹ YÜCEL İ. Leyla, a.g.k ss.21-23

Formüllerde harfler ile ifade edilen tanımlamalar şunlardır;

$j= 0,1,...n$

$r= 1,2,...s$

$i= 1,2,...m$

j : karar birimleri

r : çıktıları

i : girdiler

s^- : girdi fazlalığını işaret eden aylak değişken

s^+ : çıktı eksikliğini işaret eden aylak değişken

BCC yöntemi ise CCR modelinde var olan varsayımlar üzerinde gerçekleştirilen değişiklikler ile elde edilmiş bir modeldir. Model ile ölçeğe göre getiri tipinin belirlenmesi tüm karar birimleri için yapılabilmektedir. Sınırı CCR sınırının altındadır. BCC etkinlik skoru, CCR etkinlik skorundan büyük veya ona eşit olacaktır.

“İki model arasında var olan tek fark, ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında her bir karar birimi için çözülecek doğrusal program sonucu elde edilecek λ (etkin olmayan bir karar noktası için etkin olası girdi çıktı bileşimi oluşturmak için gereken bilgiyi sağlayan değer) değerlerinin toplamının 1’e eşit olmasıdır.

“BCC yönetimi modeli $Enk\Theta_k$ amaç fonksiyonu ile $\sum_{j=1}^N y_{rj} \lambda_{jk} \geq y_{rk}$ bu şekildedir.”

“Kısıtlar ise; $\Theta_k x_{ik} - \sum_{j=1}^N x_{ij} \lambda_{jk} \geq 0$ $\sum_{j=1}^N \lambda_j = 1$ bu şekilde gösterilir.”

Karar verme birimleri;

Etkinlik skoru=1 ise etken,

Etkinlik skoru<1 is etken değildir.

Toplamsal yöntem ise; BCC ve CCR modellerinde yer alan iki tür odaklanmayı da bir arada değerlendirilmesidir. “*Girdi fazlası s^+ ve çıktı eksikliği s^- eş zamanlı ele alınıp etkinlik sınırı üzerinde karar birimine en uzaktaki noktaya ulaşılması amaçlanmaktadır.*”

$$\text{Etkinsizlik} = 1 - \text{Etkinlik}$$

Aylak değişken değerleri karar birimlerinin etkin olma veya olmama durumlarını gösteren sonuç sergiler. Bunun dışında bir etkinlik skor değerine ulaşamaz. Aylak değişken değerleri = 0 olduğu durumlarda etkinlik vardır.

2.3. Veri Zarflama Analiz Modeli Temel Özellikleri

“*Data Envelopment Analysis- DEA*”nın temel özellikleri şu şekildedir; Etkin bir araçtır. Çok sayıda girdi ve çıktıyı işleme yeteneğine haizdir. Fonksiyonel forma gereksinim duymadan girdi ve çıktıları ilişkilendirebilir. Tam etkinliğe haiz olarak nitelen karar birimleri ile etkinlikleri hesaplananlar arasında kıyaslama yapar.

Farklı birimlere sahip olan girdi ve çıktılar için dönüşüm yapmaya gerek duyulmadan ve türlü varsayımlara ihtiyaç duyulmadan aynı şekilde ölçülebilir. Ölçüm hatalarına karşı hassastır. Statik bir analiz türü olarak kesit analizini karar noktası verileri içerisinde gerçekleştirir. Uygulamada takip edilmesi gereken adımlar zincirinden oluşur. “*Karar noktalarının seçimi, girdi ve çıktı faktörlerinin seçimi, modelin seçimi, sonuçların yorumlanması*”¹⁷²

Veri zarflama analizi uygulamasının dört önemli adımı vardır. Bu adımlar öncelikle karar verme birimlerinin seçimi ile başlar. Değişkenlerin girdi ve çıktı olarak belirlenmesi, analiz aşaması ve analiz sonuçlarının yorumlanması, takip eden bölümleridir. Gerçekleştirilen karşılaştırmanın anlamlı olması için, karar verme birimlerinin tanımlanması önem taşımaktadır.

¹⁷² GÜLCÜ Aslan, COŞKUN Akın, YEŞİLYURT Cavit, COŞKUN Sibel, ESENLER Timur, a.g.m. ss.96, 97

Homojen bir yapı ve aynı girdi kullanımı ile aynı çıktıyı üreten fonksiyon içermesinin yanında girdi sayısı ve çıktı sayısının minimum iki katı ve girdi çıktı toplamının bir fazlası şeklinde olmalıdır.¹⁷³ Girdi ve çıktı faktörlerinin seçimi de karar verme birimlerinin seçimi kadar önem taşımaktadır. Faktörler yani değişkenlerin kaç adet olacağı ve en fazla fayda sağlayacakların belirlenmesi elzemdir. Girdi ve çıktı faktörlerinin sayılarında oluşacak artışlar, etkinlik skoruna ulaşmak için karar verme birimlerinde de artışa neden olacaktır. Karar verme birimlerinin değişkenliği üzerinde etkisi olan tüm faktörlerin seçilmiş olması önemlidir. Çıktı değişkenlerini belirlemek girdi değişkenlerini belirlemeye nazaran daha karmaşıktır.¹⁷⁴

2.4. Veri Zarflama Analiz Modeli Literatür Taraması

M. J. Farrell tarafından 1957 yılında kaleme alınan “*The Measurement of Productive Efficiency*” isimli makale ile temeli atılan etkinlik ölçümü çalışmasına 1967 yılında Boles, lineer programlama ile etkinlik ölçümünün hesaplanmasına katkı sağlamıştır. 1978 yılında ise Charnes, Cooper ve Rhodes’un etkinlik ölçümlerine yeni bir model getirerek ve bu yeni modele isimlerinin baş harflerinden oluşan CCR ismini vererek “*Measuring the Efficiency of Decision Making Units*” adı altında yazdıkları makale 1978-99 yılları arasında 700 özgün eser tarafından atıf alınarak popüler hale gelmiştir.¹⁷⁵ Veri Zarflama Analizine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların bazıları şunlardır; “*Okul ve Eğitim Programlarının VZA ile Verimlilik Araştırması*” 1981, (Charnes, Cooper, Rhodes), “*Banka Şubelerinin VZA ile Etkinlik İncelemesi*” 1985, (Sherman ve Gold), “*Hisse Senedi Değerlendirmesinde VZA*”, 1986 (Divine), “*Ülkelerin Makro Ekonomik Değerlerinin Etkinliğinin VZA İle Ölçülmesi*”, 1995 (Lovell, Rastor ve Turner), “*Borsada İşlem Gören Şirketlerde VZA İle Etkinlik Araştırması*”, 2000 (Ulucan), “*Morningstar Inc.’nin Raporlarına Dayalı Olarak Çeşitli Fon Türlerinin Görelî Etkinliklerinin VZA İle Değerlendirmesi*”, 2003 (Sengupta).

¹⁷³ EROĞLU Ergün, LORCU Fatma, “*Veri Zarflama Analitik Hiyerarşi Prosesi (VZAHP) ile Sayısal Karar Verme*”, İ.Ü. İş. Fak. Dergisi, Sayı 2, Cilt 36, İstanbul, 2007, s. 35

¹⁷⁴ BAYSAL M. Emin, ALÇILAR Bahriye, ÇERÇİOĞLU Hakan, TOKLU Bilal, “*Türkiye’deki Devlet Üniversitelerinin 2004 Yılı Performanslarının, Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Belirlenip Buna Göre 2005 Yılı Bütçe Tahsislerinin Yapılması*”, Sakarya Üni. Fen Bil. Ens. Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2005 s. 69

¹⁷⁵ YÜCEL İ. Leyla, a.g.k ss.8,9

2.5. Seçilmiş 5 Yatırım ve Kalkınma Bankasının Finansman Modellerinin, Veri Zarflama Analiz Modeli ile Görelî Etkinliklerinin Karşılaştırması

Araştırmanın amacı; Türkiye’de faaliyet göstermekte olan seçilmiş uluslararası yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modellerinin etkinliklerini ölçmek ve göreceli etkinlik oranlarının analizini gerçekleştirmektir. Küreselleşme ile yaygınlaşan ticari, ekonomik ve mali ilişkiler bütünlüğü ile ülkeler arasında sıkı ilişki ağıları örülmüştür. Uluslararası statüde bulunan mali kuruluşlar, ülkeler arasındaki finansal güçleri bir araya getirme ve sorunlara çözüm üretme yetkinliği ile ekonomi sahnesinde yer alarak, etkinlik alanlarını her geçen gün arttırmıştır. Kalkınma isteği, yatırım ve yatırımcı eksiklikleri, ülkelerin ekonomik sorunları arasında birinci sırada gelmektedir.

Kalkınma planları; dönemsel, bölgesel ve siyasi konjonktürlerin izlerini taşırlar. Ülkeler, iç ve dış kaynakları koordinasyonlu, dengeli kullanım ile sürdürülebilir kalkınma gerçekleştirebilirler. Kalkınma planlarında birincil amaç milli gelirin istikrarlı büyümesi ve yükseltilmesidir.

Sadece sınai değil yapısal değişimi de ifade eden sanayileşme, ekonomik ve toplumsal gelişme göstergesi olarak ikincil amaçtır. Yatırımların finansmanı, kamu ve özel sektör yatırımlarının teşvikinde ve hayata geçiş süreçlerinde, yeni kurulan devletlerde daha özenle seçilmektedir. Kıt ulusal kaynaklar ve güç koşullar altında devlet eli ile iktisadi gelişme sağlama çabaları içerisinde yatırım ve kalkınma bankaları ayrı bir öneme sahiptir. Ekonomik büyümeye etkilerinden dolayı yatırım ve kalkınma bankalarının kullandıkları finansman modellerinin etkisizlikleri durumunda reel sektöründe uğrayacağı zararlar da göz önüne alınarak araştırmanın önemi artmaktadır.

Araştırmanın sınırları ve kapsamı; Türkiye’de 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında faaliyette bulunan, uluslararası seçilmiş yatırım ve kalkınma bankalarıdır. Seçim yapılırken, mali verilere ulaşılabilirlik birinci sıraya alınmıştır. Türkiye’de faaliyette bulunan; Uluslararası Finans Birliği (IFC), Societe de Promotion et de Participation pour la Cooperation Economique (Proparco), Dünya Bankası (WB), Hollanda Kalkınma Bankası (FMO), Avrupa Yatırım Bankası’nı (EIB) kapsamaktadır.

Farklı yıllara ait dizin seçiminin amacı, performans ve etkinlik ölçümlerini yapabilmek içindir. Bu sayede farklı dönemlere ait karşılaştırma imkanı sağlanmış ve dinamik bir çözümleme mümkün olmuştur. Yatırım ve kalkınma bankalarının verileri ilgili bankaların faaliyet raporlarından yıl bazlı hazırlanmıştır. Çalışmada analizler veri zarflama analiz bilgisayar programı DEA Solver ile gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada karar verme birimlerine yönelik seçim yapılmıştır. İkinci aşamada veri zarflama analizinde kullanılacak değişkenler ve sayıları belirlenmiştir.

Üçüncü aşamada değişkenler analiz edilmiştir. Son aşamada ise analiz sonuçları yorumlanarak çalışma tamamlanmıştır. Karar verme birimlerinin etkinlik oranlarının ölçülebilmesi, verimli olan karar verme birimlerinin girdi çıktı hedeflerinin belirlenebilir olması, karar verme birimlerinde farklı ölçekli olanlar arasında analizlerin yapılabilirliği, bireylerin veri zarflama analizinde kontrol edilmeyen faktörler içermesi ile göreceli performans ölçümüne olanak tanınması ve adil ölçüm yapılabilirliğinden bu yöntem seçilmiştir. Bu özelliklerinin yanında veri zarflama modelinin seçiminde göz önüne alınan en önemli unsur, etkinlik sınırı bulmayı sağlayan bir model olması ve anlamlı ve geçerli bir yöntem olması dikkate alınmıştır.

Analizde kullanılan karar verme birimleri ve girdi çıktı setleri;

Tablo. 7. Karar Verme Birimleri

1	Y1	PROPARCO
2	Y2	Uluslararası Finans Kurumu
3	Y3	Hollanda Kalkınma Bankası
4	Y4	Dünya Bankası
5	Y5	Avrupa Yatırım Bankası

Kaynak: Araştırma için tarafımca hazırlanmıştır.

Tablo. 8. Girdi Çıktı Seti 1

Girdi	Varlıklar	Öz Sermaye
Çıktı	Toplam Krediler	Net Müşteri Sayısı

Kaynak: Araştırma için tarafımca hazırlanmıştır.

Tablo. 9. Girdi Çıktı Seti 2

Girdi	Varlıklar	Öz Sermaye
Çıktı	Program Finansman Kredileri	Net Müşteri Sayısı

Kaynak: Araştırma için tarafımca hazırlanmıştır.

Tablo. 10. Girdi Çıktı Seti 3

Girdi	Varlıklar	Öz Sermaye
Çıktı	Proje Finansman Kredileri	Net Müşteri Sayısı

Kaynak: Araştırma için tarafımca hazırlanmıştır.

Çalışmada üç farklı girdi çıktı seti kullanılarak, karar verme birimleri arasında elde edilen sonuçlar doğrultusunda karşılaştırma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yer alan; Dünya Bankasının alt kurumu olan International Finance Cooperation, IFC, Türkiye’de ilk kez 22.05.2000 tarihinde Işıklar Holding’e yönelik finansman gerçekleştirmiştir. 22.05.2000 tarihinden günümüze değin 155 adet Türkiye Cumhuriyet’i içerisinde faaliyetlerini sürdüren işletmeye finansman sağlamıştır. 155 işletmenin sektörel dağılım kategorilerini; finansal kurumlar, üretim, fon, sağlık ve eğitim, turizm perakende ve sınai, alt yapı, telekomünikasyon ve tarım sanayi ve ormancılık oluşturmaktadır. Türkiye’de; 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında aralıksız olarak faaliyette bulunan IFC tarafından fon talep edenlere sunulan finansman listesi tablo 11 da detaylandırılmıştır.

Tablo.11. IFC Türkiye 2011-2017 Krediler Listesi

İsim	Sektör	Onay Tarihi	Toplam IFC Yatırımı, US\$
DCM Yeşil Mortgage DPR	Finansal Kurum	12/20/2017	105.000.000,00
TSKB Sürdürülebilir İklim	Finansal Kurum	12.07.2017	75.000.000,00
DCM Akbank CBond	Finansal Kurum	08.04.2017	150.000.000,00
Nobel Ilac Sanayi ve Ticaret A.S.	Sağlık ve Eğitim	07/27/2017	25.000.000,00
Tupras	Üretim	07.10.2017	100.000.000,00
DCM-YKB Covered Bond	Finansal Kurum	06.09.2017	150.000.000,00
FinansL EE III	Finansal Kurum	12/21/2016	50.000.000,00
Odeabank Yeşil Mortgage	Finansal Kurum	12.01.2016	44.500.000,00
Martur	Üretim	11/29/2016	32.860.000,00
DCM Seker CB 2	Finansal Kurum	11/17/2016	60.000.000,00
Elazığ Sağlık	Sağlık ve Eğitim	11/16/2016	87.640.000,00
Akdeniz CP II	Fon	08/23/2016	16.670.000,00
Akbank DPR 2	Finansal Kurum	08.04.2016	440.000.000,00
Ronesans Holding A.S.	Turizm, Perakende ve Sınai	06.09.2016	215.000.000,00
Odeabank Varlık	Tarım Sanayi ve Orm.	06.07.2016	75.000.000,00
Assan Alüminyum	Üretim	05/31/2016	56.990.000,00
Karaca Hydro	Altyapı	05/27/2016	47.000.000,00
Akfen Enerji	Altyapı	05/18/2016	100.000.000,00
AkCez II	Altyapı	05.03.2016	105.680.000,00
Revo Sermaye Fonu I B.V.	Fon	03/30/2016	8.000.000,00
HKA	Altyapı	03.07.2016	70.000.000,00
MMI Metro Hattu	Altyapı	02.08.2016	65.490.000,00
CPLF-Modern Karto	Tarım Sanayi ve Orm.	11.05.2015	125.000.000,00
Burgan Türkiye SL>FP	Finansal Kurum	10.02.2015	90.000.000,00
TSKB Akıllı İklim	Finansal Kurum	08/26/2015	75.000.000,00
Finansbank DPR 2	Finansal Kurum	08.07.2015	100.000.000,00
UNIT Varlık	Altyapı	06/25/2015	142.500.000,00
Izsu Kanalizasyon	Altyapı	06/15/2015	16.440.000,00
Trakya Cam VIII	Üretim	06.11.2015	40.000.000,00
Fibabanka Varlık	Finansal Kurum	06.10.2015	100.000.000,00

Seker MSME	Finansal Kurum	05/27/2015	50.000.000,00
Taxim Sermaye	Fon	05/27/2015	20.150.000,00
ATF I	Fon	05/18/2015	40.000.000,00
Mercury	Turizm, Perakende ve Sınai	05/18/2015	20.000.000,00
FinansL EE II	Finansal Kurum	04.07.2015	40.000.000,00
Iyzico	Finansal Kurum	03.02.2015	3.000.000,00
Etlik Sağlık	Sağlık ve Eğitim	02.04.2015	88.020.000,00
Zenium	Tele., Medya ve Teknoloji	01/21/2015	60.000.000,00
Izmir Lokomotif	Altyapı	12/16/2014	24.950.000,00
Kayseri Sağlık	Sağlık ve Eğitim	12.05.2014	45.660.000,00
Gama Enerji	Altyapı	11/20/2014	170.000.000,00
ACWA Kirikkale	Altyapı	11.11.2014	125.000.000,00
Adana Sağlık	Sağlık ve Eğitim	09/18/2014	48.660.000,00
Soda Sanayii	Üretim	08.08.2014	25.000.000,00
YKL Sürdürülebilir	Finansal Kurum	08.07.2014	64.000.000,00
RC Ronesans Insaat Taahhut A.S.	Turizm, Perakende ve Sınai	06.09.2014	70.000.000,00
Recordati Ilac	Sağlık ve Eğitim	06.06.2014	34.030.000,00
Transatlantic	Petrol, Gaz ve Madencilik	05.01.2014	60.000.000,00
Abank EE	Finansal Kurum	02/27/2014	50.000.000,00
Izmir tramway	Altyapı	02/19/2014	74.520.000,00
Tiryaki II	Tarım Sanayi ve Orm.	12/26/2013	40.000.000,00
Cimko Cement II	Üretim	12/17/2013	40.000.000,00
Chipita Turkey	Tarım Sanayi ve Orm.	12.02.2013	14.630.000,00
Astra Dorms	Sağlık ve Eğitim	11/27/2013	10.270.000,00
OzU II	Sağlık ve Eğitim	11.06.2013	25.000.000,00
Logo	Tele., Medya ve Teknoloji	10.01.2013	12.510.000,00
Seker Sub	Finansal Kurum	09/19/2013	50.000.000,00
Odea Bank SME	Finansal Kurum	09/18/2013	50.000.000,00
Mersin Limanı	Altyapı	07.08.2013	75.000.000,00
Fiba Alt Kredi	Finansal Kurum	06/26/2013	40.000.000,00
Asyalımanı	Altyapı	06.03.2013	75.000.000,00
TSKB Pol. Abatem	Finansal Kurum	05.02.2013	75.000.000,00
Sisecam Bond	Üretim	05.01.2013	75.000.000,00
Izsu Atıksu	Altyapı	04/26/2013	35.890.000,00
Denizbank Menkul Kıymet	Finansal Kurum	04/24/2013	69.020.000,00
Is Leasing EE/RE	Finansal Kurum	04.01.2013	35.000.000,00
Earlybird Yatırım Sermayesi	Üretim	03/26/2013	25.000.000,00
Plato	Sağlık ve Eğitim	03/18/2013	6.000.000,00
Finansbank DPR	Finansal Kurum	11/14/2012	75.000.000,00
Izmir Belediyesi	Finansal Kurum	11.06.2012	58.530.000,00
OzU	Sağlık ve Eğitim	07.09.2012	42.500.000,00
Superfilm	Finansal Kurum	06/13/2012	45.000.000,00
KKagit	Tarım Sanayi ve Orm.	06.11.2012	50.000.000,00
MNT	Sağlık ve Eğitim	06.01.2012	30.000.000,00
Tiryaki	Finansal Kurum	05/30/2012	30.000.000,00
Mediterra CP	Altyapı	04/19/2012	20.000.000,00
Fibabanka Kadınlar	Turizm, Perakende ve Sınai	04/16/2012	30.000.000,00
TSKB Sürdürülebilir	Turizm, Perakende ve Sınai	01/30/2012	75.000.000,00
ABank-Kadınlar	Turizm, Perakende ve Sınai	10/13/2011	25.000.000,00
YKB DPR	Altyapı	08.05.2011	75.000.000,00
Seker SME Menkul Kıymet	Finansal Kurum	05/25/2011	25.000.000,00
Denizbank A.S. Tarım DPR	Turizm, Perakende ve Sınai	04/21/2011	71.040.000,00
Tamek	Altyapı	03/30/2011	15.620.000,00
UHG - ADM	Altyapı	03.09.2011	25.000.000,00

Kaynak: Word Bank Group IFC Project Information Portal üzerinden alınan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır www.ifc.org

Çalışmada yer alan; Dünya Bankası “WB”, Türkiye’de ilk kez 07.07.1950 tarihinde “Port Project” Liman Projesi finansmanını gerçekleştirmiştir. 07.07.1950 tarihinden günümüze değin 250 adet Türkiye Cumhuriyet’i içerisinde faaliyetlerini sürdüren işletmeye finansman sağlamıştır. Gerçekleştirilen 250 finansmanın sektörel dağılım kategorilerini; alt yapı, finansal kurumlar, enerji, tarım, gıda, üretim ve sağlık, eğitim, tarım... oluşturmaktadır. Türkiye’de; 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında aralıksız olarak faaliyette bulunan WB tarafından fon talep edenlere sunulan finansman listesi tablo 12’ de detaylandırılmıştır.

Tablo.12.WB Türkiye 2000-2018 Krediler Listesi

İsim	Tarih	Miktar (Milyon \$)
Türk İşletmelerinde Suriyeli Çalıştırma Projesi	8.12.2017	\$48,18
Turkey- Esneklik,İçerme veBüyüme DPF	29.8.2017	\$400,00
Eğitim Alt yapısında Esneklik (EU Bölümü SuTP)	8.2.2017	\$157,78
Sürdürülebilir Şehirler	20.12.2016	\$132,77
Türkiye Jeotermal Kalkınma Projesi	1.11.2016	\$250,00
Uzun Dönem Finansman İhracı	18.7.2016	\$300,00
Micro, Küçük ve Orta ölçekli işletmelerin Tedarik Zinciri Finansmanı	22.12.2015	\$200,00
Yenilenebilir Enerji Teknik Asistanlığı Projesi	14.12.2015	\$1,00
Turkey: Toplum Finansmanı Reformu Projesi	20.11.2015	\$0,78
Arazi Kayıt ve Kadastro Modernizasyonu AF	15.10.2015	\$90,59
Sağlık Sisteminin Güçlendirilmesi ve Desteklenmesi Projesi	21.9.2015	\$134,30
EU/IPA Enerji Teknik Asistanlığı ProgramI - 2 Proje	19.6.2015	\$12,98
Turkey Sürdürülebilir Paylaşılmış Büyüme DPL	24.7.2014	\$500,00
Finansmana Ulaşımında İnoviasyon	22.7.2014	\$250,00
Gaz Sektörü Kalkınması Ek Finansmanı	2.7.2014	\$400,00
EU/IPA Enerji Teknik Asistanlığı Projesi	30.5.2014	\$14,32
Yenilenebilir Enerji Bütünleşmesi	9.5.2014	\$300,00
PMR Türkiye	30.12.2013	\$3,35
TR SME için 3. Finansmana Erişim (SME III)	26.6.2013	\$300,00
Rekabet Edilebilir ve Tasarruf Kalkınma Politikası Kredisi	6.6.2013	\$800,00
TürkiyeSME Enerji Etkinliği Projesi	27.3.2013	\$201,00
TürkiyeSME Enerji Etkinliği Projesi	27.3.2013	\$3,64
Sürdürülebilir Çevre ve Enerji Sektörü (ESES) DPL3	27.3.2012	\$600,00
Özel Sektör Yenilenebilir Enerji ve Enerji Etkinliği Finansmanı	22.11.2011	\$500,00
İkinci Eşit Büyümenin Kalkınması Proje Kredisi	5.5.2011	\$700,00
ISMEP – Eklenti Finansmanı	21.4.2011	\$150,00
4.İhracat Finansmanı Aracılık Projesi (EFIL IV AF)	17.3.2011	\$300,00

Kaynak:<https://www.worldbank.org> adrsinden alınan veriler ile düzenlenmiştir

Çalışmada yer alan; Hollanda Kalkınma Bankası “FMO”, Türkiye’de ilk kez 02.01.2014 tarihinde De Meeuw Turkey Ltd’ye yönelik finansman gerçekleştirmiştir. Toplamda 22 adet Türkiye Cumhuriyet’i içerisinde faaliyetlerini sürdüren işletmeye finansman sağlamıştır. Türkiye’de; 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında aralıksız olarak faaliyette bulunan FMO tarafından fon talep edenlere sunulan finansman listesi tablo 13’ de detaylandırılmıştır.

Tablo.13.FMO Türkiye 2014-2018 Krediler Listesi

İsim	Sektör	Tarih	Toplam FMO Yatırımı \$
Ak Lease	Finansal Kurum	19.12.2017	\$15.000.000.000,00
Peyman Kuruyemis Gıda	Gıda	15.12.2017	\$11.846.149.831,69
Taxim Capital Partners I LP	Finansal Kurum	13.12.2017	\$17.700.054.863,23
Demir Hayat Grup Bv	Finansal Kurum	24.11.2017	\$1.067.477.661,48
QNB Finans Finansal Kiralama	Finansal Kurum	06.04.2017	\$35.000.000.000,00
ODEA Bank A.Ş.	Finansal Kurum	09.12.2016	\$35.000.000.000,00
ELZ Sağlık Yat. A.Ş.	Sağlık	06.12.2016	\$21.303.191.489,36
Mediterra Capital Partners II LP	Finansal Kurum	01.09.2016	\$16.739.439.480,10
Heksagon Katı Atık Yön. A.Ş.	Alt yapı	18.02.2016	\$25.000.000.000,00
SEKERBANK T.A.Ş.	Finansal Kurum	10.12.2015	\$21.893.702.545,78
Ekim Truzim Tic. A.Ş.	Hizmet	07.12.2015	\$21.797.309.913,21
Reka Bitkisel Yağlar San. A.Ş.	Gıda	29.09.2015	\$6.565.126.050,42
Mom's Kitchen International S.a.r.l	Gıda	21.08.2015	\$5.586.312.632,68
FİBABANKA A.Ş.	Finansal Kurum	24.09.2014	\$32.256.149.469,06
Kibele B.V.	Finansal Kurum	25.03.2014	\$7.500.000.000,00
Tiryaki Agro Gıda San. Ve Tic.	Gıda	21.03.2014	\$46.500.000.000,00
Interact Climate Change Fac. Sa.	Enerji	11.02.2014	\$1.940.013.484,96
De Meeuw Turkey Ltd.	Üretim	02.01.2014	\$5.519.526.849,42

Kaynak: <https://www.fmo.nl/worldmap?search=®ion=tr&year=&projects=allProjects&page=1> alınan veriler ile düzenlenmiştir

Çalışmada yer alan; Fransız Kalkınma Bankası alt kurumu olan Proparco, Türkiye’de ilk kez 22.04.2009 tarihinde ProCredit Group’a yönelik finansman gerçekleştirmiştir. 22.04.2009 tarihinden günümüze değin 18 adet Türkiye Cumhuriyet’i içerisinde faaliyetlerini sürdüren işletmeye finansman sağlamıştır. 18 işletmenin sektörel dağılım kategorilerini; mikro finans, finansal kurumlar, enerji, tarım, üretim ve sağlık oluşturmaktadır. PROPARCO’nun Türkiye’de faaliyetlerine başladığı yıl itibari ile toplam sağladığı finansman miktarı 443.473.491,02 avrodur. Fon talep edenler avro dışında para birimleri cinsinden finansman talebi gerçekleştiremezler. Türkiye’de; 2012, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında aralıksız olarak faaliyette bulunan PROPARCO tarafından fon talep edenlere sunulan finansman listesi tablo 14’ de detaylandırılmıştır.

Tablo.14. PROPARCO Türkiye 2011-2017 Krediler Listesi

İsim	Sektör	Tarih	Toplam PROPARCO Yatırımı, Avro
Tiryaki Agro 2012	Tarım	2012	11.327.594,02 €
Aklease 2011	Finansal Kurum	2012	20.000.000,00 €
Odeabank 2014	Enerji	2014	20.000.000,00 €
Averroës Finans III	Finansal Kurum	2014	30.000.000,00 €
Adana Hastahanesi	Sağlık	2014	30.000.000,00 €
BankPozitif	Enerji	2015	30.000.000,00 €
Finansbank	Finansal Kurum	2015	20.000.000,00 €
Aklease	Finansal Kurum	2015	15.000.000,00 €
GarantiBank	Finansal Kurum	2016	100.000.000,00 €
Odeabank 2016	Finansal Kurum	2016	20.000.000,00 €
Heksagon	Enerji	2016	18.400.000,00 €
Elazığ Hastahanesi	Sağlık	2016	40.000.000,00 €
Finansleasing	Finansal Kurum	2017	15.000.000,00 €
Bursa PPP BRS SAGLIK	Sağlık	2017	15.000.000,00 €

Kaynak: <https://www.proparco.fr/en/> alınan veriler ile düzenlenmiştir.

Çalışmada yer alan; Avrupa Yatırım Bankası “EIB”, Türkiye’de sağladığı ilk finansman 25.05.1965 yılına ait olan ve KOVADA II isimli enerji sektörüne yöneliktir. 09.02.2000 tarihinden günümüze değin 261 adet Türkiye Cumhuriyet’i içerisinde faaliyetlerini sürdüren işletmeye finansman sağlamıştır. Sektörel dağılım kategorilerini; alt yapı, finansal kurumlar, enerji, tarım, ulaşım, gıda, üretim ve sağlık, eğitim, tarım... oluşturmaktadır. Türkiye’de; 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında aralıksız olarak faaliyette bulunan EIB tarafından fon talep edenlere sunulan finansman listesi tablo 15 de detaylandırılmıştır. Avrupa Yatırım Bankası, 1965 yılından günümüze değin toplam 346 kalemde 30.000.809.704,31 Avro tutarında finansman sağlamıştır.

Tablo.15.EIB Türkiye 2000-2018 Krediler Listesi

İsim	İmza Tarihi	Miktar
SAMSUN Kombine Güç Tesisi	31.03.2011	200.000.000,00 €
DENIZBANK İklim Değişikliği	18.04.2011	4.800.000,00 €
DENIZBANK İklim Değişikliği	18.04.2011	70.200.000,00 €
FINANSBANK SME Kredisi	26.05.2011	75.000.000,00 €
FINANSBANK İklim Değişikliği	31.05.2011	75.000.000,00 €
Çerçeve	21.06.2011	15.000.000,00 €
GESTAMP Grup Araştırma ve Yakınsallık	27.06.2011	542.857,14 €
GESTAMP Grup Araştırma ve Yakınsallık	27.06.2011	13.028.571,43 €
Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol	04.07.2011	150.000.000,00 €
Orta Ölçekli & SMES Kalkınma Kredisi	04.07.2011	75.000.000,00 €
IRMAK-ZONGULDAK Tren Yolu Rehabilitasyonu	04.07.2011	145.000.000,00 €
TSKB Orta Ölçek ve SME Kredisi	04.07.2011	75.000.000,00 €
CRESCENT Temiz Enerji Türkiye	12.09.2011	20.000.000,00 €
SAMSUN Kombine Güç Tesisi	15.11.2011	100.000.000,00 €
GESTAMP Grup Araştırma ve Yakınsallık	17.11.2011	5.428.571,43 €
SEKERBANK SME Kredisi	23.11.2011	48.853.967,35 €
GARANTI BANK SME Kredisi	08.12.2011	25.000.000,00 €
GARANTI BANK SME Kredisi II	08.12.2011	150.000.000,00 €

ISBANK SME Kredisi	09.12.2011	150.000.000,00 €
Büyük Anadolu SME Kredi Eki	09.12.2011	125.000.000,00 €
VAKIFBANK İklim Değişikliği	09.12.2011	75.000.000,00 €
İSTANBUL-ANKARA Tren Yolu Etap B	13.12.2011	400.000.000,00 €
VODAFONE SEE Mobile Alt Yapı	20.12.2011	150.000.000,00 €
TURKISH EXIMBANK SME GL	09.05.2012	75.000.000,00 €
Orta Ölçek ve SME Kalkınma Kredisi	09.05.2012	75.000.000,00 €
ISBANK İklim Değişikliği	26.06.2012	75.000.000,00 €
FORD OTOSAN II	27.06.2012	100.000.000,00 €
HALKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	28.06.2012	150.000.000,00 €
İller Bankası Çevre Kredisi	28.06.2012	45.000.000,00 €
İller Bankası Çevre Kredisi	28.06.2012	105.000.000,00 €
TSKB Orta Ölçek ve SME Kredisi	28.06.2012	75.000.000,00 €
ZIRAATBANK SME Kredisi	28.06.2012	100.000.000,00 €
ANTOLIN Grup RDI & Yakınsallık	24.08.2012	5.498.008,00 €
YAPI KREDİ BANK SME Kredisi	16.10.2012	75.000.000,00 €
AKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	08.11.2012	150.000.000,00 €
TUBITAK Araştırma Promosyonu	09.11.2012	175.000.000,00 €
TURK TELEKOM R&D	23.11.2012	70.000.000,00 €
FORD OTOSAN II	26.11.2012	90.000.000,00 €
ARCELİK R&D	05.12.2012	100.000.000,00 €
Avrasya Tüneli (PPP)	08.12.2012	115.509.009,70 €
Avrasya Tüneli (PPP)	08.12.2012	154.012.012,94 €
ING BANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	18.12.2012	100.000.000,00 €
VAKIFBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	20.12.2012	200.000.000,00 €
Su Taşkını Önleme Ve Koruma	20.12.2012	100.000.000,00 €
VODAFONE SEE Mobile Alt Yapı	04.03.2013	100.000.000,00 €
Sürdürülebilir Turizm ve EE Küresel Kredisi	24.04.2013	77.000.000,00 €
Sürdürülebilir Turizm ve EE Küresel Kredisi	24.04.2013	3.000.000,00 €
Sürdürülebilir Turizm ve EE Küresel Kredisi	24.04.2013	20.000.000,00 €
Sürdürülebilir Turizm ve EE Küresel Kredisi	25.04.2013	3.000.000,00 €
Sürdürülebilir Turizm ve EE Küresel Kredisi	25.04.2013	20.000.000,00 €
Sürdürülebilir Turizm ve EE Küresel Kredisi	25.04.2013	77.000.000,00 €
DENİZBANK SME Kredisi	14.05.2013	99.949.815,99 €
İSTANBUL-ANKARA Tren Yolu Etap B	10.06.2013	200.000.000,00 €
Enerji Etkinliği Yardımcı Finansman Ünitesi	15.07.2013	50.000.000,00 €
Büyük Anadolu SME Ek Kredisi	17.07.2013	0,00 €
YAPI KREDİ İklim Değişikliği II	24.07.2013	99.388.379,20 €
HALKBANK Yenilikçi İşletmeler	16.09.2013	100.000.000,00 €
ZIRAATBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	18.09.2013	100.000.000,00 €
EXIMBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	24.10.2013	100.000.000,00 €
Doğu Bölgesi Alt Yapı	29.10.2013	100.000.000,00 €
İstanbul Deprem Riski Azaltma II	29.10.2013	200.000.000,00 €
Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol II	02.12.2013	150.000.000,00 €
Yeşil Büyüme Fonu II	03.12.2013	2.500.000,00 €
Orta Ölçek ve SME Kredisi II & Öncelikler	03.12.2013	150.000.000,00 €
TSKB Orta Ölçek ve SME Kredisi II & Diğer Öncelikler	04.12.2013	150.000.000,00 €
ISBANK Sürdürülebilir Birlikler Ünitesi	04.12.2013	150.000.000,00 €
Büyük Anadolu SME Ek Kredisi	06.12.2013	75.000.000,00 €
Büyük Anadolu SME Ek Kredisi	06.12.2013	0,00 €
Doğu Bölgesi Alt Yapı Projesi	09.12.2013	100.000.000,00 €
VAKIFBANK SME için Ek Kredi	19.12.2013	100.000.000,00 €
İstanbul Deprem Riski Azaltma II	17.03.2014	100.000.000,00 €
ING BANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	18.03.2014	200.000.000,00 €
PETKİM Etilen Ünitesi	29.04.2014	40.000.000,00 €
Boğaz Tüneli Etap B	08.05.2014	200.000.000,00 €
VESTEL ELEKTRONİK RDI	09.05.2014	60.000.000,00 €
ISBANK Kırsal Dönüşüm	09.05.2014	200.000.000,00 €
DENİZBANK Yerel Yönetimler MBİL	06.06.2014	100.000.000,00 €
ZIRAATBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	08.07.2014	100.000.000,00 €
ZIRAAT BANK IPARD MBİL	22.09.2014	100.000.000,00 €

EXIMBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	06.11.2014	100.000.000,00 €
TOFAS RDI	06.11.2014	55.000.000,00 €
HALKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	07.11.2014	200.000.000,00 €
VAKIFBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	07.11.2014	100.000.000,00 €
TSKB Enerji ve Çevre Kredisi	24.11.2014	85.000.000,00 €
TSKB Enerji ve Çevre Kredisi	24.11.2014	15.000.000,00 €
GARANTI BANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	08.12.2014	150.000.000,00 €
Kalkınma Bankası Enerji ve Çevre Kredisi	09.12.2014	85.000.000,00 €
Kalkınma Bankası Enerji ve Çevre Kredisi	09.12.2014	10.000.000,00 €
Kalkınma Bankası Enerji ve Çevre Kredisi	09.12.2014	5.000.000,00 €
AKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	19.12.2014	150.000.000,00 €
TSKB Orta Ölçek ve SME Kredisi III ve İnovasyon	26.05.2015	100.000.000,00 €
EXIMBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	28.05.2015	100.000.000,00 €
ZIRAATBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	28.05.2015	100.000.000,00 €
VAKIFBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	28.05.2015	100.000.000,00 €
FINANSBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	01.06.2015	50.000.000,00 €
YAPI KREDİ Orta Ölçek ve SME Kredisi	30.06.2015	150.000.000,00 €
GARANTI BANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	05.08.2015	200.000.000,00 €
İller Bankası Kırsal Taşıma Ve Çevre Kredisi	06.10.2015	12.500.000,00 €
İller Bankası Kırsal Taşıma Ve Çevre Kredisi	06.10.2015	225.000.000,00 €
İller Bankası Kırsal Taşıma Ve Çevre Kredisi	06.10.2015	12.500.000,00 €
İSBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	28.10.2015	199.548.940,01 €
HALKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi III ve Öncelikler	06.11.2015	40.000.000,00 €
HALKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi III ve Öncelikler	06.11.2015	160.000.000,00 €
SEKERBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	08.12.2015	100.000.000,00 €
İSTANBUL Yeraltı Ray AĞI	18.12.2015	295.000.000,00 €
TURK TRAKTOR RDI	21.12.2015	35.000.000,00 €
FORD OTOSAN RDI	21.12.2015	100.000.000,00 €
Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol III	28.12.2015	120.000.000,00 €
TUBITAK Araştırma Promosyonu II	28.12.2015	200.000.000,00 €
TSKB Orta Ölçek ve SME Kredisi III ve İnovasyon	04.02.2016	100.000.000,00 €
ZIRAATBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	05.05.2016	100.000.000,00 €
ODEA BANK Orta Ölçek ve SME Kredisi	05.05.2016	100.000.000,00 €
ING BANK Türkiye Orta Ölçek ve SME Kredisi III ve İnovasyon	05.05.2016	200.000.000,00 €
PETLİM Limanı	06.05.2016	70.009.626,32 €
VAKIFBANK SME Ek Kredisi	06.05.2016	100.000.000,00 €
EXIMBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi III	06.05.2016	200.000.000,00 €
ETLİK Hastahanesi	06.05.2016	50.000.000,00 €
AKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi III	13.06.2016	195.243.166,49 €
AKLEASE Orta Ölçek ve SME Kredisi III	04.10.2016	60.000.000,00 €
TSKB Enerji ve Çevre Kredisi	28.10.2016	15.000.000,00 €
TSKB Enerji ve Çevre Kredisi	28.10.2016	85.000.000,00 €
FINA ENERJİ Rüzgar Gücü	28.10.2016	33.000.000,00 €
İSBANK İklim Değişikliği Tesisi II	29.11.2016	13.502.269,29 €
İSBANK İklim Değişikliği Tesisi II	29.11.2016	31.543.116,49 €
İSBANK İklim Değişikliği Tesisi II	29.11.2016	31.505.295,01 €
İSBANK İklim Değişikliği Tesisi II	29.11.2016	73.600.605,14 €
VAKIFBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi III	16.12.2016	100.000.000,00 €
FINANS LEASING Orta Ölçek ve SME Kredisi	20.12.2016	100.000.000,00 €
HALKBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi IV	22.12.2016	100.000.000,00 €
İSTANBUL Yeraltı Altyapı Ağı II	22.12.2016	250.000.000,00 €
ZIRAATBANK Orta Ölçek ve SME Kredisi II	27.12.2016	100.000.000,00 €
GAZİANTEP Sağlık Kampüsü	30.12.2016	120.000.000,00 €
Orta Ölçek ve SME Kalkınma Kredisi III	09.02.2017	100.000.000,00 €
BURSA Entegre Hastane Kampüsü	12.04.2017	150.000.000,00 €
FINA ENERJİ Rüzgar Gücü Tesisi	12.04.2017	16.800.000,00 €
AKLEASE SME Ve Orta Ölçek Kredisi	22.06.2017	40.000.000,00 €
AKBANK SME Ve Orta Ölçek Kredisi IV	30.06.2017	40.000.000,00 €
AKBANK SME Ve Orta Ölçek Kredisi IV	30.06.2017	160.000.000,00 €

Kaynak: <http://www.eib.org/en/projects/loan/list/index> adresinden alınan veriler ile düzenlenmiştir.

Veri zarflama analizi uygulamasında; tablo 11, tablo 12, tablo 13 tablo 14 ve tablo 15’de yer alan, karar verme birimi olarak nitelenen ve y1, y2, y3, y4, y5 olarak simgelenen seçilmiş yatırım ve kalkınma bankalarına ait veriler kullanılmıştır. Tablo 7’de karar verme birimleri ve simgeleme gösterilmiştir. Gerçekleştirilen 3 analizde çıktı olarak nitelendirmeler; tablo 8, tablo 9 ve tablo 10’ da gösterilmiştir.

2.6. Veri Zarflama Modeli İle Göreli Etkinlik Analiz Sonuçları

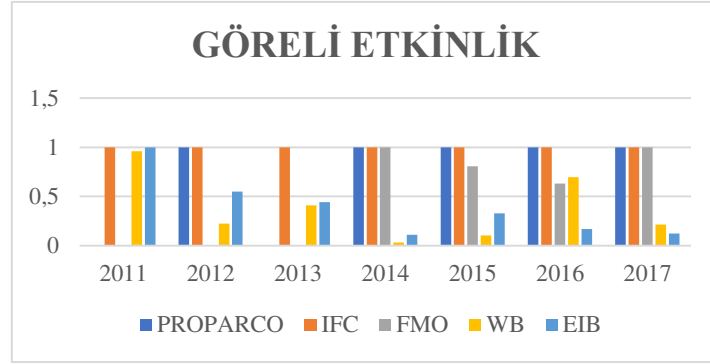
Göreli etkinlik analiz sonuçlarında her bir karar verme birimi için “0” ile “1” etkinlik değeri alır. Karar verme birimleri içerisinde “1”’e eşit olan değer etkinliği, “1”’de küçük değer tam etkin olmama halini gösterirken “0” a eşit değer etkinsizliği işaret eder. Türkiye’de faaliyet gösteren seçilmiş uluslararası yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modellerinin veri zarflama analizi ile karşılaştırmalı etkinlik analizi raporlanmıştır. Veri zarflama modeli uygulamasında kullanılan bilgisayar programı DEA Solver’dir.

Tablo.16.Karşılaştırmalı Göreli Etkinlik Analiz Genel Sonuçları (Girdi Çıktı Seti 1)

YIL	KARAR VERME BİRİMLERİ				
	YATIRIM VE KALKINMA BANKALARI				
	PROPARCO	IFC	FMO	WB	EIB
2011	0	1	0	0,9613	1
2012	1	1	0	0,2227	0,5487
2013	0	1	0	0,4093	0,4427
2014	1	1	1	0,0305	0,1104
2015	1	1	0,8066	0,1038	0,327
2016	1	1	0,6313	0,695	0,1686
2017	1	1	1	0,2134	0,1225
Ortalama	0,7142	1	0,4911	0,3765	0,3885
Min.	0	1	0	0,0305	0,1104
Max.	1	1	1	0,9613	1
Standart Sapma	0,4517	0	0,4408	0,3136	0,2934

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.1. Görelî Etkinlik Genel (Girdi Çıktı Seti 1) 2011-2017

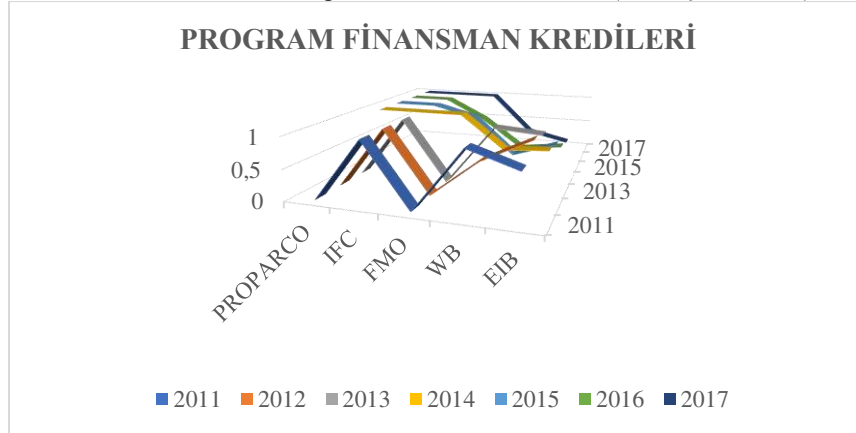
Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

Tablo.17.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Program Finansman Kredileri Sonuçları (Girdi Çıktı Seti 2)

YIL	PROGRAM FİNANSMAN KREDİLERİ				
	KARAR VERME BİRİMLERİ				
	PROPARCO	IFC	FMO	WB	EIB
2011	0	1	0	1	0,7555
2012	0	1	0	0,6168	1
2013	0	1	0	0,9641	0,9078
2014	1	1	1	0,4314	0,4786
2015	1	1	0,8066	0,1535	0,4034
2016	1	1	0,6313	0,0998	0,1916
2017	1	1	1	0,2849	0,1135
Ortalama	0,5714	1	0,4911	0,5072	0,5500
Min.	0	1	0	0,0998	0,1135
Max.	1	1	1	1	1
Standart Sapma	0,4948	0	0,4408	0,3401	0,3203

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.2. Görelî Etkinlik Program Finansman Kredileri (Girdi Çıktı Seti 2) 2011-2017

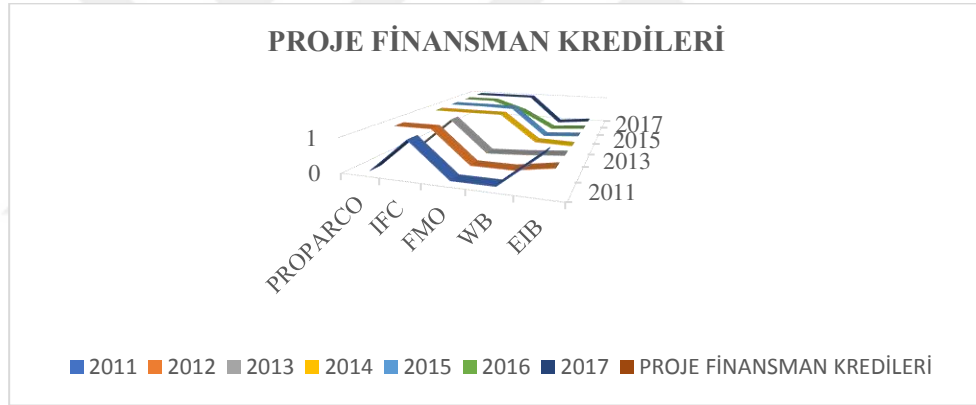
Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

**Tablo.18.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Proje Finansman Kredileri Sonuçları
(Girdi Çıktı Seti 3)**

PROJE FİNANSMAN KREDİLERİ					
KARAR VERME BİRİMLERİ					
YIL	PROPARCO	IFC	FMO	WB	EIB
2011	0	1	0	0	1
2012	1	1	0	0	0,1961
2013	0	1	0	0,0693	0,1687
2014	1	1	1	0,1383	0,1103
2015	1	1	0,9701	0,0414	0,1281
2016	1	1	0,6313	0,0161	0,1105
2017	1	1	1	0	0,1263
Ortalama	0,7142	1	0,5144	0,0378	0,2628
Min.	0	1	0	0	0,1103
Max.	1	1	1	0,1383	1
Standart Sapma	0,4517	0	0,4608	0,0476	0,3023

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.3. Görelî Etkinlik Proje Finansman Kredileri (Girdi Çıktı Seti 3) 2011-2017

Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

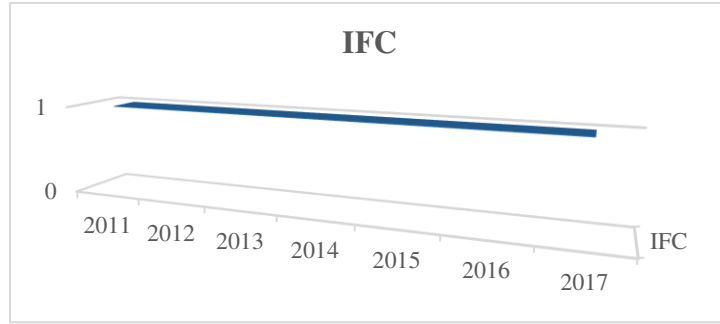
2.7. Veri Zarflama Modeli İle Görelî Etkinlik Analiz Sonuçlarının Yorumlanarak Değerlendirilmesi

Tablo.19.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları IFC Verileri

IFC 2011-2017 KARŞILAŞTIRMA TABLOSU			
	IFC GENEL	IFC PROGRAM	IFC PROJE
2011	1	1	1
2012	1	1	1
2013	1	1	1
2014	1	1	1
2015	1	1	1
2016	1	1	1
2017	1	1	1

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.4. Görelî Etkinlik Genel IFC 2011-2017

Kaynak. Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

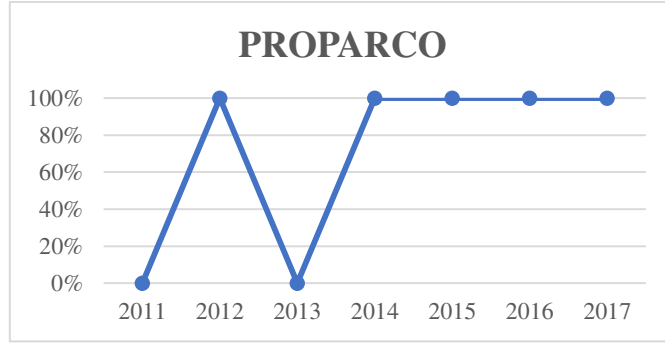
Gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen bulgular ışığında; 2. karar verme birimi olan ve Y2 olarak tanımlanan Uluslararası Finans Kurumu, IFC 2011-2017 yılları arasında istikrarlı olarak tam etkinliğe sahip tek yatırım ve kalkınma bankasıdır. 2011 ve 2017 yıl aralığında finansman modellerini kullanmada “1” tam etkinlik skoru analiz sonuçlarında görülmektedir. IFC’nin fon talep edenlerce bilinirliğinin yüksek olması, sahip olduğu kaynakların dağıtımındaki agresif tutum ve 2009 yılından sonra IFC’nin hizmet verdiği fon talep edenlere yerel yönetimleri de eklediği göz önüne alınmalıdır. Bunun yanı sıra, ilgili dönemde öz sermaye yapısı açısından seçilmiş yatırım ve kalkınma bankaları arasında büyüklük olarak dördüncü sırada yer alırken toplam varlıklar açısından üçüncü sırada yer almaktadır. Kurumun sahip olduğu toplam varlıklar ve öz sermaye yapısı ile alt yapı, enerji, telekomünikasyon, sağlık, eğitim, turizm, perakendeye değin toplam 80 farklı sektöre finansman sağlamış ve ilgili dönemde aralıksız “1” tam etkinlik skoru sağlamıştır.

Tablo.20.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları PROPARCO Verileri

PROPARCO 2011-2017 KARŞILAŞTIRMA TABLOSU			
	PROPARCO GENEL	PROPARCO PROGRAM	PROPARCO PROJE
2011	0	0	0
2012	1	0	1
2013	0	0	0
2014	1	1	1
2015	1	1	1
2016	1	1	1
2017	1	1	1

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.5. Görelî Etkinlik PROPARGO 2011-2017

Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

Çalışmada; 1. Karar verme birimi olan ve Y1 olarak tanımlanan Fransız Kalkınma Bankası bünyesinde yer alan ve IFC ile aynı statüde bulunan Proparco, 2012 yılına kadar Türkiye’de herhangi bir faaliyete başlamadığı için doğal olarak 2011 yılı etkinlik skoru “0” dır yani etkinsizdir. Ancak 2012 yılında faaliyetlerine başlaması ile genel finansman ve proje finansman ilgili yıl skoru “1” tam etkindir. 2011-2017 yılları arasında, faaliyetlerine başlamasının ikinci yılı olan 2013 yılı skoru “0” etkinsiz iken 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında aralıksız tam etkinlik yani “1” skoruna haizdir. Öz sermaye yapısı içerisinde üçüncü sırada yer alırken toplam varlıklar açısından dördüncü sırada yer almaktadır.

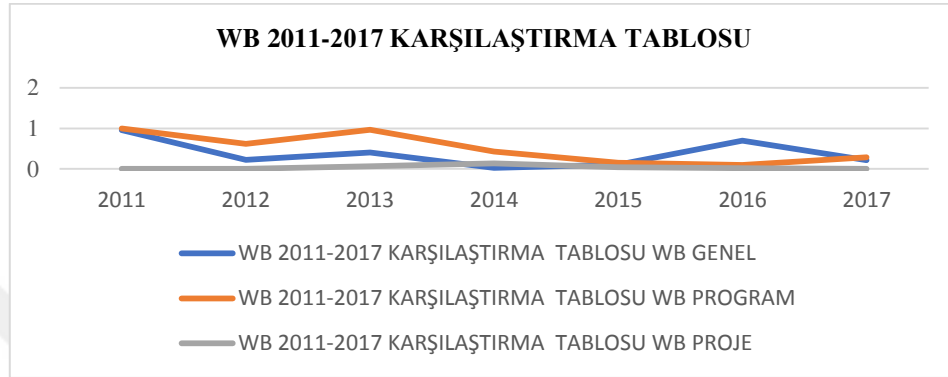
Tablo.21.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları Dünya Bankası Verileri

	WB 2011-2017 KARŞILAŞTIRMA TABLOSU		
	WB GENEL	WB PROGRAM	WB PROJE
2011	0,9613	1	0
2012	0,2227	0,6168	0
2013	0,4093	0,9641	0,0693
2014	0,0305	0,4314	0,1383
2015	0,1038	0,1535	0,0414
2016	0,695	0,0998	0,0161
2017	0,2134	0,2849	0

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

4. Karar verme birimi olan ve Y4 olarak tanımlanan Dünya Bankası; 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarını kapsayan etkinlik analiz sonuç bulgularına göre, 2011 yılı program kredileri finansmanı dışında tam etkinliğe haiz olmayan tek yatırım ve kalkınma bankasıdır.

Grafik.6. Göreli Etkinlik WB 2011-2017

Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

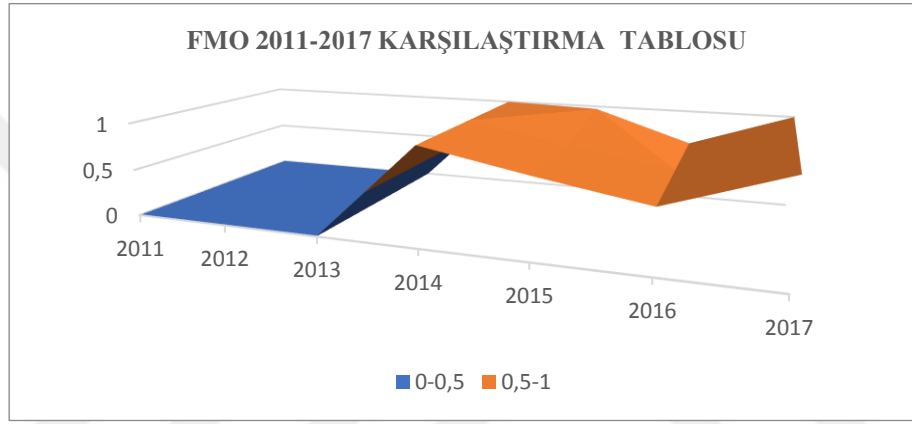
Seçilmiş yatırım ve kalkınma bankaları arasında sahip olduğu öz sermaye ve toplam varlıklar açısından ikinci sırada yer almasına ve seçilmiş yıllar içerisinde tam etkinliğe sahip diğer yatırım ve kalkınma bankalarının genel yapılarından 5 ile 100 kat büyüklüğüne rağmen Türkiye’de ki faaliyetleri açısından tam etkin sonuç gösterememiştir. 2011 yılı etkinlik genel skoru 0,9613 ile seçilmiş yıllar arasındaki faaliyetlerinin etkinlik skorlarının en yükseğidir. 2012 yılı skoru genel skoru 0,2227, program kredileri skoru 0,6168 iken proje finansman skoru “0” yani tam etkinsizdir. 2013 yılı genel etkinlik skoru 0,4093 iken program kredileri skorlarında seçilmiş yıllar içerisinde en yüksek sonuç olan 0,9641’ e ulaşmıştır. 2014 yılı etkinlik genel skoru 0,0305 dir. 2014 yılı içerisinde genel finansmanda “0” tam etkinsizlik skoruna en yakın olduğu yıldır. Genel finansmanda; 2015 yılı etkinlik skoru 0,1038, 2016 yılı etkinlik skoru 0,6950 ve 2017 yılı etkinlik skoru 0,2134’dür. Program kredileri finansmanında “0” tam etkinsizlik skor sonucu seçilmiş yıllar içerisinde bulunmamasına rağmen 2016 yılında 0,0998 ile tam etkinsizlik sonucuna en yakın olduğu yıldır. Proje finansman skorlarında ise seçilmiş yıllarda ulaşılan en yüksek skor 2014 yılına aittir ve sonuç 0,1383’tür, diğer yıl skorları ise “0” tam etkinsiz veya “0” tam etkinsize yakındır. Yatırım ve kalkınma bankaları içerisinde göreli etkinlik sonuçları 0 ila 1 arasında olan ve finansman modellerini kullanmadaki verimlilik skorları en az olan banka konumundadır.

Tablo.22.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları FMO Verileri

	FMO 2011-2017 KARŞILAŞTIRMA TABLOSU		
	FMO GENEL	FMO PROGRAM	FMO PROJE
2011	0	0	0
2012	0	0	0
2013	0	0	0
2014	1	1	1
2015	0,8066	0,8066	0,9701
2016	0,6313	0,6313	0,6313
2017	1	1	1

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.7. Görelî Etkinlik FMO 2011-2017

Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

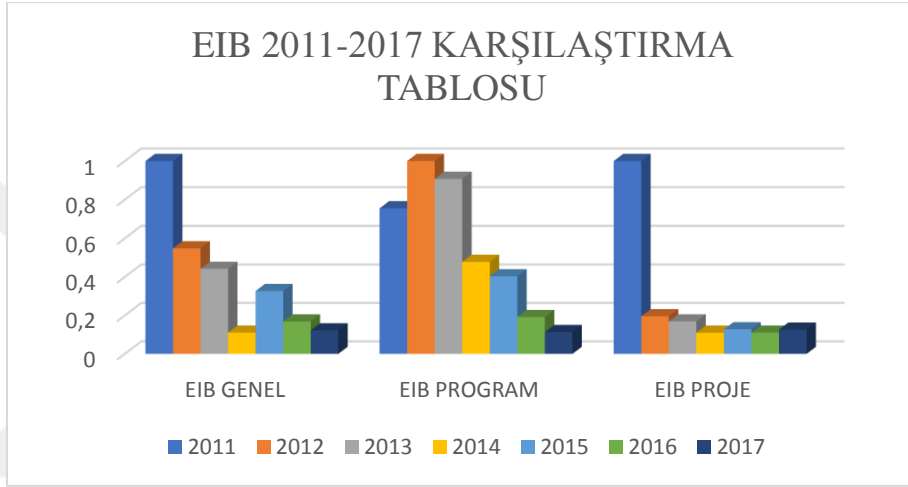
3. Karar verme birimi olan ve Y3 olarak tanımlanan Hollanda Kalkınma Bankası; 2014 yılına kadar Türkiye’de herhangi bir faaliyete başlamadığı için doğal olarak etkinlik skoru “0”’dır yani etkinsizdir. Faaliyetine başladığı 2014 yılında ise diğer karar verme birimlerinin finansman modellerini kullanmadaki etkinliklerinin yanında FMO’nun etkinlik skoru “1” yani tam etkindir. 2015 yılında genel finansman ve program finansmanı etkinlik skoru 0,8066 iken proje finansman etkinlik skoru 0,9701’dir. 2016 yılında genel finansman, program finansmanı ve proje finansman skoru 0,6313 iken 2017 yılında ise etkinlik skoru belirlenen bütün finansman modelleri için “1” yani tam etkindir. Girişimciliği destekleyen yapısı, finansman modellerinde kullanmakta olduğu para birimlerinin çeşitliliği ile diğer karar verme birimlerinden ayrılan Hollanda Kalkınma Bankası, ülke içerisinde fon talep edenlerce çok fazla bilinmemektedir. Seçilmiş ve yatırım ve kalkınma bankaları arasında toplam varlıklar açısından dördüncü sırada yer alırken, öz sermaye yapısı bakımından üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo.23.Karşılaştırmalı Görelî Etkinlik Analiz Sonuçları EIB Verileri

	EIB 2011-2017 KARŞILAŞTIRMA TABLOSU		
	EIB GENEL	EIB PROGRAM	EIB PROJE
2011	1	0,7555	1
2012	0,5487	1	0,1961
2013	0,4427	0,9078	0,1687
2014	0,1104	0,4786	0,1103
2015	0,327	0,4034	0,1281
2016	0,1686	0,1916	0,1105
2017	0,1225	0,1135	0,1263

Kaynak: DEA Solver programından elde edilerek oluşturulmuştur.

Grafik.8. Görelî Etkinlik EIB 2011-2017

Kaynak: Dea Solver kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucu oluşturulmuştur.

5. Karar verme birimi olan ve Y5 olarak tanımlanan Avrupa Yatırım Bankası 2011-2017 yılları arasında sadece 2011 yılında genel finansman ve proje finansman kredilerinde “1” tam etkinlik skoruna haizdir. Gerek Avrupa Birliği fonlarının ulaştırılmasında ana banka statüsünde oluşu gerekse seçilmiş yatırım ve kalkınma bankaları arasında toplam varlıklar yapısı sıralamasında büyüklük olarak birinci sırada yer almaktadır. Buna rağmen 2012-2017 yılları arası genl etkinlik skorları şu şekildedir; 2012 yılı etkinlik skoru 0,5487, 2013 yılı etkinlik skoru 0,4427, 2014 yılı etkinlik skoru 0,1104, 2015 yılı etkinlik skoru 0,3270, 2016 yılı etkinlik skoru 0,1686, 2017 yılı etkinlik skoru 0,1225’tir. 2014 yılı ve 2017 yılı etkinlik skorları “0” etkinsizlik skoruna en yakın konumda yer almaktadır. Program kredileri finansman modelinde 2012 yılında “1” tam etkinlik skoruna haiz iken 2017 yılında 0,1135 skor ile “0” tam etkinsizlik skoruna en yakın olduğu seçilmiş yıldır.

EIB, proje finansman kredilerinde 2011 yılında “1” tam etkinlik skoru göstermekteyken en yüksek skoru 2012 yılında 0,1961, en düşük skoru ise 2014 yılında 0,1103’tür.

Önümüzdeki 20 yıl için yapılan tahminler doğrultusunda OECD ülkelerinin altyapı, enerji ve telekomünikasyon alanlarında gerçekleştirmesi beklenen yatırım tutarı 40 trilyon euro civarındadır. Gerçekleştirilecek yatırımların %5’inin tahvil ihraçları, %95’inin ise bankalar tarafından finanse edileceği yönünde öngörüler bulunmaktadır. 2030 yılına kadar OECD ülkelerinde 50 trilyon dolar hacminde su şebekesi, yol, demiryolu, havayolu ve enerji yatırımlarına ihtiyaç duyulacağına ilişkin OECD raporları bulunmaktadır. Uzun süreli yatırımların kısıtı olarak görülen mevzuat ve kaideler bütünlüğünü oluşturan Basel III, muhasebe kuralları, Solvency II ve Avrupa bankacılık otoritesi normlarının gözden geçirilip tekrar düzenlenmesi sonucu Larosi re²¹ ve Monti²² raporları sonucunda yeni bir  er eve oluşturulmuştur.

Basel III’  n genel etkisi yatırımların uzun vadeli finansman tipinde s renin yedi ila sekiz yıla indirilmesi yönünde olurken, uzun vadeli yatırımların gerilemesine ise Avrupa bankacılık otoritesinin kaideleri sebebiyet vermiştir. Solvency II ‘de proje finansman modelinin kullanılarak yatırımları finanse etmesi için yetki sınırlaması getirerek büyük Avrupa yatırım bankalarını yetkili kılmıştır. Monti raporu ise krizin etkileri neticesinde proje finansmanlarının uygulanmasını daha da zorla tırmı tır.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, “*Finans, Bankacılık ve Kalkınma 2023*”, Strateji Rapor No:49, 2013, s.16-20

SONUÇ

Yatırım ve kalkınma bankaları, sermaye piyasası kuruluşlarıdır. Orta ve uzun vade de fon transferi ile yatırımları finanse ederler. Yatırım projelerine; uluslararası kuruluşlardan ve merkez bankalarından sağladıkları fonları, tahvil ve hisse senedi alımı, iştirakte bulunma veya diğer finansman modellerini kullanarak aktarırlar. Doğrudan destek olarak nitelenen finansman modelleri; program kredileri modeli, proje finansmanı modeli, sendikasyon kredileri modeli, yapısal uyum kredileri modeli, sat geri al modelidir.

Genel tanımlama ile finansal kiralama sözleşmesi türlerinden olan sat geri al modelinin kökeni Finikelilerde, tarımsal aletlerin ihtiyaç sahiplerine kiralanmasına dayanan bir model olmasına rağmen ikinci dünya savaşı sonrası yaygınlaşmıştır. Ne yazık ki ülkemizde kullanım alanı çok dar bırakılarak, büyük hacimli yatırımların fonlanmasından ziyade makine teçhizat alımında yaygınlaşmıştır. Vergisel avantajları, harç muafiyetleri, esnek ödeme planlı yapısı ve %100 finansman sağlama özelliği ile kullanım alanının genişletilmesi ve uygulanabilirliğinin yatırım ve kalkınma bankalarınca arttırılması, ülkenin ekonomik yapısında rahatlama sağlayabilecektir.

Yapısal uyum kredileri modeli, Dünya Bankası tarafından 1980 yılında, vade süreleri üç ile beş arasında değişen şartlarda, iktisadi dengenin onarılması amacı ile uygulanmaya başlamıştır. Temelleri 1973 yılına dayanan ve 1982’de zirve noktasına ulaşan Meksika krizi akabinde Venezuela ve Filipinler’de yaşanan ekonomik dalgalanmalar neticesinde, ülkelerin borçlarının vade ve koşullarının yeniden düzenlenerek sanayileşmiş ülkelere sermaye akışının aksamamasını amaçlayan bir yapıdadır. Genel görünüşü sosyal ve ekonomik eşitliği baz alarak kaynak aktarımı sağlamak olan model, toplumlar arasında yakın standartlar içerisinde yaşamların idame ettirilecek çalışmalar bütününe kapsar. Eğitim, hukuk, sağlık gibi sosyal denge unsurlarına da önem veren modelin en önemli fonlayanları IMF, IDA ve Dünya Bankası’dır. Başarı oranlarına yönelik farklı eleştiriler mevcuttur.

Sendikasyon kredileri modeli, en az iki fonlayan tarafından oluşturulan konsorsiyum kanalı ile büyük hacimli fon gereksinimlerinin, mevcut risklerin katılım oranında dağıldığı finansman modelidir. 19. ve 20. yy. da Londra menşeli ticari bankaların iş birlikleri oluşturmaları ile temeli atılan model, II. Dünya Savaşı ile ABD menşeli bankaların, gelişmekte olan ülkelerin gereksinim duyduğu finansmanı, daha verimli ve etkin kullanım düsturunda sağlaması ile olgunlaşmıştır. 1968’de Avusturya ve 1970’de İtalyan I.M.I tarafından kamu kurumlarına tahsis edilen toplamda 300 milyon ABD doları hacmindeki fonlama ilk en büyük örnekleridir. Kredi maliyet kalemleri, diğer modellere nazaran tarafların çokluğundan fazla olan model, yapısal olarak temel farklılıklara haizdir. Finansmana konu olan öge nettir ve sağlanan fonlama bu öge dışında kullanılamamaktadır. 150 milyon ABD doları hacmindeki, 1974 yılında Irak ham petrolünün taşınması için boru hatlarının inşası amacı ile kurulalı bir yıl olan BOTAŞ’a sağlanan fonlama, ülke tarihinde kullanılan ilk sendikasyon kredisidir. Sendikasyon kredisi, kullanıcısına ek itibar getirme özelliği ile diğer finansman modellerinden ayrılır.

Program kredileri modeli; uluslararası finans kurumlarınca veya ülke hükümetlerince, kalkınma amacına yönelik eylemlerin finansmanı için uygulanmakta olan modeldir. Modelin taraflarının tümü kamu kurumu olabileceği gibi farklı statülere de haiz olabilirler. II. Dünya Savaşı sırasında oluşan tahribat ve yıkımı onarma amacının yanı sıra uluslararası ticaretin desteklenmesi ve serbestleştirilmesi amaçları altında temelleri atılmıştır. En önemli uygulayıcıları Dünya Bankası ve alt kurumları, Avrupa Yatırım Bankası ile Japonya İş birliği Ajansı’dır. Düşük faiz oranlı yapısı ve geri ödeme süresinin uzunluğunun yanı sıra modelin alt uygulayıcılarının seçimin de ana borçlunun etkinliği modelin artısı olarak görülmektedir. Kaynaklara ulaşmada güçlük çeken ile elindeki fon fazlasını plase etmek isteyen buluşturan model, uygulama esnasında güçlüklerle karşılaşmaktadır. Alt faydalanıcılar ve etki alanı göz önüne alındığında, uygulama esnasında yaşanan aksaklıklar, ülkemiz ekonomisi üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Toplam atıl fonun ekonomi içerisinde aktif hale getirilmesi ile program kredi modeli ile sağlanan finansmanın etki alanı daha geniş olacak ve modelin başarı oranı artacaktır.

Proje finansman modeli; büyük hacimli projelerin, uzun vade koşulları ile proje nakit akımlarına odaklı yaklaşımla finansmanıdır. Sayısal teknikler ve süreçlerin yanı sıra kapsamında finansal ürünlerin çeşitliliğini de barındıran model alternatif bir fonlama modeli olarak 1840 yılında Amerika’da demir yolları hatlarının inşasının finansmanı için ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası uygulama alanı genişlemiş ve 1970’li yıllarda Avrupa’da petrol araştırmalarının finansmanı için kullanılmıştır. 1990 yılı ile alt yapı ve arıtma tesisi yanı sıra hizmet binalarının finansmanı için kullanılmaya başlanması akabinde özel sektör ve kamu kesimi iş birliğine hız kazandırmıştır. OECD ülkeleri içerisinde kullanımının yaygınlaşması ise 1998’de yaşanan asya finans krizi ve sanayileşme hamlelerinde gözlemlenen artış ile olmuştur. Planlama, tasarım, tedarik, organizasyon, yönetim, operasyon ve başlangıç şeklinde devam eden genel işleyiş yapısının yanında sektöre göre değişiklik gösteren dinamikler çerçevesinde ön hazırlık ve aşamalardan oluşur. Gerçekleştirilen fonlama sadece proje içeriğinde kullanılabileceği gibi fonun teminatını sadece proje bileşenlerinin oluşturduğu bir yapıdadır.

2011-2017 yıllarını kapsayan seçilmiş uluslararası yatırım ve kalkınma bankalarının göreceli etkinliklerini ölçmek için kullanılan veri zarflama analiz modeli CRR yöntemi ile ulaşılan sonuçlar bize sadece bir yatırım ve kalkınma bankasının; IFC’nin finansman modellerinde tam etkin olduğunu göstermiştir. Seçilmişler arasında tam etkinlik skoruna ilgili yılların tümü için haiz olmayan tek banka olan Dünya Bankası ise sahip olduğu kaynak yapısının dağıtımında ülke içerisinde etkinsizdir. IFC ve Proparco’nun hizmet vermekte olduğu yapının yaklaşık olduğu göz önüne alındığında Proparco’nun 2011-2017 yıllarına ait dönemde gerçekleştirilen, faaliyetlerine başladığı yıl olan 2012 ve 2014,2015,2016,2017 yıllarında genel göreceli etkinlik analizinde de tam etkinliğe haiz olması, kaynak dağıtımında ülke içerisinde yetkinliğini göstermektedir. Avrupa Birliği fonlarının dağıtım kanalı statüsünün yanı sıra seçilmiş yatırım ve kalkınma bankaları arasında öz sermaye ve toplam varlıkların büyüklüğü açısından birinci sırada yer alan Avrupa Yatırım Bankası ise sadece 2011 yılında tam etkinlik skoruna ulaşırken, diğer yıllarda tam etkinliğe ulaşamamıştır. Son seçilmiş olan Hollanda Kalkınma Bankası, girişimciliği destekleyen yapısı ile, faaliyetlerine başladığı yıl olan 2014 ve 2017 yılında tam etkinlik skoruna ulaşmıştır.

Program kredileri modeli ile proje finansman kredileri modelleri arasında, seçilmiş yatırım ve kalkınma bankası sonuçları değerlendirildiğinde görülmektedir ki; IFC; iki modelde de tam etkinliğe belirlenen tüm yıllarda kesintisiz olarak haizdir. Dünya Bankası ise; program kredileri modelinde 2011 yılında tam etkinliğe haiz iken diğer tüm yıllarda iki modelde de tam etkinlik skoruna ulaşamamakla birlikte proje finansman modelinde 2011, 2012 ve 2017 yıllarında tam etkinsizlik göstermiş ve 2013, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında proje finansman modeline nazaran program kredileri modelinde daha başarılı bir eğimde hareket etmiştir. Proparco ise; 2014-2017 yılları arasında program kredileri modelinde olduğu gibi proje finansman kredileri modelinde de tam etkinliğe haiz olmuşken, 2012 yılında program kredileri modelinde tam etkinsiz ancak proje finansman kredileri modelinde tam etkinlik skoruna ulaşarak seçilmiş yıllar arasında proje finansman kredileri modelinde daha başarılı bir çizgi gösterdiğini sergilemiştir. Hollanda Kalkınma Bankası ise; 2011-2013 yıllarında iki modelde de tam etkinsiz iken; 2014-2017 yıl aralığında birebir aynı skorlar ile hem program kredileri modelinde hem de proje finansman kredileri modelinde aynı doğrultuda başarı gösterdiği izlenebilmektedir. Avrupa Yatırım Bankası'na baktığımızda ise; 2011 yılında proje finansman kredileri modelinde tam etkinliğe sahip iken diğer seçilmiş yıllarda program finansman kredileri ile karşılaştırıldığında proje finansman kredileri daha başarısız bir görünüm sergilemiştir.

Ülke dinamikleri açısından kalkınmanın sürdürülebilir olması şarttır. Gelecek 20 yıla dair yapılan öngörüler ışığında kalkınma ve yatırımların finansmanının %95'inin bankalarca gerçekleştirileceği göz önüne alındığında, yatırım ve kalkınma bankalarının finansman modelleri ayrı bir önem arz etmektedir. Kullanılan finansman modellerinin ağırlığı ve etkinliği göz önüne alınarak, modeller üzerinde seçimler yapılırken daha dikkatli olunmalıdır. Mevcut halde uygulanan finansman modelleri ve bu modeller kullanılarak dağıtımı yapılan fonların, fon sağlayıcıların uygulamaları ile daha etkin hale getirilmesi elzemdir. Mevcut halde âtıl fonların ekonomiye katılımında aksaklıklar yaşandığı gözlemlenmektedir. Yatırım fikirleri ve girişimciliğin önünü tıkayan alt fonlayıcıların finansman kullandırma şartları tekrar gözden geçirilerek, şartlar uygunlaştırılmalıdır. Bu şekilde âtıl fonların ekonomiye katılımı hızlandırılmış olacak ve Türk ekonomisinin büyümesine katkı sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

Kitap

ABAÇ S., **Turkey' Banks and Banking System**, Euromoney Publications, London, 1986

ADIGÜZEL M., **Kalkınma ve Kalkınma Bankacılığı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006

AKGÜÇ Ö., **Yüz Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, Ankara, 1987

AKİPEK Ş., **Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999

ALESSANDRINI P., **The Changing Geography of Banking and Finance**, New York, 2009

ALTAN M., **Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık**, Beta Yayınları, İstanbul, 2001

APAK S., **Uluslararası Bankacılık Finansal Sistemler**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1995

APAK S., DEMİREL E., **Finansal Yönetim Cilt 1 Sermaye Piyasaları**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2009

ATİK A. H., DOLUN L., **"Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları"**, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, TKB Yayınları, Ankara, 2006

AYDIN N., COŞKUN M., BAŞAR M., **Bankacılık Uygulamaları**, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No:893, Eskişehir, 2006

BARDA S., **Para Kredi Dersleri, Para Ekonomisi Kredi ve Bankacılık**, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayınları, İstanbul, 1967

- BERZEK Nur A., **Türk Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri Cilt I**, Marmara Uni. Nihad Sayar Egitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996
- BUCHHOLZ, T. G., **Ölü İktisatçılardan Yeni Fikirler Modern Ekonomik Düşünceye Giriş**, Çeviri; AKTAR, İsmail, Adres Yayınları, Ankara, 2005
- DİNÇER Ö., **İşletme Yönetimine Giriş**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2.Baskı, İstanbul, 1996,
- DİNLER Z., **İktisada Giriş**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 1995
- DOĞAN A. Y., “**50 Yılda Yatırım Ve Kalkınma Bankacılığımız**”, **Türk Bankacılığında 50 Yıl, Banka Ve Ekonomik Yorumlar**, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1997
- DORNBUSCH R., FISCHER S., **Makroekonomi**, McGraw-Hill-Akademi, İstanbul, 1998
- ERDOĞAN N., **Dünyada ve Türkiye’de Tarımın Finansmanı**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2002
- EREN F., **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015
- EĞİLMEZ M., “**Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası Grubu ve Türkiye**” Dünya Bankası Yayınları No:2, 1996
- EĞİLMEZ M., KUMCU E., **Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması**, Remzi Kitabevi, 5.Baskı, İstanbul, 2004
- FREDERIC S. M., **The Economics Of Money And Financial Markets**. 3. Edition, Harper Collins Publisher, N.Y., 1992
- GÜNDOĞDU A., **Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış**, Seçkin Yay. San. Tic. A.Ş. Ankara, 2016
- HUBBARD G. R., **Money The Financial System And The Economy**, Fourth Edition, Addison Wesley Co. New Jersey, 2002

IANNOTTA G., **Investment Banking A Guide To Underwriting and Advisory Services**, Heidelberg, Berlin, 2010

İMREGÜN O., **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, 1996

İNANCIK H., **Rönesans Avrupası**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014

İNANCIK H., **Devlet-i' Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014

KANDEMİR A., **Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı**, TKB Yayınları, Ankara, 2002

KARLUK R., **Dünya Ekonomisinde Uluslararası Ekonomik Kuruluş Ve Birleşmeler**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1990

KAYA Feridun, 2012, **Bankacılık Giriş ve İlkeler**, DOĞAN E., DOĞAN Ö., İSLAMOĞLU M., ŞEMSİ A., *Bankacılık Giriş ve İlkeler*, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, 2012

KESKİN E., İNAN A. E., MUMCU M., ERDÖNMEZ P., **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul

KOLBVE W. R., BEDER S. T., MARSHALL M. C., **Financial Engineering: The Evolution Of A Profession**, Hoboken, NJ, USA: Wiley, 2011

MOROĞLU E., MOROĞLU N., **Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Ve İlgili Mevzuat**, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul, 1997

New Webster’s Dictionary Of The English Language, Modern Desk Edition, Delair Publishing Company Inc. New York, 1989

NİSSEN, H. J. **Ana Hatlarıyla Mezopotamya**, Ç. İlkelen Zühre, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Tur.A.Ş. İstanbul 2004

- ÖLMEZOĞULLARI N., **Değişim, Dönüşüm Ve Sorunlarıyla İktisadi Sistemler**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, Bursa, 1998
- ÖZER M., SOMEL C., **Türkiye Ekonomisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007
- ÖZGEN H., ÖZTÜRK A., YALÇIN A., **Temel işletmecilik Bilgisi**, Nobel Kitabevi, Adana, 2001
- PAMUK Ş., **Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003
- PARASIZ İ., **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Ezgi Yayınevi, İstanbul, 2000
- PARASIZ İ., YILDIRIM K., **Uluslararası Finansman Teori Ve Uygulama, Dışa Açık Makro Ekonomiye Giriş**, 1. Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994
- REİSOĞLU S., **Bankalar Kanunu Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 1997
- ROSE S. P., **Money And Capital Markets**, Six Edition, McGraw Hill International Editions, Usa, 1997
- SAĞLAM M. H., **Osmanlı'da Para ve Finansal Kredi Hasan Ferid, Meskukat**, Cilt 1, Kayhan Matbaacılık, İstanbul, 2008
- SAĞLAM M. H. **Osmanlı'da Para ve Finansal Kredi Hasan Ferid, Evrak-ı Nakdiye**, Cilt 2, Kayhan Matbaacılık, İstanbul, 2008
- SAĞLAM M. H., **Osmanlı'da Para ve Finansal Kredi, Hasan Ferid, Bankacılık**, Cilt 3, Kayhan Matbaacılık, İstanbul, 2008
- SEYİDOĞLU H., **Uluslararası İktisat Teori ve Uygulama**, Güzem Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, 1998
- SMITH D., CONAGHAN D., Çev. DURAN Cem, **Para Kitabı**, NTV Yayınları, İstanbul, 2014

- SMITH C. R., WALTER I., **Global Banking**, Second Edition, Oxford University Press, Oxford, 2003
- SOYGÜR N., **Ticaret Hukuku Cilt II Şirketler**, Marmara Uni. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997
- SÖNMEZ S., **Dünya Ekonomisinde Dönüşüm, Sömürgecilikten Küreselleşmeye**, İmge Kitapevi, 2.Baskı, İstanbul, 2005
- ŞAHİN H., **Türkiye Ekonomisi “Tarihsel Gelişimi- Bugünkü Durumu”**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, Bursa, 1997
- ŞENGÖZ T., **Leonardo’nun Robotu, Sosyal Trendler ve Piyasa Uygulamaları**, Cinius Yayınları, İstanbul, 2014
- TAKAN M., **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001
- TARLAN S., **Tarihte Bankacılık**, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No: 1986/283, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986
- TEKİN O., **Eski Çağ’da Para Antik Nümanistiğe Giriş**, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1998
- TEKİNALP Ü., **Banka Hukukunun Esasları**, Beta Yayınları, İstanbul, 1988
- TURANLI R., İŞGÜDEN T., **Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü**, Bilim Teknik Yayınevi İstanbul, 1992
- TRESCOTT P., **Money, Banking And Economic Welfare**, McGraw Hill, New York, 1965
- ÜSTÜNEL B., **Ekonominin Temelleri**, Alfa Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul, 1994
- ÜYEPAZARCI E., **TSKB’nin Öyküsü**, TSKB Yayınları, Yerküre Tanıtım ve Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. İstanbul, 2005

YILMAZ E., **Hukuk Sözlüğü**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 1986

YÜCEL İ. L., **Veri Zarflama Analizi**, Der Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2017

ZARAKOLU A., **Bankacılar İçin Para Ve Kredi Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 10. Baskı, No.280, Ankara, 1993

Sürelî Yayın

ADELMAN I., YELDAN E., “**Is This The End Of Economic Development?**”
Structural Change an Economic Dynamics vol.11, 2000, 95-109

ANTOMERO M. A., **Bankacılık Düzenlemeleri Banka Müşterilerine Nasıl Yansır**,
Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, Aralık, Sayı 42, 2002, 101-109

BAYSAL M. Emin, ALÇILAR Bahriye, ÇERÇİOĞLU Hakan, TOKLU Bilal,
“**Türkiye’deki Devlet Üniversitelerinin 2004 Yılı Performanslarının, Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Belirlenip Buna Göre 2005 Yılı Bütçe Tahsislerinin Yapılması**”, SAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, Sakarya, 2005 s. 67-73.

DİKMEN, Cengiz, (2008), “**Veri Zarflama Analizi ile Üniversitelerin Etkinliğinin Ölçülmesi**” Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl: 3-4, Sayı: 3-6, Haziran/Aralık, s. 1 – 22, Kocaeli.

ERDOĞDU S., “**Gelişmekte Olan Ülkelerde İstikrar Ve Yapısal Uyum Programları Ve Ulsulararası Çalışma Standartları**”, Toplum Ve Hekim Dergisi, Cilt 9, Sayı 62, Ankara, 1994, 44- 50

EROĞLU Ergün, LORCU Fatma, “**Veri Zarflama Analitik Hiyerarşi Prosesi (VZAHP) ile Sayısal Karar Verme**”, İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, Sayı 2, Cilt 36, İstanbul, 2007, s. 30-53

ESTY B. C., CHRISTOY L. I., “**An Overview Of The Project Finance Market**, Harward Business School, Usa, 2002

GÜÇLÜAY S., **Orta Çağda Ticari Müesseseler (Bankalar, Birlikler, Şirketler)**
Fırat Üni. S. B. Dergisi, 2001, C:11 Sayı:2, 295-304

GÜLCÜ Aslan, COŞKUN Akın, YEŞİLYURT Cavit, COŞKUN Sibel, ESENLER Timur, **“Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi' nin Veri Zarflama Analizi Yöntemiyle Göreceli Etkinlik Analizi”**, Cumhuriyet Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Der. Cilt 5, Sayı 2, 2004 s.90,91,92,93,94,95

KAVCIOĞLU Ş., **Yurtdışı Kaynaklı Krediler ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri**, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, S.1, Cilt 21, 2013, 139-166

USTASÜLEYMAN T., **Bankacılık Sektöründe Pazar Yönlülük Kriterlerinin Önem Derecesinin Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci İle Belirlenmesi**, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi, s. 79, 2011

VAROL A., **Yatırım Bankacılığı**, Bankacılar Dergisi, s. 97, 1997

Diğer Kaynaklar

ALTINOK Tevfik, FINDIKÇIOĞLU Yaşar, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler Seminer Tebliğler Panel, “Dünya’da Kalkınma Ve Yatırım Bankacılığı”, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 1990

ERTUNA Caner, “Bölgesel Yatırım ve Kalkınma Bankaları”, Değişen Dünya Koşullarında Türk Bankacılığı Sempozyumu (24-25 Ekim) Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No:2, İzmir, 1997

İLBANK Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, “İller Bankası ve Yerel Yönetimler”, Ankara, Ekim, 2016

TAŞCIOĞLU Abdullah, Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları ve İlgili Yasal Düzenlemeler, Türkiye Bankalar Birliği 208 Nolu Yayın, İstanbul, 1998

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, “Katılım Bankaları 2010”

SUIÇMEZ Halit, Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik, Milli Prodüktivite Merkez Yayınları, Yayın No:422, Alkar Matbaası, Ankara, 1990, s.33

İnternet Kaynakları

Avrupa Birliği Bakanlığı <https://www.ab.gov.tr/45638.html> 2018

Agence Francaise De Developpement, <https://www.afd.fr/en>

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, www.bddk.org.tr 2018

Botaş “BORU HATLARI VE PETROL TAŞIMA A.Ş. <https://www.botas.gov.tr/> 2018

Dutch Development Bank, <https://www.fmo.nl/>

European Investment Bank, <http://www.eib.org> 2018

Finansal Kurumlar Birliği, <https://www.fkb.org.tr> 2018

History, <http://www.history.com/topics/ancient-history/hammurabi> 2017

International Center For Settlement Of Investment Disputes, <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/about/default.aspx> 2018

International Finance Corporation, <https://www.ifc.org> 2018

International Moneytary Fund, <http://www.imf.org/en/About> 2018

Islamic Development Bank, <https://www.isdb-pilot.org/> 2018

İller Bankası, <http://www.ilbank.gov.tr> 2018

Japan Bank Of International Cooperation <https://www.jbic.go.jp/en/about/index.html>

PashaYatırım Bankası A.Ş. <http://www.pashabank.com.tr/> 2018

Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110208-1.html> 2018

Societe de Promotion et de Participation pour la Cooperation Economique,
<https://www.proparco.fr/en> 2018

T.C. Merkez Bankası, <http://www.tcmb.gov.tr> 2016

The European Bank for Reconstruction and Development,
<http://www.ebrd.com/home> 2018

The International Development Association, <http://ida.worldbank.org/about/History>
2018

The International Finance Corporation And The Multilateral Investment Guarantee
Agency, <https://www.miga.org/who-we-are/history/> 2018

The International Monetary Fund, <http://www.imf.org/en/Countries/TUR> 2017

The World Bank, <http://www.worldbank.org/en/>

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr> 2017

Türkiye Bankalar Birliği,
https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp 2017

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, <http://www.tcmb.gov.tr> 2016

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. <https://www.eximbank.gov.tr/> 2018

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. <http://www.kalkinma.com.tr/> 2018

Türkiye Kalkınma Bankaları Birliği www.tkbb.org.tr 2018

Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası <http://www.tskb.com.tr/> 2018

Tezler

ÇETİNTAŞ Umut, “Alternatif Fonlama Kaynağı Olarak Sendikasyon Kredileri ve Türk Bankacılık Sistemine Yönelik Bir Uygulama” Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2008, S. 4, 5

EREN Aslan, Sanayileşen Türkiye’de İmalat Sanayinin Finansmanında Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yayınlanmış Doçentlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İzmir, 1982, s.42

Raporlar

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu 2011”,
https://www.bddk.org.tr/Websitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapisal_Gelismeler/11085bygr_2011.pdf

Japan Bank Of International Cooperation Annual Report of JBIC 2017

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Finans, Bankacılık ve Kalkınma 2023, 2013, Strateji Rapor No:49, www.tasam.org

Türkiye Bankalar Birliği Başkanlığı, “Bankacılık Sektörü Değerlemesi Aralık 2017”,
https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7502/TBB_BN_Aralik_080218.pdf

TSKB 2017 Yılı Faaliyet Raporu

http://www.tskb.com.tr/i/content/3116_1_TSKB_FR_2017.pdf

Gazete

6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu, Resmi Gazete Sayısı; 28496, Tarih, 13.12.2012

ÖZGEÇMİŞ

8 Eylül 1980 Çanakkale ili Çan ilçesi doğumluyum. 1998 yılında Özel Beykent lisesinden mezun olduktan sonra sırasıyla, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adalet MYO, Anadolu Üniversitesi Maliye, Beykent Üniversitesi İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programlarını tamamladım.

Çiğdem KOT SÖZDİNLEYEN

